

2016

Konsekvensutredning reiseliv - vern av Hjerkinnskytefelt

MIMIR

Sammendrag

Stortinget har vedtatt at Hjerkinnskytefelt på Dovre skal legges ned og at området skal tilbakeføres til sin naturlige tilstand og innlemmes i eksisterende verneområde. Denne konsekvensutredningen skal belyse effektene av ulike vernealternativer for reiselivet. Selve konsekvensutredningen er gjennomført med utgangspunkt i Statens vegvesen håndbok V712 «Konsekvensutredning». Metoden har et samfunnsperspektiv, mens reiselivsutvikling også har et sterkt markeds- og bedriftsperspektiv. Dette er forsøkt ivaretatt gjennom utdypende kommentarer i dokumentet.

Utgangspunktet for konsekvensutredningen er at naturrestaureringsprosjektet er gjennomført i tråd med den vedtatte prosjektplanen. Det er dette som er 0-alternativet (dvs forventet utvikling gitt at området ikke vernes, men der naturrestaureringen er gjennomført) og sammenligningsgrunnlaget for vernealternativene som utredes. For 0-alternativet legges det til grunn at Snøheimvegen består og forvaltes i tråd med anbefalingene i Horisont Snøhetta (Strand m.fl. 2013). De to vernealternativene kan kort beskrives som følger:

- Alternativ 1: nasjonalpark og landskapsvernområdet. Alle sentrale veger, inkl Snøheimvegen, er tilbakeført slik at adkomst til Snøheim må skje til fots
- Alternativ 2: nasjonalpark, landskapsvernområde og bitopvernområde. Alternativet åpner for at Snøheimvegen, Vålåsjøhøvegen og vegen fram til Vesli skal bestå.

Dovre fjell/Hjerkinnskytefelt er i positiv utvikling som naturbasert reisemål. Området har god lokalisering nær E6 og tog, og preges av ikoniske elementer som «enig og tro til Dovre faller», Snøhetta, moskus, villrein og Viewpoint Snøhetta. Forsvarshistorien og revegeteringen gir området enda en ny historie.

Reiselivet er en viktig næring i regionen. Samtidig er reiselivet, som reiselivsaktører ellers i Norge, midt i en krevende omstilling der det i stadig større grad handler om å utvikle tilbud med tydelig «reason to go» i markedet.

De viktigste brukergruppene i området i dag er: individuelle turister, turister som bruker området som transitområde til Snøheim og indre deler av Dovrefjell, samt reiselivsaktører som driver med organisert aktivitet i området. Volummessig utgjør den organiserte aktiviteten lite trafikk i området generelt. For eksempel vet man at 70% av dem som går på moskussafari går på egen hånd, mens kun 30% går med guide. I forhold til verneformålet er det altså først og fremst den individuelle trafikken som er utfordringen. Denne trafikken er beskyttet av allemannsretten, og berøres lite av et fremtidig vern. Et vern vil imidlertid føre til relativt store begrensninger i tilgjengelig areal for aktører som jobber med organiserte rideturer og moskussafari samt fotosafari, mens hundekjøring både som reiselivsaktivitet eller som sport er forbudt i utkast til verneforskrift for begge alternativene. Utredningsområdet ligger mellom Dovrefjell-Sunndalsfjella Nasjonalpark, Knutshø landskapsvernområdet og Rondane Nasjonalpark. Aktørene i området har derfor allerede store begrensninger når det gjelder areal, noe som gjør restriksjonene i utredningsområdet enda mer alvorlig. Utfordringen for de organiserte aktørene gjelder uansett vernealternativ. Dette er uheldig ettersom både verdiskaping, naturbruk og kundeopplevelse kan bedres gjennom godt organiserte, bærekraftige tilbud.

Utredningen viser også at vernealternativ 1) har store negative effekter for trafikken til Snøheim, ettersom skyttelbussregimet da opphører. Snøheim har i dag betydelig trafikk fra dagsturgjester eller gjester som ønsker en rask toptur på Snøhetta, altså gjester som ønsker lett tilgjengelige, men attraktive fjellopplevelser. Denne trafikken vil sannsynligvis forsvinne hvis skyttelbussregimet opphører.

Konsekvensene både for dem som jobber med organisert aktivitet og for Snøheim, er dermed ikke i tråd med politiske ambisjoner om et sterkere samvirke mellom vern og verdiskaping i og rundt verneområder. Sterke, langsiktige aktører er en forutsetning både for økt verdiskaping og for bærekraftig utnyttelse av naturressursene. De kan derfor også være forvaltningsmyndighetenes *partnere* i arbeidet med vernet.

Som avbøtende tiltak foreslås tre hovedtyper tiltak:

- Arealmessige; som for eksempel å gjøre en vurdering av tilgjengelig areal både i utredningsområdet og i omkringliggende områder, for å avdekke konkret hvilke områder aktørene kan bruke når. Fremskaffe mer kunnskap om tema som ikke er godt nok dokumentert, for eksempel hvordan hundekjøring påvirker villreinen
- Opplevelsesutvikling; bistå de organiserte aktørene i å utvikle enda mer attraktive tilbud og bedre formidling av kvalitetene i området. Tilrettelegge i naturen for å styre den individuelle trafikken for å unngå konflikt med dyr, sårbar natur med mer. Utvikle området til Norgestoppen hva angår attraktive, bærekraftige og lett tilgjengelige naturbaserte opplevelser
- Involvere reiselivsaktørene i forvaltning og utvikling av området. La FoU-aktører, reiselivsaktører og forvaltning i fellesskap jobbe frem konkrete løsninger som sikrer bred verdiskaping, og som samtidig representerer en modell for å nå nasjonale politiske mål

Innhold

1.	Bakgrunn og rammer	6
1.1	Bakgrunn	7
1.2	Formål med konsekvensutredningen	8
1.3	Utgangspunkt for konsekvensutredningen	9
2.	Metode	10
2.1	Tilnærming til arbeidet	10
2.2	Bruk av metode for ikke-prissatte temaer	11
3.	Alternativer	13
3.1	«0»-alternativet	13
3.1.1	Planstatus	13
3.1.2	Beskrivelse av «0»-alternativet	14
3.1.3	Oppsummering av 0-alternativet	16
3.2	Alternativ 1 – Nasjonalpark og landskapsvernområde	17
3.2.1	Nasjonalpark – alternativ 1	18
3.2.2	Landskapsvernområde – alternativ 1	20
3.2.3	Utdyping av enkelte bestemmelser	22
3.3	Alternativ 2 – nasjonalpark, landskapsvernområde og biotopvernområde	24
3.3.1	Nasjonalpark – alternativ 2	25
3.3.2	Landskapsvernområde - alternativ 2	25
3.3.3	Biotopvernområde – alternativ 2	25
3.3.4	Utdyping av enkelte bestemmelser i utkast til verneforskrifter, vern av tidligere Hjerkinnskytefelt ...	26
3.4	Oppsummering av de ulike alternativene	28
4.	Reiselivets bruk av Hjerkinnskytefelt	33
4.1	Om reiselivet rundt Hjerkinnskytefelt	33
4.2	Turisttyper og reisemønstre på Dovrefjell	34
4.3	Reiselivets bruk av Hjerkinnskytefelt	36
4.3.1	Individuelle turistets bruk av området	37
4.3.2	Transittområde til Snøhetta/indre deler av Dovrefjell	37
4.3.3	Bruk av området til organiserte aktiviteter	38
4.3.4	Oppsummering	45
5.	Potensial for videre utvikling	46

5.1	Reiselivet som system	46
5.2	Et bærekraftig reiseliv.....	47
5.3	Trender og utviklingstrekk i det naturbaserte reiselivet	48
5.4	Opplevelser drivkraft for bærekraftig utvikling.....	50
5.5	Tilgjengelighet og lokalisering i Nasjonalparkriket	52
5.6	Politiske føringer.....	55
6.	Konsekvenser for reiselivet	57
6.1	Viktige premisser for vurderingene	57
6.1.1	Reiseliv er en viktig næring i området	57
6.1.2	Utredningsområdet har stor attraksjonskraft og stort potensial	57
6.1.2	Utredningsområdet er omgitt av verneområder.....	57
6.2.	Vurdering av verdi	58
6.2.1	Individuell bruk.....	59
6.2.2	Transittområde til Snøhetta og indre deler av Dovrefjell.....	60
6.2.3	Organiserte aktiviteter	60
6.3	Omfang	62
6.3.1	Individuelle gjester	63
6.3.2	Transittområde til Snøhetta og indre deler av Dovrefjell.....	65
6.3.3	Organiserte aktiviteter	65
6.3.4	Overordnet vurdering av området som opplevelsesrom	71
6.4	Sammenstilling av konsekvenser.....	72
7.	Vurdering avbøtende tiltak:.....	74
7.1	Kriterier for vurdering av avbøtende tiltak.....	74
7.1.1	Villreinens arealbruk.....	74
7.1.2	Innspill fra aktørene.....	76
7.2	Forslag til avbøtende tiltak	77
7.2.1	Arealbruk	77
7.2.2	Informasjon, opplevelsesutvikling og tilrettelegging	78
7.2.3	Bred samarbeidsmodell.....	79
	Kilder og referanser	82

Forord

Denne rapporten er utarbeidet på oppdrag av Fylkesmannen i Oppland. Rapporten skal utrede konsekvenser for reiselivet av et mulig vern av tidligere Hjerkinnskytefelt. Utredningen skal bidra til at reiselivets interesser blir ivaretatt i den videre verneprosessen.

Utredningens utgangspunkt og 0-alternativ er Stortingets vedtak om at skytefeltet skal nedlegges, tilbakeføres til naturlig tilstand og innlemmes i eksisterende verneområde. 0-alternativet er altså forventet utvikling gitt at området ikke vernes, men at naturrestaureringen er gjennomført i tråd med vedtatt prosjektplan bortsett fra Snøheimvegen som senere vedtak sier skal inngå i 0-alternativet.

Utredningstemaet er stort og omfatter problemstillinger og premisser gitt på flere nivåer. Det har derfor vært en krevende, men interessant oppdrag. Vurderingen av effekt av ulike vernealternativ er primært foretatt ut fra et markeds- og bedriftsperspektiv, men basert på prinsipper for et bærekraftig reiseliv.

Vi har underveis hatt dialog og møter med en rekke ulike aktører i og rundt utredningsområdet. Vi takker både dem og oppdragsgiver for konstruktivt samarbeid og ønsker lykke til med det videre arbeid med å utvikle et bærekraftig og attraktivt reiseliv på Dovrefjell. En stor takk også til Ingrid Nerhoel fra Norsk Villreinsenter Nord for utarbeidelse av kart.

Oslo, 24. februar 2016

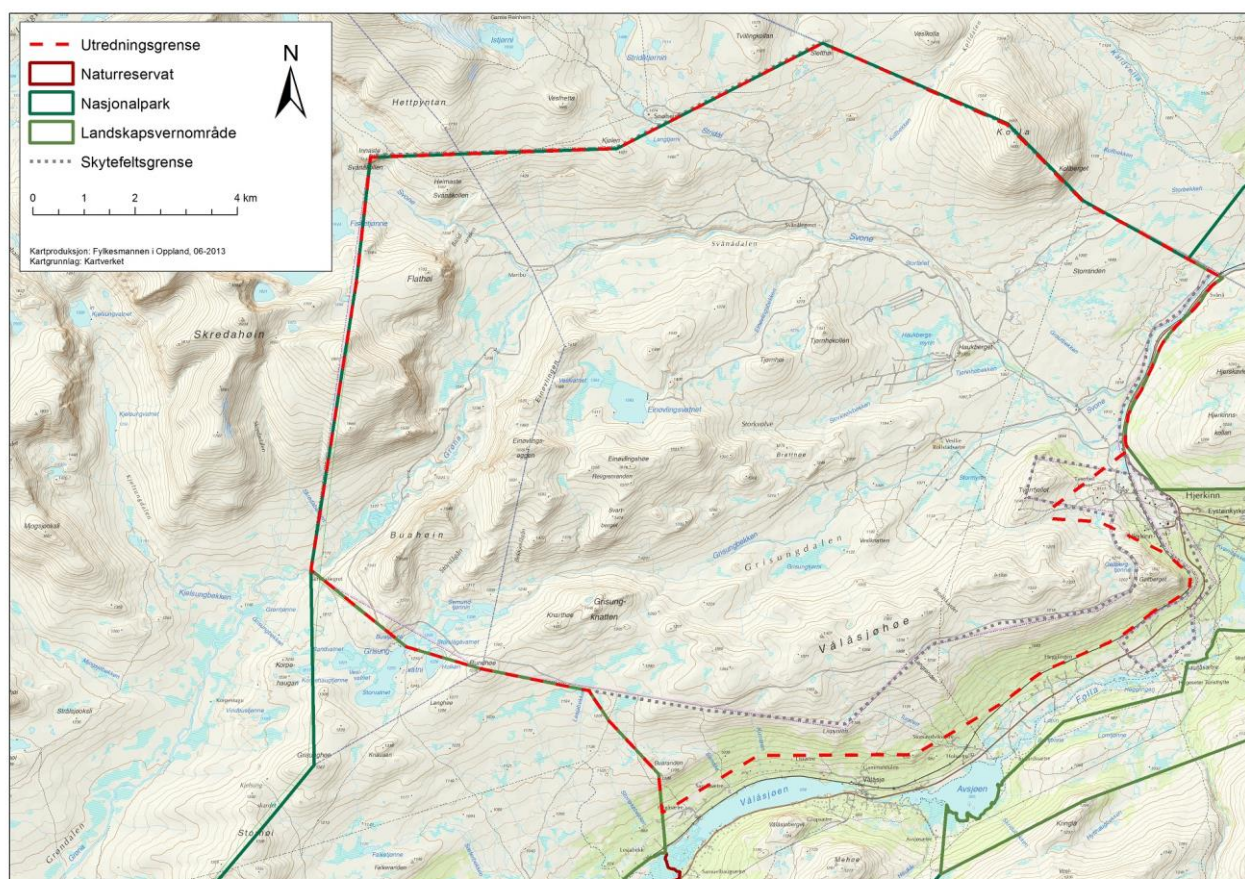
Torill Olsson

1. Bakgrunn og rammer

1.1 Bakgrunn

Fylkesmannen i Oppland fikk i 2013 i oppdrag fra det tidligere Direktoratet for naturforvaltning (nå Miljødirektoratet) å utrede vern av tidligere Hjerkins skytefelt etter naturmangfoldloven. Utredningsområdet er på ca. 179 km² og ligger i Lesja og Dovre kommuner.

Figur 1.1: illustrasjon utredningsområdet

Utgangspunktet for verneplanen er at Stortinget i 1999 vedtok å legge ned Hjerkins skytefelt, tilbakeføre det til naturlig tilstand og innlemme det i eksisterende verneområder. Tilbakeføring og vern av skytefeltet på Hjerkins var en viktig kompensasjon for det store tapet av miljøverdier ved opprettelsen av Regionfelt Østlandet. Forsvarsbygg fikk ansvar for å gjennomføre Norgeshistoriens største naturrestaureringsprosjekt, der målet er at området kan bli «en naturlig del av det nasjonalt og internasjonalt verneverdige høyfjelløkosystemet på Dovrefjell».

Størrelsen på området som skal utredes utløser ikke krav om konsekvensutredning etter bestemmelsene i plan- og bygningsloven. Fylkesmannen skal selv belyse konsekvensene av et vern for de fleste temaene. Unntaket er reiseliv og landbruk, de to viktigste brukerinteressene i området, hvor det er engasjert eksterne utredere.

1.2 Formål med konsekvensutredningen

Formålet med denne konsekvensutredningen (KU for reiselivet) er å få fram viktige konsekvenser av et vern for reiselivet, positive og negative. Konsekvensutredningen skal sikre at reiselivets interesser blir ivaretatt under planleggingen og når en avgjørelse blir tatt i saken. I verneplanarbeidet vil Fylkesmannen dokumentere verneverdiene knyttet til landskap, natur, geologi, kulturminner, samt plante- og dyreliv. Videre skal ulike inngrep og brukerinteresser i området kartlegges for å vurdere hvordan disse kan påvirke verneverdiene, og hvordan vern kan påvirke brukerinteressene. KU for reiselivet vil utgjøre en del av dette.

I utlysningen av oppdraget sier fylkesmannen:

- 1. Utredningen skal kort beskrive reiselivets direkte bruk av tidligere Hjerkinnskytefelt, hvilken betydning området har for reiselivet i et større omland, samt planer og aktuell framtidig bruk. Sentrale temaer er organisert aktivitetsturisme, bruk og markedsføring av attraksjoner i området og områdets betydning som del av et større attraksjonsområde på Dovrefjell, individuell bruk av området for overnattingsgjester, samt betydningen av nærhet til nasjonalpark vs. landskapsvernområde. Beskrivelsen skal basere seg på fagrapporten «Reiselivets bruk av Hjerkinnskytefelt» (Vorkinn, 2015) og ev. annen eksisterende kunnskap. Det ble bl.a. i forbindelse med nedleggelsen av skytefeltet gjennomført to utredninger rettet mot reiselivet (Norsk Turistutvikling, 2002). Det er ikke behov for nye kartlegginger.*
- 2. Utredningen skal få fram konsekvensene to vernealternativer jf. vedlagte kart med aktuelle verneformer med grenser (hhv. nasjonalpark, landskapsvernområde og biotopvernområde), med tilhørende forskrifter. Sammenligningsgrunnlaget er 0-alternativet (forventa utvikling gitt at området ikke vernes). Det ene vernealternativet innebærer at Snøheimvegen fjernes (samt at øvrige veger også fjernes i henhold til vedtatt plan for naturrestaureringsarbeidet). Det andre alternativet innebærer at Snøheimvegen, Vålåsjøhøvegen og vegen inn til Vesllie/Rolstadsetra blir liggende¹. I det første alternativet inngår også Rolstadsetrene/Vesllie i nasjonalpark (bygningene fjernes). Gjennom utredningen skal de momenter som er nevnt i kunnskapsutredningen, kap. 7., belyses.*
- 3. Utredningen skal foreslå avbøtende tiltak for å redusere de eventuelle negative konsekvensene som kommer fram i punkt 2. Dette kan skje både gjennom utforming av grenser, verneregler og forslag til føringer i en forvaltningsplan. Restriksjonene et vern medfører skal også vurderes i forhold til krav/standarder som settes innen internasjonal økoturisme. Muligheter for bruk av alternative områder for organisert aktivitetsturisme skal undersøkes.*

¹ Dette inkluderer lokalt ansvar for vegvedlikehold, samt eventuell forurensning og eventuelle blindgjengere som kan være igjen i veglegemet.

1.3 Utgangspunkt for konsekvensutredningen

Konsekvensutredningen skal gjøres med utgangspunktet i 0-alternativet, dvs. forventet utvikling dersom det ikke blir vern. 0-alternativet innebærer at naturrestaureringen er gjennomført i tråd med den vedtatte prosjektplanen for naturrestaureringsarbeidet.

I ettertid er Snøheimvegen skilt ut i en egen prosess og Stortinget har utsatt endelig vedtak i saken til 2017. Frem til da skal det innhentes mer kunnskap om effekten av skyttelbussregimet. Stortinget vedtok samtidig at øvrige veger skal tilbakeføres «i tråd med prosjektplanen for naturrestaureringsarbeidet». For 0-alternativet antar vi at Snøheimvegen blir liggende og forvaltes i tråd med anbefalingene i Horisont Snøhetta (Strand m.fl. 2013), dvs. forbud mot privatbiler og bruk av skyttelbuss mellom Hjerkinnskytefelt og Snøheim.

Både 0-alternativet og de to andre alternativene beskrives i kapittel 3.

2. Metode

2.1 Tilnærming til arbeidet

Et sentralt prinsipp i verneplanarbeid er at konsekvensutredningen skal ta utgangspunkt i det strengeste alternativet for et framtidig vern. Dette betyr at de endelige alternativene ikke kan bli strengere enn det som utredes i dette dokumentet. Verneforslagene kan bli justert som følge av konsekvensutredningen, og før det sendes på høring i 2016. Det kan også bli gjort nye justeringer etter høring. I hele prosessen gjelder prinsippet om at Fylkesmannen ikke kan tilrå et strengere vern enn det som har vært på høring.

Denne konsekvensutredningen skal se på effekten av et vern for reiselivet. Med effekt for reiselivet menes her både gjestenes opplevelse av Dovrefjell generelt, utredningsområdet spesielt og næringsaktørens utviklingsmuligheter. Når det kommer til stykket er verdifulle gjesteopplevelser en grunnleggende forutsetning for å utvikle et lønnsomt næringsliv. Markeds- og næringsperspektivet er derfor det som vies størst oppmerksomhet i utredningen.

Rapporten «Reiselivets bruk av Hjerkinnskytefelt» (Vorkinn, 2015) ble utarbeidet som et grunnlag for verneplanprosessen for Hjerkinnskytefelt. Rapporten gir omfattende bilde av nåsituasjonen. Rapporten er et av de viktigste kunnskapsgrunnlagene i arbeidet. Vi har derfor i størst mulig grad benyttet samme begrepsapparat og tilnærming som er gitt i denne.

Det andre sentrale kunnskapsgrunnlaget for arbeidet er dialogen med aktører i området. Noen innspill er kommet på mail, og er senere fulgt opp med telefonisk kontakt. Andre aktører har gitt innspill på telefon. Alle samtaler ble gjennomført som åpne samtaler, men der vi la vekt på å få informasjon om betydning av tilgangen til utredningsområdet i dag, planer for bruk fremover, og muligheten for å finne alternative arealer med tilsvarende kvaliteter i nærheten. Det ble også avholdt et møte med reiselivet november 2015 på Dombås. I etterkant av det ble det sendt ut et diskusjonsutkast av rapporten som aktørene kunne gi konkrete tilbakemeldinger på. Innspillene er presentert og hensyntatt på ulike steder i denne rapporten.

Horisont Snøhetta, og tilnærmingen den har når det gjelder bred verdiskaping, har også vært et viktig underlagsdokument for arbeidet. Utfra mandatet tar imidlertid denne KU-rapporten utgangspunkt i reiselivets ståsted, og hva som skal til for å utvikle en bærekraftig næring fremover

Erfaringsmessig er det aktører som driver opplevelser og aktivitet som trekker gjester til området. Dersom et vern endrer rammebetingelsene for disse aktørene får det betydning også for andre aktører. Vi har derfor særlig lagt vekt på å få dialog med dem som driver aktivitet i og rundt utredningsområdet.

Reiseliv er i dag en næring i endring. Generelle trender som urbanisering, demografi, teknologi og bransjemessige forhold gjør at fremtidens reiseliv blir annerledes enn i dag. Dette er et nødvendig bakteppe for vurderingen av konsekvenser, og er gjennomgått i kapittel 4.

En forutsetning fra oppdragsgiver var at restriksjonene av et vern blir vurdert i forhold til krav/standarder som settes innen internasjonal økoturisme. Dette er gjort gjennom å se på krav/standard i ordningen «Norsk Økoturisme». Denne ordningen bygger på internasjonale prinsipper og ivaretar internasjonale mål anbefalt av FN og Den Internasjonale Økoturismeforeningen.

Mandatet for utredningen er så se på reiselivsnæringen, dvs. den næringsrettede reiselivsaktiviteten. Analyser av det generelle friluftslivet, jakt, hundetreningen og de årlige hundepøverne inngår ikke i mandatet. Unntaket er dersom denne type gjester representerer viktig etterspørsel etter reiselivstjenester, slik en ser i forbindelse med hundemiljøet i området.

Reiselivsutvikling er også knyttet til en del stedlige kvaliteter, ikke til nasjonalpark-, kommunegrenser og liknende. Så langt det er mulig har vi forsøkt å se utredningsområdet som en del av et større opplevelsesområde, der for eksempel Knutshømrådet, Follidal, Rondane inngår. Prosjektets rammer tilsier at dette kun har vært gjort overordnet.

2.2 Bruk av metode for ikke-prissatte temaer

Oppdragsgiver forutsetter at selve konsekvensutredningen er bygget opp med verdi, omfang og konsekvens, jf. Håndbok V712 fra Statens vegvesen, kap. 6.2 Metode for ikke-prissatte temaer.

I metode for ikke prissatte konsekvenser er det fordeler og ulemper ved et tiltak som blir vurdert. I dette tilfellet er tiltaket «vern». Det ligger i metoden at forhold som ligger til grunn for vurderingen er:

- *Verdien er knyttet til goder som en ønsker å bevare for fremtiden, og som det pr i dag er vanskelig eller umulig å verdsette i kroner og øre*
- *Verdien er knyttet til ressurser som kan bli verdifulle for samfunnet i fremtiden, og som det dermed er svært vanskelig å måle verdien av i kroner og øre i dag.*

En utfordring med metoden er at den har et samfunnsperspektiv, mens reiselivsutvikling også har et bedriftsøkonomisk perspektiv. Konsekvensvurderingen for reiselivet må derfor vurdere tiltakets effekt på næringsaktørens mulighet til å drive innenfor en bedriftsøkonomisk bærekraftig ramme, og samtidig si noe om de samfunnsmessige effektene av dette. Dette er forsøkt dekket gjennom utdypende kommentarer og vurderinger i kapittel 6. Utredningen bruker Statens vegvesens definisjon verdi, omfang og konsekvens, men med følgende presiseringer:

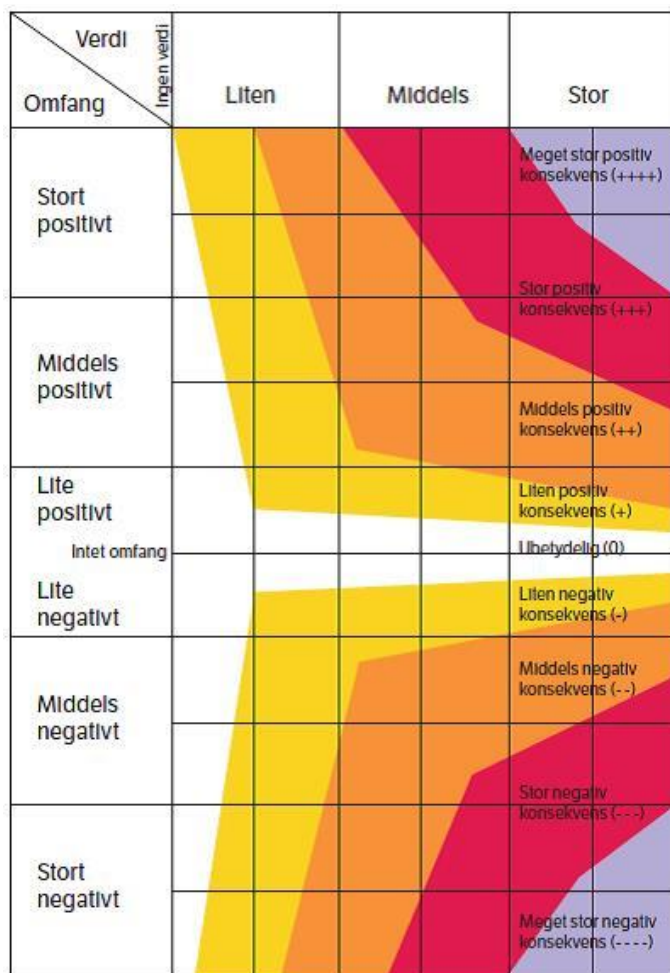
- **Verdi** Med verdi menes en vurdering av hvor verdifullt et område eller miljø er. For vårt formål gjøres verdivurderingen ut fra området/miljøets verdi ift. å utvikle attraktive opplevelser
- **Omfang** Med omfang menes en vurdering av hvordan et område påvirkes. For vårt formål vurderes omfang ut fra hvordan området/miljøets evne til å utvikle attraktive opplevelser påvirkes av de ulike vernealternativene, for eksempel gjennom redusert tilgjengelighet til naturområder. Det presiseres igjen at omfanget vurderes i forhold til 0-alternativet som er forventet utvikling gitt at området ikke vernes, dvs der naturrestaureringsprosjektet er gjennomført og alle veger, unntatt Snøheimvegen, er fjernet.
- **Konsekvens** Med konsekvens menes fordeler og ulemper et definert tiltak vil medføre i forhold til alternativ 0. Konsekvens framkommer ved sammenstilling av områdets verdi og omfanget av påvirkning på området. For vårt tilfelle framkommer konsekvens ved å se på områdets verdi som ramme for å utvikle attraktive opplevelser i forhold til hvordan denne verdien påvirkes av de ulike alternativene.

I henhold til Håndbok V712 skal utredningsområdet deles inn i ulike delområder. Vi har funnet det hensiktsmessig å benytte samme inndeling av området som er gjort i Vorkinns analyse. Det betyr at området er ikke delt inn etter geografi, men ift. behov og funksjon for ulike typer brukere, nærmere bestemt en hovedinndeling i:

- Individuell bruk av turister som overnatter på bedriftene
- Transittområde til Snøhetta og indre deler av Dovrefjell
- Som område for organiserte aktivitet

I metoden brukes den såkalte konsekvensvifta for å sammenstille verdiene (horisontal akse) med omfang (vertikal akse). Slik tydeliggjøres konsekvensene av ulike alternativer. Modellen er illustrert i figur 2.1

Figur 2.1: Konsekvensvifta (kilde: Statens vegvesen)

3. Alternativer

3.1 «0»-alternativet

Dette alternativet beskriver utviklingen av området slik den vil bli gitt inngrep og forvaltning basert på dagens situasjon samt de planer som er vedtatt og under gjennomføring, men uten at området vernes etter naturmangfoldloven. 0-alternativet i prosjektet er altså ikke dagens situasjon, men situasjonen gitt at naturrestaureringsprosjektet gjennomføres.

3.1.1 Planstatus

Naturrestaureringsprosjektet

Stortinget vedtok i 1999 å legge ned Hjerkinnskytefelt, tilbakeføre det til naturlig tilstand og innlemme det i eksisterende verneområder. Etter en parallell planprosess i 2001-2003 ble Fylkesmannens naturrestaureringsplan med oppsummeringer og anbefaling etter høring, lagt til grunn for naturrestaureringsprosjektet som Forsvarsbygg nå gjennomfører (jf. brev av 30. september 2005 fra Miljøverndepartementet til Forsvarsdepartementet).

Forsvarsbygg har delt naturrestaureringsprosjektet i to faser:

- Fase 1: ble gjennomført i perioden 2006-2012 og omfattet fjerning av tunge anlegg og eksplosivrydding i hele feltet
- Fase 2: gjennomføres i perioden 2013-2020 og omfatter videre eksplosivrydding, fjerning av resterende anlegg og fjerning av veg.

I ettertid er Snøheimvegen skilt ut i egen prosess etter at det ble reist spørsmål om å beholde vegen i Stortinget høsten 2007. Stortinget har utsatt endelig vedtak i saken til 2017 og bestemt å opprettholde ordningen med stenging av vegen for privatbiler og videreføre bruken av skyttelbuss mellom Hjerkinnskytefelt og Snøheim i perioden 2014-2017. I denne perioden skal det innhentes mer kunnskap om effekten av skyttelbussregimet. Stortinget vedtok samtidig at alle øvrige veger skal tilbakeføres «i tråd med prosjektplanen for naturrestaureringsarbeidet».

Kommuneplaner

Gjeldende kommuneplan for Dovre kommune er fra 2002. Skytefeltet er i denne planen vist som båndlagt område for forsvaret. Den delen av utredningsområdet som ligger utenfor skytefeltgrensa i sør, er i hovedsak vist som LNF-sone med følgende bestemmelser «ikke tillatt å oppføre eller fradele bolig-, ervervs- eller fritidsbebyggelse, forbudet gjelder ikke bolig og driftsbygning til stedbunden landbruksnæring». Et mindre areal ved Geitberget omfattes av kommunedelplan for Hjerkinnskytefelt som tettsted fra 1999 og er der vist som LNF-område med byggeforbud. Dovre kommune har sendt varsel om oppstart og høring av planprogram for kommuneplan for Dovre 2012-2022. Arealdelen ble sendt på høring desember 2015. Der er utredningsområdet lagt i hensynssone (båndlegging i påvente av vedtak etter plan- og bygningsloven eller andre lover).

Gjeldende kommuneplan for Lesja kommune er fra 2013. I denne planen er Lesja sitt areal i skytefeltet vist som LNF-område. I plankartet er det innenfor dette området angitt en hensynssone for bevaring av naturmiljø, i

området Einøvlingseggen-Buahøin (naturtypelokalitet med verdi A). Området langs vegen til Grisungen er angitt som hensynsone med særlig hensyn til friluftsliv. Det vises til at visjonsplanen opprettholdt vegen som turveg inn i området. For 0-alternativet legges imidlertid til grunn det som er vedtatt for tilbakeføringsprosjektet, dvs. at vegen ikke kan opprettholdes som turveg.

Reguleringsplaner

Dovre kommune vedtok reguleringsplan for tre avgrensede anleggsområder i de sentrale delene av skytefeltet (Haukberget, Storranden og HFK-sletta) i 2008.

Regional plan for Dovrefjellområdet

Planen er en rullering av gjeldende fylkesdelplan for Dovrefjellområdet. Formålet er å ivareta fjelløkosystemet med villreinen som nøkkelart og samtidig legge til rette for bærekraftig næringsutvikling som ikke reduserer verneverdiene. Planområdet omfatter areal i ti kommuner og ansvarlig planmyndighet er fylkeskommunene i Oppland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Hedmark.

Skytefeltet (utredningsområdet) utgjør kun en liten del av planområdet. Grensen for nasjonalt villreinområde i utkastet til ny regionalplan er tilnærmet sammenfallende med utredningsgrensen. Utredningsområdet vises sammen med eksisterende verneområder som «Verneområder eksisterende og planlagte».

Regional plan vil være retningsgivende for kommunal planlegging og gi føringer for statlig og fylkeskommunal sektorplanlegging. Det kan antas at områder som eventuelt ikke blir vernet, blir forvaltet som LNFR-områder. Ved et vern vil vernebestemmelsene overstyre premissene i den regionale planen, hvis motstrid.

Den regionale planen har vært på høring sommeren 2015, og vedtak ventes i januar 2016.

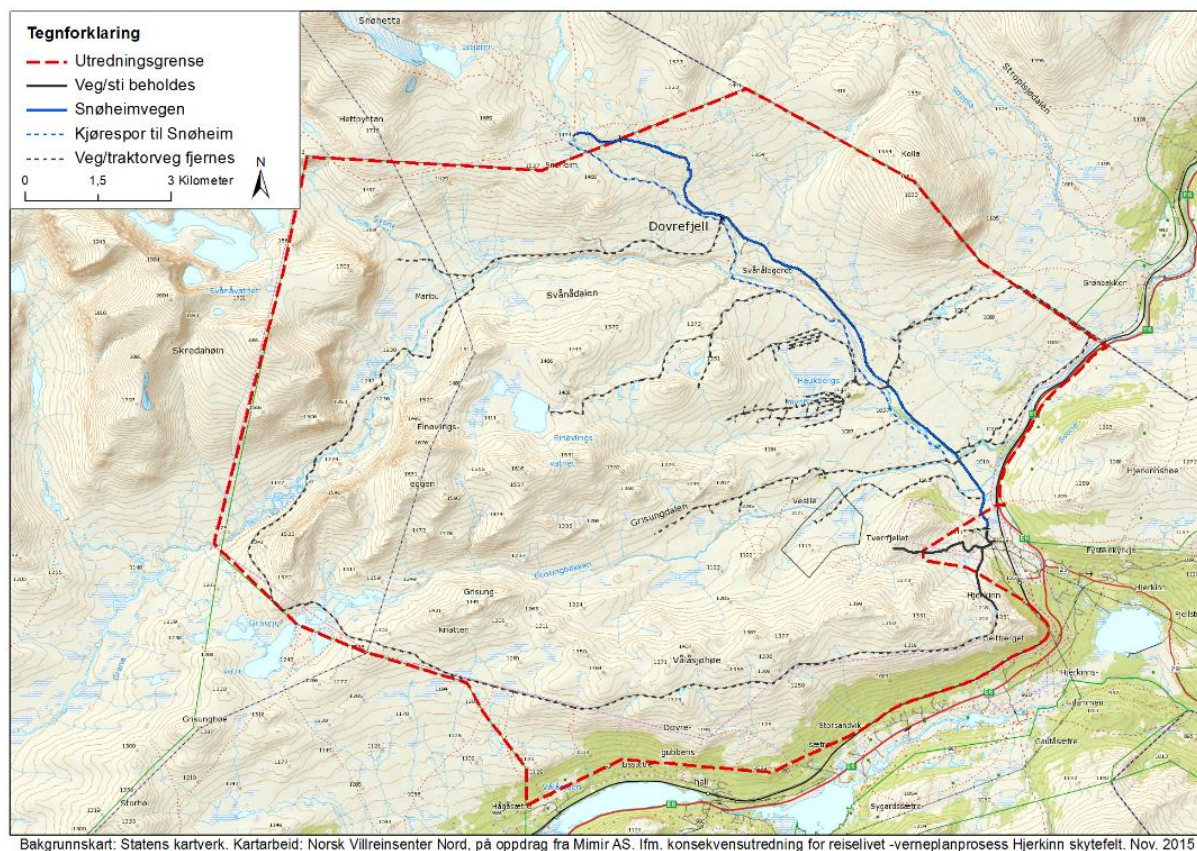
3.1.2 Beskrivelse av «0»-alternativet

Ifølge det vedtatte naturrestaureringsprosjektet skal Hjerkinnskytefelt i år 2020 være restaurert så langt som mulig tilbake til naturtilstanden. Det betyr at tunge anlegg, bygninger og andre anlegg knyttet til militæraktivitet, eksplosiver og veger skal fjernes. Unntaket er Snøheimvegen, som er skilt ut som egen prosess, jf. det som er beskrevet i 1.3. For «0»-alternativet skal det legges til grunn at Snøheimvegen blir liggende som i dag med nødvendig vedlikehold og at eksisterende skyttelbusregime videreføres, dvs. at anbefalingen fra Horisont Snøhetta (Strand mfl 2013) opprettholdes.

De opprinnelige delene av Gamle Snøheimvegen skal ikke tilbakeføres gjennom naturrestaureringsprosjektet, men vil ikke utgjøre en sammenhengende trase i 0-alternativet (det samme gjelder for vernealternativ 2). Gangvegen (traktorveg i forskriftene) opp til Tverrfjellet med Viewpoint Snøhetta omfattes heller ikke av naturrestaureringen og vil bli liggende som den er (gjelder alle tre alternativene).

0-alternativet omfatter at området ikke vernes etter naturmangfoldloven. Dette betyr at forvaltningen skjer innenfor rammen av plan- og bygningsloven, og med Regional Plan for Dovrefjellområdet som retningsgivende dokument, jf punkt 3.1.1. Når den regionale planen er vedtatt (anslått i januar 2016) er det innsigelsesgrunn dersom kommunene planlegger i strid med denne.

Figur 3.1: illustrasjon 0-alternativet

Når det gjelder Snøheimvegen er det presisert at det skal legges til grunn for 0-alternativet at vegen i fremtiden forvaltes i tråd med anbefalingene i "Horisont Snøhetta". Anbefalingene fra Horisont Snøhetta er (sitert fra sammendraget): *"... Snøheimvegen består, med et strengt regime for reguleringer av ferdsel gjennom skyttelbuss, og et bredt sett av tiltak og virkemidler for å håndtere ferdselen. En forutsetning for denne anbefalingen er at håndteringen av ferdsel ved hjelp av skyttelbuss blir nedfelt i langsiktige planer og bestemmelser, slik at man unngår omkamper og revurderinger. Det forutsetter også at restriksjonene på bruk av vegen blir effektive, og at bruken av Snøheim tilrettelegges på en slik måte at det ikke etableres ferdsel som hindrer reinens trekkmuligheter rundt Snøhettamassivet eller berører kalvingsområdene."*

Allemannsretten sikrer allmennhetens tilgang til området, og gjelder både ferdsel til fots, på ski, sykkel, hest og med hundespann. Når det gjelder organiserte turer som ikke krever motorferdsel, er det friluftsløven som gjelder samt naturmangfoldlovens § 6 om den generelle aktsomhetsplikten under kap. II Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk ("enhver skal opptre aktsomt og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet i strid med målene i §§ 4 og 5"). I friluftsløven er det § 2 (ferdsel i utmark) og kapittel II om utøvelse av ferdselsretten som er sentrale. Ingen av disse lovene innebærer noen konkrete reguleringer av organisert ferdsel, til fots, med sykkel, hest, hundespann eller liknende. En slik regulering måtte i tilfelle gjøres av kommunen gjennom en reguleringsplan.

3.1.3 Oppsummering av 0-alternativet

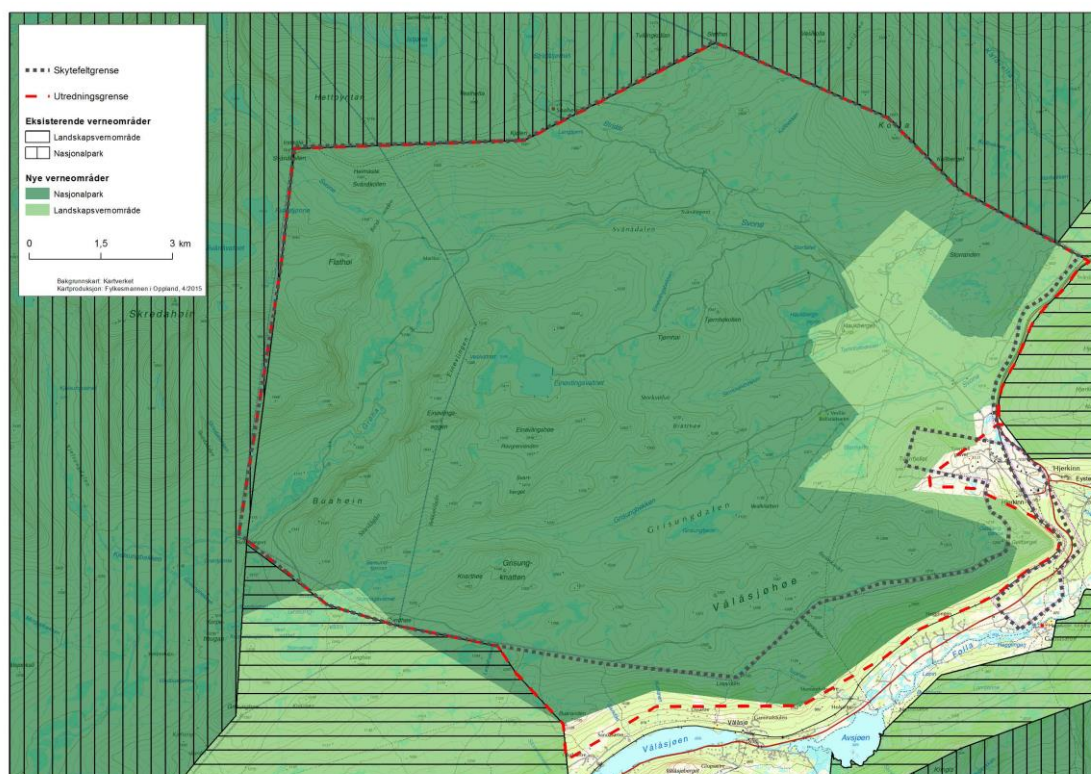
«0»-alternativet, som alternativ 1 og alternativ 2 skal vurderes opp mot, inneholder dermed følgende punkter av betydning for reiselivet:

- alle veier er tilbakeført med unntak av
 - Snøheimvegen
 - de opprinnelige delene av Gamle Snøheimvegen
 - Gangvegen opp til Tverrfjellet med Viewpoint Snøhetta (traktorveg)
- motorferdsel på Snøheimvegen forvaltes i tråd med anbefalingen fra Horisont Snøhetta-rapporten, det vil si med forbud mot bruk av privatbiler. Transport av folk og utstyr mellom Hjerkinns og Snøheim skal skje ved hjelp av skyttelbuss, samt dispensasjon for nødvendig transport ifm. drift av Snøheim turisthytte
- Organisert trafikk til fots, med hest, hund, sykkel og lignende er tillatt med mindre kommunen utarbeider en særskilt reguleringsplan der dette begrenses for området

3.2 Alternativ 1 – Nasjonalpark og landskapsvernområde

Dette alternativet omfatter nasjonalpark samt et nytt landskapsvernområde omkring Tverrfjellet, Haukbergområdet og Storranden. I dette alternativet er alle veger inkludert Snøheimvegen tilbakeført jf. prosjektplanen for naturrestaureringsprosjektet.

Figur 3.2 Kartet viser vernealternativ 1. Mørk grønn illustrer nasjonalpark, og lysere grønn illustrerer landskapsvernområde.

For nasjonalparker og landskapsvernområder skal det følge med et utkast til forvaltningsplan på høring. Forvaltningsplanen vil bl.a. utdype hvordan bestemmelsene i verneforskriften skal praktiseres.

Punkt 3.2.1 beskriver utkast til forskrift for nasjonalpark, mens punkt 3.2.2. beskriver utkast til forskrift for landskapsvernområde. Punkt 3.2.3 beskriver utdyping av enkelte bestemmelser som skal legges til grunn for KU. Utredningen prioriterer å trekke frem de momenter som kan ha betydning for reiselivet.

3.2.1 Nasjonalpark – alternativ 1

Kort om fysiske inngrep i den foreslåtte nasjonalparken

I nasjonalparken vil alle veger og bruer være fjernet jf. naturrestaureringsplanen. Gamle Snøheimvegen vil i dette alternativet utgjøre et sammenhengende kjørespor mellom Hjerkinnskytefelt og Snøheim.

Formålet med nasjonalparken (§ 2)

Formålet med nasjonalparken er å ta vare på et stort, sammenhengende og villmarkspreget fjellområde som inneholder særegne og representative økosystemer og landskap og som er uten tyngre naturinngrep.

Formålet er videre å ta vare på:

- et høyfjellsøkosystem med det naturlige biologiske mangfoldet, herunder arter, bestander, naturtyper og geologi
- en viktig del av leveområdet til villreinstammene i Snøhetta og Knutshø
- vakre og egenartede landskap
- særpregede kvartærgeologiske forekomster
- kulturminner, herunder spor etter fangst og beitebruk

Allmennheten skal gis anledning til uforstyrret opplevelse av naturen gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3. Vernebestemmelser (§ 3)

I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet.

Nedenfor omtales de punktene i vernebestemmelsene som er av særlig betydning for reiselivet. Dette betyr at utkast til vernebestemmelser ikke er fullstendig gjengitt:

Punkt 1 «Landskapet»

Området er vernet mot inngrep av enhver art, herunder oppføring av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, etablering av oppdrettsanlegg, opplag av båter, gjerding, vegbygging, bergverksdrift, vassdragsregulering, graving, utfylling og henleggelse av masse, sprengning boring, bryting av stein, mineraler og fossiler, fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, bakkeplanering, fremføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper o.l. Oppstillingen av tiltak er ikke uttømmende.

I følge utkast til vernebestemmelser (punkt 1.2) er bestemmelsene ikke til hinder for vedlikehold av bygninger som ikke fører til bruksendring samt vedlikehold av stier, skilt, bruer og liknende i samsvar med forvaltningsplanen. Forvaltningsmyndigheten kan ifølge punkt 1.3 også gi tillatelse til ombygging og mindre utvidelser av bygninger, bygging av bruer og legging av klopper, og oppsetting av skilt og merking av nye stier m.m.

Punkt 2. «Plantelivet»

Vegetasjon, herunder døde busker og trær, er vernet mot all skade og ødelegging. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt. Bestemmelsen er ikke til hinder for plukking av bær og matsopp, samt plukking av planter til eget bruk.

Punkt 3. «Dyrelivet»

Dyrelivet, herunder hi, reir, hekke-, yngle- og gyteplasser, er vernet mot skade og unødvendig forstyrrelse. Utsetting av dyr på land og i vatn er forbudt. Bestemmelsen i punkt 3.1 er ikke til hinder for jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk.

Punkt 4. «Kulturminner»

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner skal ikke flyttes eller fjernes. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner.

Punkt 5. «Ferdsel»

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Bestemmelsene i forskriften er ikke til hinder for organisert turvirksomhet til fots så lenge naturmiljøet ikke blir skadelidende. Organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Nærmere retningslinjer gis i forvaltningsplan.

Sykling, kjøring med hundespann, organisert bruk av hest og jakthundtrening er bare tillatt på traseer og i områder og til tider som er godkjent for slik bruk i forvaltningsplanen. Bruk av hest til kløving og gjeting er tillatt.

Telting ut over en uke på samme sted krever særskilt tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Dette gjelder ikke vanlige vandretelt med unntak av nærmere avgrensede områder med teltforbud jf. forvaltningsplan.

Av hensyn til naturmiljøet og kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier og løyper.

Reglene i punkt 5 gjelder ikke ferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten.

Punkt 6. «Motorferdsel»

Motorferdsel til lands, til vanns og i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt.

Forvaltningsmyndighetene kan gi tillatelse til nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift, tilsyn og vedlikehold av Snøheim turisthytte etter nærmere retningslinjer i forvaltningsplan. Motorisert ferdsel på barmark i forbindelse med drift av Snøheim skal fortrinnsvis skje f.o.m. siste fredag i juni t.o.m. første søndag i oktober. Forvaltningsmyndigheten kan også gi tillatelse til bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av ved, varer og utstyr til andre turisthytter etter retningslinjer i forvaltningsplan.

Punkt 7. «Forurensning»

Forurensning, forsøpling, unødvendig støy (som for eksempel bruk av motordrevet modellfly) er forbudt

Forslag til forskrift har videre paragrafer om generelle dispensasjonsbestemmelser, forvaltningsplan og at det skal opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av nasjonalparken.

3.2.2 Landskapsvernområde – alternativ 1

Formål med landskapsvernområde §2

Formålet med landskapsvernområdet er å ta vare på særegent natur- og kulturlandskap av økologisk, kulturell og opplevelsesmessig verdi, og som er identitetsskapende. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

Videre er formålet med vernet å ta vare på:

- en viktig del av leveområdet til villreinstammen i Snøhetta
- et naturområde med et rikt dyre- og planteliv som preger landskapet
- et særpreget og vakkert landskap med kvartærgeologiske forekomster
- kulturminner, herunder spor etter fangst og beitebruk

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3. Vernebestemmelser

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

Punkt 1 «Landskapet»

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Det er forbud mot inngrep som vegbygging, oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, etablering av oppdrettsanlegg, vassdragsregulering, opplag av båter, graving, påfylling av masse, sprenging, boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering, annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, fremføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper o.l. Opplistingen er ikke uttømmende.

Bestemmelsene er ikke til hinder for vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger samt eksisterende stier, skilt, bruer og liknende. Vedlikehold omfatter ikke ombygging eller utvidelse. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til ombygging og mindre utvidelser, bygging av bruer, legging av klopper, oppsetting av skilt og merking av nye stier, vedlikehold av eksisterende vei og kjørespor slik disse er definert i forvaltningsplanen.

Punkt 2 «Plantelivet»

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter er forbudt. Bestemmelsen er ikke til hinder for plukking av bær og matsopp, samt vanlige planter til eget bruk.

Punkt 3 «Dyrelivet»

Vernet er ikke til hinder for jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk.

Punkt 4 «Kulturminner»

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner kan ikke flyttes eller fjernes dersom det kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner

Punkt 5 «Ferdsel»

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Sykling, kjøring med hundespann, organisert bruk av hest og jakthundtrening er bare tillatt på traseer og i områder og til tider som er godkjent for slik bruk i forvaltningsplanen. Bruk av hest til kløving og gjeting er tillatt.

Organisert ferdsel og ferdselsformer som ikke skjer til fots må ha særskilt tillatelse fra forvaltningsmyndigheten dersom det kan skade naturmiljøet.

Av hensyn til naturmiljøet og kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier og løyper.

Punkt 6 «Motorferdsel»

Motorferdsel til lands og til vanns og i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift, tilsyn og vedlikehold av Snøheim turisthytte etter nærmere retningslinjer i forvaltningsplan. Motorisert ferdsel på barmark i forbindelse med drift av Snøheim skal fortrinnsvis skje f.o.m. siste fredag i juni t.o.m. første søndag i oktober. Forvaltningsmyndigheten kan også gi tillatelse til bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av ved, varer og utstyr til andre turisthytter etter nærmere retningslinjer i forvaltningsplanen, samt nødvendig motorferdsel på traktorveg i forbindelse med vedlikehold av bygninger på Tverrfjellet.

Punkt 7 «Forurensning»

Forurensning og forsøpling er forbudt. All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt. Unødvendig støy skal unngås

3.2.3 Utdyping av enkelte bestemmelser

Følgende praktisering av enkelte bestemmelser som er relevante for reiselivet skal legges til grunn for konsekvensutredningen, jf. notat fra Fylkesmannen, datert 11. september 2015.

Veger, traktorveger og kjørespor

Veger, traktorveger og kjørespor som beholdes i alternativ 1 er:

- Snøheimvegen fra Hjerkinnskytefelt (Grisungbekkbrui) fram til Veslfallbrui, kort vegstubb som ikke inngår i naturrestaureringsplanen
- Gamle Snøheimvegen fra Veslfallbrui fram til nasjonalparkgrensen (sammenhengende kjørespor som går videre til Snøheim)
- Gangvegen opp til Tverrfjellet med Viewpoint Snøhetta (traktorveg)

Ferdse

Ferdse til fots og på ski er tillatt i hele området (jf. allemannsretten). Bruk av hest til kløving og gjeting vil være tillatt i hele området.

Sykling, kjøring med hundespann, organisert bruk av hest og jakthundtrening

For både nasjonalparken og landskapsvernområdet gjelder det at sykling, kjøring med hundespann, organisert bruk av hest og jakthundtrening bare vil være tillatt på traseer og i områder og til tider som er godkjent for slik bruk i forvaltningsplanen (jf. NP § 3 pkt. 5.3 og LVO § 3 pkt. 5.2). Følgende skal legges til grunn for konsekvensutredningen:

- Ingen områder eller traseer pekes ut for kjøring med hundespann
- For begge alternativer er organisert bruk av hest tillatt i de sentrale delene av utredningsområdet, avgrenset av rette linjer mellom Lisetra (utenfor utredningsområdet), Vålåsjøhøe, Bratthøe, Haukberget og fra Haukberget rett østover fram til Svåni, deretter langs Svåni til Veslfallbrui og videre rett linje til Grisungbekkbrui. Dette innebærer at alle dagens hovedtraseer kan brukes med unntak av hovedtraseene nord for Haukberget; dvs. rundt Kolla / forbindelsen til Stroplesjødalen og langs Gamle Snøheimvegen fram til Snøheim
- Jakthundtrening (inkl. fuglehundprøver) er tillatt i området som i dag avgrenses av Lille ringveg i perioden f.o.m. første fredag i august t.o.m. første søndag i oktober
- Jakthundtrening (inkl. dressurtrening) er tillatt i et nærmere avgrenset område på Geitberget mot Breidskardet i perioden 1. - 30. april.
- Moskusguiding/-safari inngår i definisjonen av organisert ferdsel/ferdselsformer som kan skade naturmiljøet. Tillatelse kan gis etter søknad (NP § 3 pkt. 5.2 annet ledd, LVO § 3 pkt. 5.3).
- Det legges til grunn at moskusguiding/-safari tillates innenfor deler av de to områdene som ligger lengst sør i figur 19 i statusrapporten for reiselivet (Vorkinn, 2015); den delen av området i øst som i dag avgrenses av Lille ringveg og den delen av området i sør som ligger sør for høydedraget mellom Geitberget og Vålåsjøhøe.

Motorferdsel ifm tilsyn, drift og vedlikehold av Snøheim

Det skal legges til grunn at åpningstida for Snøheim fortsatt skal være som i dag, dvs. f.o.m. siste fredag i juni t.o.m. første søndag i oktober jf. forskriftene. Det kan gis tillatelse til nødvendig antall turer i forkant og i etterkant av åpnings sesongen i forbindelse med vedlikehold og andre forberedelser før åpning, samt i forbindelse med nedstengning av turisthytta, inntil 14 dager i hver ende.

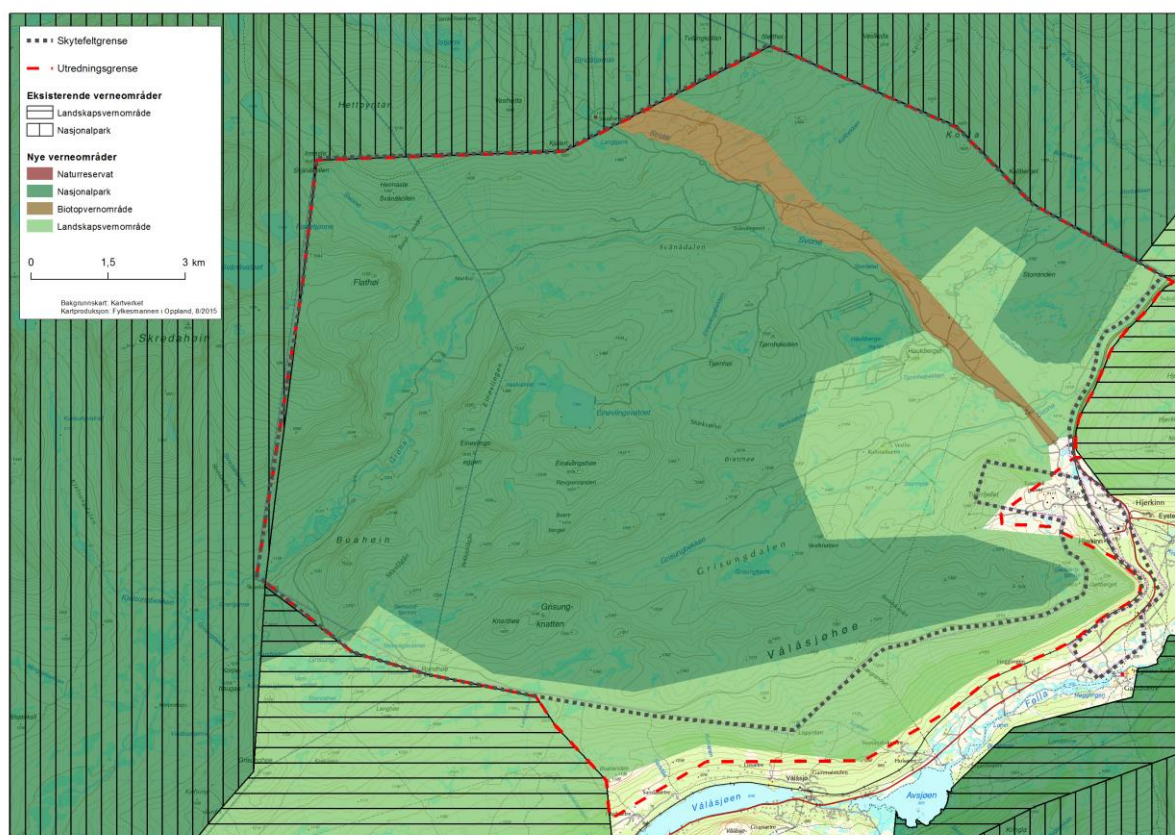
Motorferdsel på barmark skal skje langs Gamle Snøheimvegen og begrenses til det som er absolutt nødvendig. Transport av varer inn og søppel m.v. ut skal fortrinnsvis skje med lufttransport.

Det åpnes for motorferdsel i vintersesongen ifm. Tilsyn, definert som nødvendig sjekk av vann- og strømanlegget (noen få rutinekontroller gjennom vinteren), sjekk ved varsling fra brannanlegget og sjekk, ev. hastetiltak, dersom det kommer meldinger om ev. hærverk. Det forutsettes tett samarbeid med Statens naturoppsyn, Forsvaret og tilsynet med Reinheim for å minimalisere antall turer.

3.3. Alternativ 2 – nasjonalpark, landskapsvernområde og biotopvernområde

Dette alternativet åpner for at Snøheimvegen, Vålåsjøhøvegen og vegen fram til Vesllie/Rollstadsetra skal kunne bestå, jf. brev fra Klima- og miljødepartementet av 2. juli 2015. Dette alternativet omfatter nasjonalpark, men denne er redusert i forhold til alternativ 1 ved at det er foreslått et større landskapsvernområde. Landskapsvernområdet inkluderer her Vesllie og Rollstadsætre samt nedre del av Grisungdalen. Videre inkluderer det området langs Vålåsjøhøvegen fra Hjerkinnskytefeltet via Geitberget til Grisungvatni. Hele området sør for denne veien er i dette alternativet foreslått som landskapsvernområde. Alternativ 2 inkluderer videre et biotopvernområde fra Grisungbekkbrui til nasjonalparkgrense ved Snøheim omkring Snøheimvegen.

Figur 3.3 Kartet viser vernealternativ 2. Mørk grønn farge illustrer nasjonalpark, lysere grønn illustrerer landskapsvernområde og mørk brun illustrerer biotopvernområde langs Snøheimvegen.

Vi trekker her fram de momenter som kan ha betydning for reiselivet. For nasjonalparker og landskapsvernområder skal det følge med et utkast til forvaltningsplan på høring. Biotopvernområdet vil bli inkludert i forvaltningsplanen. Forvaltningsplanen vil bl.a. utdype hvordan bestemmelsene i verneforskriften skal praktiseres.

3.3.1 Nasjonalpark – alternativ 2

Formål og verneregler § 2-8 er de samme som for nasjonalparken i alternativ 1, med unntak av bestemmelsen under § 3 pkt. 6.3 om motorferdsel i forbindelse med drift m.v. av Snøheim turisthytte. I dette alternativet består Snøheimveien, som kan benyttes under driftsperioden. Snøheimvegen er innenfor biotopvernområde. Det er derfor kun behov for en bestemmelse i nasjonalparkforskriften om bruk av beltekjøretøy på vinterføre til Snøheim for nødvendig vinterstid.

3.3.2 Landskapsvernområde - alternativ 2

Formål og verneregler §§ 2-8 er de samme som for landskapsvernområdet i alternativ 1. Unntaket er bestemmelser knyttet til bruk og vedlikehold av eksisterende veger, som i dette alternativet også omfatter Vålåsjøhøvegen og vegen fram til Vesllie/Rolstadsetra. Forskriften åpner for begrenset bruk av disse vegene, i hovedsak etter søknad, bl.a. i forbindelse med beitebruk.) Snøheimvegen ligger i sin helhet i biotopvernområdet. Utdypingen av bestemmelsene er også i stor grad som beskrevet for landskapsvernområdet i alternativ 1. Det er likevel noen endringer ved at veger i forbindelse med landskapsvernområder i alternativ 2 omfatter Vålåsjøhøvegen (Hjerkinnskytefelt-Geitberget-Grisungen) og vegen fram til Vesllie/Rolstadsetra.

Vedlikehold av veger betyr nødvendig istandsetting uten å endre standard og trase ved vernetidspunkt.

3.3.3 Biotopvernområde – alternativ 2

§ 2 Formål

Formålet med biotopvernområdet er å ta vare på et område som har særskilt betydning som økologisk funksjonsområde og leveområde for villrein. Området omfatter Snøheimvegen som krysser særlig viktige trekkorridorer for villreintrekket rundt Snøhettamassivet. Kjøring og transport på Snøheimvegen skal fortrinnsvis skje samtidig med skyttelbussen begge veier (kolonne) og begrenses så langt det er mulig. Bestyrer(e) kan få tillatelse til å kjøre egen bil på Snøheimvegen, men personalet for øvrig må ta skyttelbussen.

For biotopvernområdet gjelder følgende vernebestemmelser (§ 3):

- Vegetasjonen er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra biotopvernområdet. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt.
- Artene som omfattes av verneformålet er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr er forbudt.
- Området er vernet mot ethvert tiltak som kan påvirke eller forstyrre de vernede arten(e) eller deres livsbetingelser.
- Bruk av biotopvernområdet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer er forbudt.
- Bålbrenning er forbudt.

Ifølge de generelle unntakene er vernebestemmelsene ikke til hinder for plukking av bær og matsopp, samt plukking av vanlige planter til eget bruk, jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk, vedlikehold av veier, anlegg og innretninger som er i bruk på vernetidspunktet.

For biotopvernområdet gjelder blant annet følgende bestemmelser om ferdsel: all ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner. Motorferdsel til lands og til vanns og i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.

Bruk av sykkel, hest og kjerre samt ridning og kjøring med hundespann og liknende er forbudt.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til (kun tiltak relevant for reiselivet):

- Nødvendig kjøring på Snøheimvegen i forbindelse drift av Snøheim turisthytte f.o.m. siste fredag i juni t.o.m. første søndag i oktober etter nærmere retningslinjer i forvaltningsplan.
- Nødvendig kjøring på Snøheimvegen i forbindelse med tilsyn og vedlikehold av Snøheim etter nærmere retningslinjer i forvaltningsplan.
- Kjøring med skyttelbuss på Snøheimvegen f.o.m. siste fredag i juni t.o.m. første søndag i oktober etter nærmere retningslinjer i forvaltningsplan.
- Nødvendig motorferdsel i forbindelse med vedlikehold og tilsyn av Snøheimvegen.
- Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy i forbindelse med nødvendig tilsyn med Snøheim turisthytte etter nærmere retningslinjer i forvaltningsplan.
- Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av ved, varer og utstyr til andre turisthytter etter nærmere retningslinjer i forvaltningsplan.
- Organisert ferdse.

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven.

Biotopvernområdet vil bli inkludert i forvaltningsplanen for nasjonalparken og landskapsvernområdet.

3.3.4 Utdyping av enkelte bestemmelser i utkast til verneforskrifter, vern av tidligere Hjerkinnskytefelt

Følgende praktisering av enkelte bestemmelser som er relevante for reiselivet skal legges til grunn for konsekvensutredningen, jf. notat fra Fylkesmannen, datert 11. september 2015.

Veger, traktorveger og kjørespor

Veger, traktorveger og kjørespor som beholdes i alternativ 2 er:

- Snøheimvegen
- Gangvegen opp til Tverrfjellet med Viewpoint Snøhetta (traktorveg)
- Vålåsjøhøvegen (Hjerkinnskytefelt – Geitberget – Grisungen)
- Vegen fram til Vesllie/Rolstadsetra

Ferdse

Ferdse til fots og på ski er tillatt i hele området (jf. allemannsretten). Bruk av hest til kløving og gjeting vil være tillatt i hele området i begge alternativer.

Sykling, kjøring med hundespann, organisert bruk av hest og jakthundtrening: For både nasjonalparken og landskapsvernområdet gjelder det at sykling, kjøring med hundespann, organisert bruk av hest og

jakthundtrening bare vil være tillatt på traseer og i områder og til tider som er godkjent for slik bruk i forvaltningsplanen (jf. NP § 3 pkt. 5.3 og LVO § 3 pkt. 5.2).

Følgende skal legges til grunn:

- Sykling er tillatt på Vålåsjøhøvegen
- Ingen områder eller traseer pekes ut for kjøring med hundespenn
- Organisert bruk av hest tillatt i de sentrale delene av utredningsområdet, avgrenset av rette linjer mellom Lisetra (utenfor utredningsområdet), Vålåsjøhøe, Bratthøe, Haukberget og fra Haukberget rett østover fram til Svåni, deretter langs Svåni til Vesfallbrui og videre rett linje til Grisungbekkbrui. Dette innebærer at alle dagens hovedtraséer kan brukes med unntak av hovedtraseene nord for Haukberget; dvs. rundt Kolla / forbindelsen til Stropsjødalen og langs Gamle Snøheimvegen fram til Snøheim.
- Jakthundtrening (inkl. fuglehundprøver) er tillatt i området som i dag avgrenses av Lille ringveg i perioden f.o.m. første fredag i august t.o.m. første søndag i oktober
- Jakthundtrening (inkl. dressurtrening) er tillatt i et nærmere avgrenset område på Geitberget mot Breidskardet (jf. brev av 8. januar 2015) i perioden 1. - 30. april.
- I biotopvernområdet i alternativ 2 er sykling, ridning og kjøring med hundespenn forbudt (§ 5 pkt. 3). Tillatelse til organisert ferdsel kan gis etter søknad (§ 7 pkt. 16). Følgende skal legges til grunn:
 - Sykling er ikke tillatt, dette følger av forskrift
 - Ingen organiserte turer tillates

Moskusguiding/-safari skal defineres som organisert ferdsel / ferdselsformer som kan skade naturmiljøet. Tillatelse kan gis etter søknad (NP § 3 pkt. 5.2 annet ledd, LVO § 3 pkt. 5.3). Følgende skal legges til grunn:

- Moskusguiding/-safari tillates innenfor deler av de to områdene som ligger lengst sør i figur 19 i statusrapporten for reiselivet (Vorkinn, 2015); den delen av området i øst som i dag avgrenses av Lille ringveg og den delen av området i sør som ligger sør for høydedraget mellom Geitberget og Vålåsjøhø

Motorferdsel imbm tilsyn, drift og vedlikehold av Snøheim

Kjøring og transport på Snøheimvegen skal fortrinnsvis skje samtidig med skyttelbussen begge veier (kolonne) og begrenses så langt det er mulig. Bestyrer(e) kan få tillatelse til å kjøre egen bil på Snøheimvegen, men personalet for øvrig må ta skyttelbussen.

Det skal legges til grunn at åpningstida for Snøheim fortsatt skal være som i dag, dvs. f.o.m. siste fredag i juni t.o.m. første søndag i oktober jf. forskriftene. Det kan gis tillatelse til nødvendig antall turer i forkant og i etterkant av åpningssesongen i forbindelse med vedlikehold og andre forberedelser før åpning, samt i forbindelse med nedstengelse av turisthytta, inntil 14 dager i hver ende.

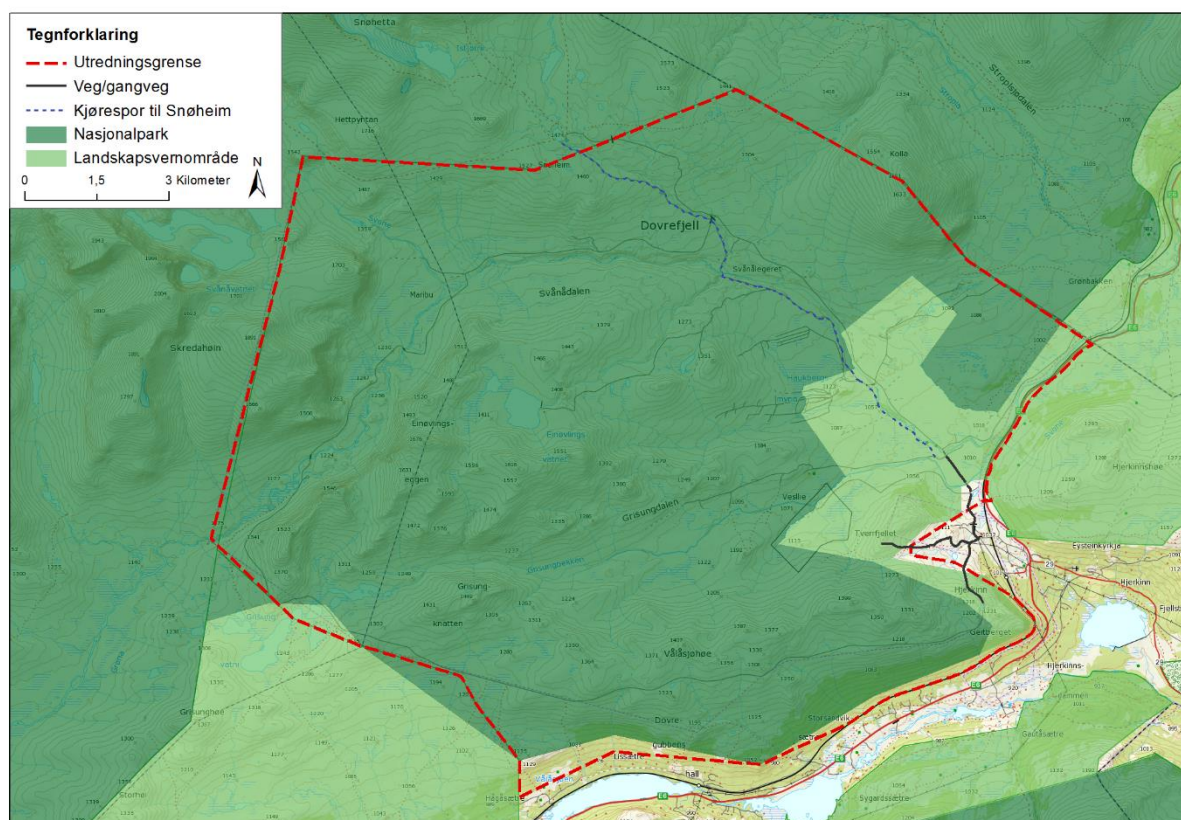
I vintersesongen åpnes for motorferdsel i forbindelse med tilsyn. Med tilsyn menes nødvendig sjekk av vann- og strømanlegget (noen få rutinekontroller gjennom vinteren), sjekk ved varsling fra brannanlegget og sjekk, ev. hastetiltak, dersom det kommer meldinger om ev. hærverk. Det forutsettes tett samarbeid med Statens naturoppsyn, Forsvaret og tilsynet med Reinheim for å minimalisere antall turer.

Vedlikehold betyr nødvendig istandsetting uten å endre standard og trase ved vernetidspunkt.

3.4 Oppsummering av de ulike alternativene

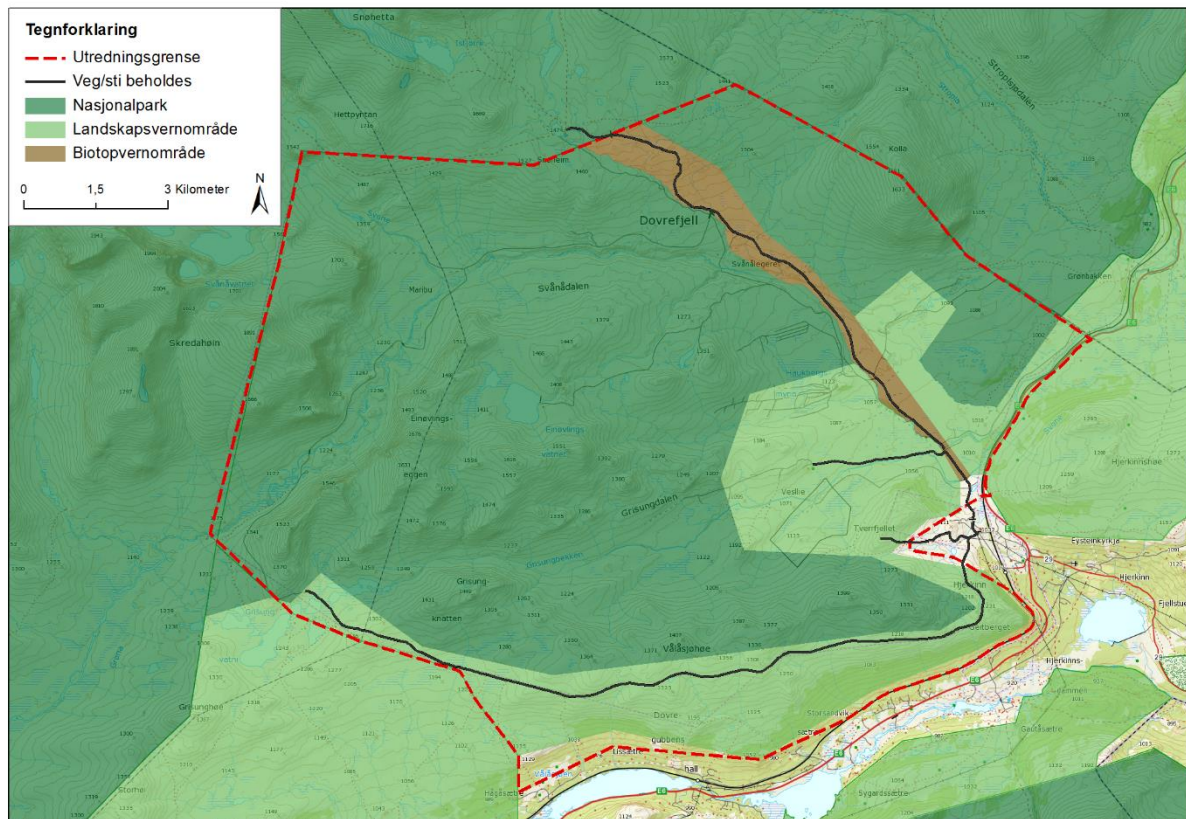
Kartene nedenfor og på neste side viser alternativ 1 (nasjonalpark og landskapsvernområde) og alternativ 2 (nasjonalpark, landskapsvernområde og bitopvernområde). Tabell 3.6 oppsummerer de forslag av betydning for reiselivet for 0-alternativet, alternativ 1 og alternativ 2

Figur 3.4. Kartet viser vernealternativ 1. Mørk grønn illustrer nasjonalpark, og lysere grønn illustrerer landskapsvernområde.

Bakgrunnskart: Statens kartverk. Kartarbeid: Norsk Villreinsenter Nord, på oppdrag fra Mimir AS. Ifm. konsekvensutredning for reiselivet -verneplanprosess Hjerkinnskytefelt. Nov. 2015

Figur 3.5. Kartet viser vernealternativ 2. Mørk grønn farge illustrer nasjonalpark, lysere grønn illustrerer landskapsvernområde og mørk brun illustrerer biotopvernområde langs Snøheimvegen.

Bakgrunnskart: Statens kartverk. Kartarbeid: Norsk Villreinsenter Nord, på oppdrag fra Mimir AS. Ifm. konsekvensutredning for reiseliv -verneplanprosess Hjerkins skytefelt. Nov. 2015

Tabell 3.6: Oppsummering forslag av betydning for reiselivet for 0-alternativet, alternativ 1 og alternativ 2

	0-alternativ	Alternativ 1	Alternativ 2
Ferdsl – generelt	<p>Allemannsretten sikrer tilgang til hele området til fots, på ski, sykkel, hest og med hundespenn med mer</p> <p>Forvaltning etter Plan- og bygningsloven*</p>	<p>På ski og til fots tillatt i hele området</p> <p>Bruk av hest til kløving og gjeting er tillatt i hele området.</p>	<p>På ski og til fots tillatt i hele området</p> <p>Riding forbudt i biotopvernområdet.</p> <p>Sykling tillatt på Vålåsjøhøvegen</p> <p>Bruk av hest til kløving og gjeting er tillatt i hele området.</p>
Sykling	<p>Tillatt i hele området</p> <p>Forvaltning etter Plan- og bygningsloven*</p>	<p>Tillatt på traseer og i områder og til tider som er godkjent for slik bruk</p> <p>Ingen traseer/områder godkjennes</p>	<p>Tillatt på traseer og i områder og til tider som er godkjent for slik bruk</p> <p>Tillatt på Vålåsjøhøvegen</p> <p>Forbudt i biotopvernområdet</p>
Kjøring med hundespenn – både som sport og som organisert aktivitet	<p>Tillatt i hele området</p> <p>Forvaltning etter Plan- og bygningsloven*</p>	Ikke tillatt	Ikke tillatt
Organiserte fotturer	<p>Tillatt i hele området</p> <p>Forvaltning etter Plan- og bygningsloven*</p>	<p>Tillatt gitt at ikke naturmiljøet skades (nasjonalpark).</p> <p>Tillatt i landskapsvernområdet.</p>	<p>Tillatt gitt at ikke naturmiljøet skades (nasjonalpark).</p> <p>Tillatt i landskapsvernområdet.</p>
Organisert riding	<p>Tillatt i hele området</p> <p>Forvaltning etter Plan- og bygningsloven*</p>	<p>Organisert bruk av hest er tillatt på traseer og i områder og til tider som er godkjent for slik bruk. Alle dagens hovedtraseer kan brukes med unntak av hovedtraseene nord for Haukberget.</p>	<p>Organisert bruk av hest er tillatt på traseer og i områder og til tider som er godkjent for slik bruk. Alle dagens hovedtraseer kan brukes med unntak av hovedtraseene nord for Haukberget.</p>

		Bruk av hest til kløving og gjeting er tillatt i hele området.	Bruk av hest til kløving og gjeting er tillatt i hele området. Riding forbudt i Biotopvernområdet
Moskussafari	Tillatt i hele området Forvaltning etter Plan- og bygningsloven*	Moskusguiding/-safari defineres som ferdsel/ferdselsformer som kan skade naturmiljøet. Tillatelse kan gis etter søknad To områder avsatt i verneforslaget	Moskusguiding/-safari defineres som ferdsel/ferdselsformer som kan skade naturmiljøet. Tillatelse kan gis etter søknad To områder avsatt i verneforslaget Forbudt i Biotopvernområdet
Hundetrening – og prøver	Tillatt i definerte områder til definerte tider av året	Tillatt i området som i dag avgrenses av Lille ringveg fra august til oktober, samt i et nærmere avgrenset område på Geitberget 1. - 30. april.	Tillatt i området som i dag avgrenses av Lille ringveg fra august til oktober, samt i et nærmere avgrenset område på Geitberget 1. - 30. april.
Organisert ferdsel og ferdselsformer «som kan skade naturmiljøet»	Tillatt i hele området, dvs i utgangspunktet ingen definisjon «som kan skade naturmiljøet» Forvaltning etter Plan- og bygningsloven*	I nasjonalparken: Etter særskilt tillatelse I landskapsvernområdet: Etter særskilt tillatelse dersom ferdselsformer som ikke skjer til fots	I nasjonalparken: Etter særskilt tillatelse I landskapsvernområdet: Etter særskilt tillatelse dersom ferdselsformer som ikke skjer til fots I biotopvernområdet: organisert ferdsel forbudt. Dispensasjon kan gis etter søknad
Veger	Alle veger borte bortsett fra; Snøheimvegen	Følgende veger beholdes: Gamle Snøheimvegen fra Vesfallbrui fram til nasjonalparkgrensen	Følgende veger beholdes: Snøheimvegen Vålåsjøhøvegen; Hjerkinskyn-Geitberget-Grisungen

	Gangvegen (traktorveg) opp til Tverrfjellet	Gangvegen (traktorveg) opp til Tverrfjellet	Vegen fram til Vesllie/Rolstadsetra Gangvegen (traktorveg) opp til Tverrfjellet
Persontransport til Snøheim	Skyttelbuss på Snøheimvegen	Kun til fots	Skyttelbuss på Snøheimvegen
Merking og skilting av stier og løyper	I følge Plan og bygningsloven*	Kan legges om eller kreves fjernet	Kan legges om eller kreves fjernet
Telting	I følge Allemannsretten Forvaltning etter Plan- og bygningsloven*	Telting ut over en uke på samme sted krever særskilt tillatelse i nasjonalparken, med unntak av vanlige vandrerfelt Tillatt i landskapsvernområdet	Telting ut over en uke på samme sted krever særskilt tillatelse i nasjonalparken, med unntak av vanlige vandrerfelt Tillatt i landskapsvernområdet
Teltleire, store arrangementer	Avklares med grunneier, i følge Allemannsretten Forvaltning etter Plan- og bygningsloven*	Krever særskilt tillatelse	Krever særskilt tillatelse Forbudt i Biotopvernområdet

* Forvaltningen etter Plan- og bygningsloven skjer med kommunene som planmyndighet. Kommunen kan regulere ulike aktørers tilgang til området gjennom reguleringsplan. Når Regional Plan for Dovrefjellområdet er vedtatt (anslått i januar 2016) vil den være førende for den kommunale planleggingen. Det er innsigelsesgrunn dersom kommunene planlegger i strid med denne.

4. Reiselivets bruk av Hjerkinnskytefelt

4.1 Om reiselivet rundt Hjerkinnskytefelt

Rapporten «Reiselivets bruk av Hjerkinnskytefelt» (Vorkinn, 2015) ble utarbeidet i februar 2015 som et grunnlag for verneplanprosessen for Hjerkinnskytefelt. Rapporten beskriver status og utviklingstrekk i reiselivet rundt Hjerkinnskytefelt, og finnes i sin helhet på (<https://www.fylkesmannen.no/hjerkinnskytefelt/>). For å gi et bakteppe for konsekvensutredningen oppsummeres/gjengis de viktigste momentene i rapporten nedenfor sammen med informasjon fra andre kilder. Direkte sitater fra Vorkinns rapport er satt i kursiv.

Hjerkinnskytefelt er i reiselivssammenheng en del av Dovrefjell. Vorkinn fastsetter influensområdet til «overnattingsbedrifter på aksene Dombås - Kongsvoll og aktivitetsbedrifter som tilbyr aktiviteter i skytefeltet».

Rapporten påpeker videre at «overnattingsbedriftene over Dovrefjell er sårbare i den forstand at de både er små, sesongavhengige og avhengig av det norske markedet:

- *De fleste bedriftene er familiedrevet, med opptil 5 ansatte. Omsetningen i de 6 bedriftene som er organisert som aksjeselskap varierte i 2013 fra 2,9 til 8,8 mill.kr, mens driftsresultatet varierte fra ca. 200.000 til 2 mill. kr.*
- *Omsetningen i sommersesongen (barmarksesongen) utgjør mellom 80-100 % av den årlige omsetningen*
- *En bedrift anslår at utenlandske gjester står for ca. en tredjedel av omsetningen, mens i de øvrige bedriftene står utlendinger for 20 % eller mindre av omsetningen.»*

Overnattingsbedriftene på Dovrefjell retter seg mot retter seg mot ulike markeder; pilgrims-markedet, campinggjester (langtidsopphold viktig), aktivitetsturisme, fjellvandrere og gjennomfartsturister. En bedrift særlig profilerer seg på matopplevelser. Eksternt organiserte kurs og seminarer har betydning for et par av bedriftene. Organiserte grupper på bussturer har stadig mindre betydning. De årlige hundeprevene på Dovrefjell gir overnattingsgjester til de fleste bedriftene. Moskussafariene er en viktig attraksjon for alle bedriftene.»

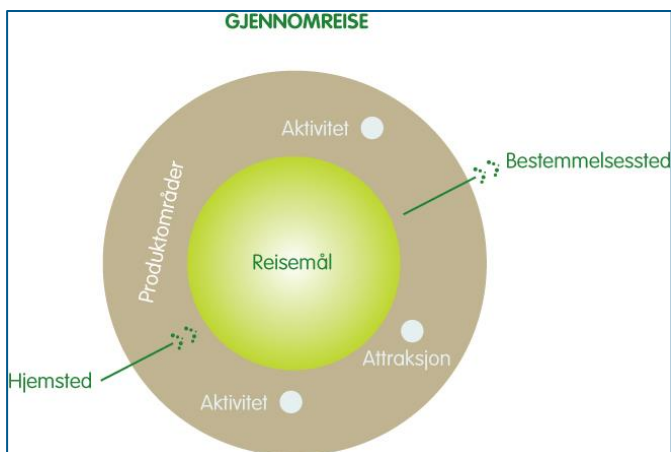
Når det gjelder attraksjoner og attraksjonskraft viser rapporten til undersøkelser som tilsier at nasjonalparken på Dovrefjell ser ut til å være noe mindre kjent/attraktiv enn Rondane og Jotunheimen, men mer attraktiv enn Reinheimen. For eksempel ser en at både Rondane og Jotunheimen i større grad fungerer som hovedmål for turen enn det Dovrefjell og Reinheimen gjør. Samme indikasjon får en ved å se på besøk på de store DNT-hyttene i disse områdene: Snøheim har færre gjestedøgn enn Gjendesheim i Jotunheimen og Rondvassbu i Rondane.

Rapporten sier videre at det nå er moskusen som markedsføres som hovedattraksjon, og ikke Snøhetta som tidligere. Svært mange av de beøkende har som mål å se moskus på turen (Pettersen, 2011). Det er allikevel Viewpoint Snøhetta som besøkmessig fremstår som den største attraksjonen i området med anslagsvis 22 000 besøkende fra 1. juni-1. november 2014. I følge Villreinsenter Nord har besøkstallet ligget på rundt 20 000 siden åpningen i 2011, og ser ut til å ende på 25 000 i 2015.

Til sammenlikning var det anslagsvis 10-11 000 som gikk på moskussafari og 8 000 som gikk opp mot/på Snøhetta mens ca. 3 600 gikk på naturstien på Fokstummyra (2011) som ligger utenfor utredningsområdet (Vorkinn, 2015). Også Pilegrimsleden går utenfor utredningsområdet, men viser bredden i opplevelser i området og er derfor relevant; i følge NINAs tellinger var det vel 600 pilegrimer (langtidsvandrere) på Vårstigen i 2014 (NINA, 1019/ 2015)

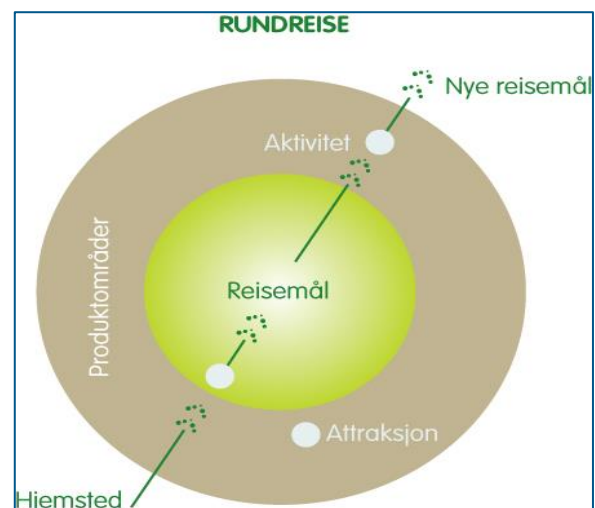
4.2 Turisttyper og reisemønstre på Dovrefjell

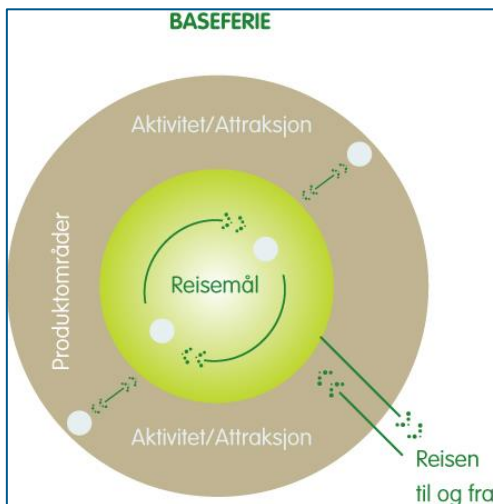
Gjennomgangen i punkt 4.1. viser at Dovrefjell appellerer til rekke ulike segmenter med svært ulike behov og med svært ulik bruk av området, og dermed mulig bruk av utredningsområdet. Før vi går videre gjør vi derfor en enkelt kategorisering av type turister i området etter reiseform, noe som gir føringer for gjestens behov/bruk av området.

Gjennomreiseturister: Gjennomreiseturisten har et definert mål for turen (for eksempel hytta, familien, eller et forhåndsbestemt feriested). Disse turistene har ofte lange dagsetapper, og legger i liten grad om reiseruten for å få med seg opplevelser eller attraksjoner. Lokaliseringen ved E6 gjør at Dovrefjell har et stort volum av denne type turister, noe som er av stor betydning for spisesteder og bensinstasjoner i området. Pilegrimer er også en type gjennomreiseturister, men fordi de vandrer, og ikke kjører, har de lengre oppholdstid i hvert område. Dette kan representere et verdiskapingspotensial for produkter tilpasset denne nisjen.

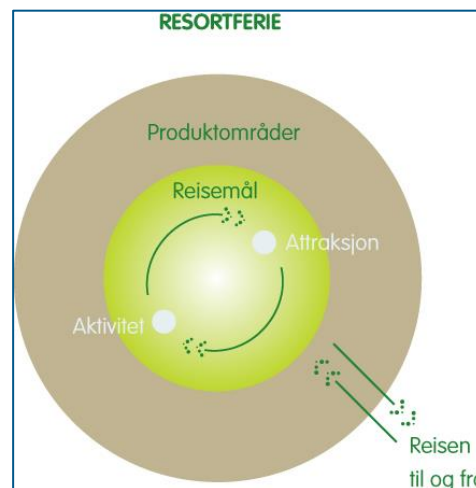
Rundreiseturister: Rundreiseturister er det typiske reisemønsteret for både norske og utenlandske turister på ferie i Norge i sommersesongen. For disse turistene er «vegen målet», de legger opp reiseruten i forhold til mulige opplevelser de kan få underveis. Lokaliseringen ved E6 gjør at det er mange rundreiseturister i området rundt Dovrefjell. For eksempel er det grunn til å tro at mange av de besøkende på Viewpoint Snøhetta er rundreiseturister.

Baseturister: Baseferiegjester bor over tid på ett sted og tar dagsutflukter derfra til ulike attraksjoner og aktiviteter. Turistene er opptatt av totalproduktet innenfor det han/hun oppfatter som et naturlig produktområde. Basegjester bor på selvhusholdsbedrifter, hos venner og familie eller i egen vogn/hytte. Basegjesten velger normalt attraksjoner, utflukter og besøkmål som ligger innenfor en kjøretid på maksimum to timer hver vei fra bosted. Typiske baseturister på Dovrefjell kan være deltakere på moskussafari, besøkende på Viewpoint Snøhetta, dagsturister til Snøhetta eller drop-in gjester på for eksempel rideturer el.

Resortturisten reiser oftest direkte til det stedet ferien skal tilbringes og beveger seg lite når reisemålet er nådd. Resortferier foregår også oftere uten bruk av egen bil. Resortferier er ofte knyttet til en aktivitet og både skiferier og fiskeferier er typiske resortferier. På Dovrefjell kan typiske resortturister være deltakere på rideleir, deltaker på fotokurs/-safarier, eller deltakere på hundetrening/hundeprøver. Kurs/konferansegjester har også et reisemønster som likner resortgjester. Fordi disse gjestene oppholder seg på stedet hele ferien representerer de et verdiskapingspotensial både for aktører i reiselivet og i såkalte overrisslingsnæringer som handel og service.

4.3 Reiselivets bruk av Hjerkinnskytefelt

Vorkinn viser at det har vært en nedgang i kommersielle gjestedøgn i Lesja og Dovre fra 2006-2012. Størst nedgang når det gjelder hotell, og størst for utlendinger. Dovre har imidlertid en bedre utvikling enn Nord-Gudbrandsdal som helhet.

Forsvaret har vært en viktig kundegruppe på Dovrefjell, men faser nå ut sin virksomhet. Allikevel tok forsvaret i 2014 for eksempel fortsatt nesten all kapasitet på to av bedriftene 6-8 uker. Det er derfor en betydelig kundegruppe som skal erstattes. Vorkinn peker også på at det aktivitetsbaserte reiselivet er i vekst. Reiselivet på Dovrefjell er dermed inne i en omstilling, der det i stadig større grad handler om å utvikle tydelig «reason to go».

Det er fortsatt restriksjoner på ferdsel i skytefeltet i perioder om sommeren pga Forsvarets opprydning. I følge Vorkinn oppgir flere aktører at det er aktuelt å bruke skytefeltet mer som aktivitetsområde i fremtiden. Aktørene oppgir til utreder at restriksjonene pt er

- 10 yrkesdager i juni, uke 24-25, dvs før sommersesongen starter for fullt
- 10 yrkesdager i august, tidligst uke 33, dvs etter skolestart
- 10 yrkesdager i september, dvs på dager med generelt liten etterspørsel

Aktørene antar derfor at tilgjengelighet i disse periodene sannsynligvis ikke vil føre til noen stor økning i bruk fremover.

Vorkinn 2015 peker på at reiselivets bruk av skytefeltet er tredelt (sitat):

- *Individuell bruk av turister som overnatter på bedriftene*
Denne bruken er liten, og har derfor liten betydning for reiselivsbedriftene i området i dag
- *Transittområde til Snøhetta/indre deler av Dovrefjell (transport med skyttelbuss)*
Dette er en viktig del av opplevelsestilbudet på Dovrefjell og er også viktig i markedsføringsammenheng
- *Område for organiserte aktiviteter*
Bruken er begrenset i dag, men har stor betydning for en av overnattingsbedriftene. I tillegg er hundeprovvene som organiseres av andre og som til dels er lagt til skytefeltet, viktig for overnattingsbedriftene. Det er økende interesse for å bruke skytefeltet til hundesledeturer/ moskussafari vinterstid, men dette er tilbud der etterspørselen i markedet er under uttesting

Kategoriseringen over tar utgangspunkt i områdets ulike funksjoner. Det er en hensiktsmessig måte å organisere områdets ulike «roller» på, og benyttes med noen tilpasninger videre i konsekvensutredningen. I punkt 4.3.1, 4.3.2 og 4.3.3 gjennomgås disse ulike «rollene» og brukerne av dem nærmere.

4.3.1 Individuelle turistenes bruk av området

Vorkinn (2015) definerer individuelle turistenes bruk av området ift individuelle turister som overnatter på bedriftene. Ut fra denne definisjonen er volumet lite. Hjerkinnskytefeltet og utredningsområdet har imidlertid attraksjoner som fremstår som viktige besøksmål for individuelle turister. Vi inkluderer også disse turistene i vår vurdering, og kommer derfor til at volumet av individuelle turister i området er betydelig. De individuelle turistenes bruk av området beskrives kort nedenfor:

Viewpoint Snøhetta

Basert på trafikktegninger anslås det at rundt 20-25 000 besøkende Viewpoint Snøhetta i barmarkssesongen. Antall besøkende har økt fra 2011 – 2015, noe som er sjelden ettersom antall besøkende normalt går ned etter oppstartsperioden. De besøkende på Viewpoint Snøhetta er sannsynligvis en stor del rundreiseturister, noen baseturister på dagsbesøk samt også gjester som har gått i fjellet/på Snøhetta og som «tar med seg» et besøk på Viewpoint samtidig.

Moskus

Som det fremgår av punkt 4.3.3 anslås det også at rundt 7 000 personer går på egen hånd på Dovrefjell for å se etter moskus. Dette kan være vanlige fjellvandrere, dagsbesøkende, rundreiseturister eller baseturister på dagsbesøk. Moskussafari som organisert aktivitet beskrives for øvrig nærmere i punkt 4.3.3

Besøksmål utenfor utredningsområdet

Fokstummyra og Pilegrimsleden ligger utenfor utredningsområdet, men bidrar hver på sin måte til å gi opplevelse og skape trafikk til det Vorkinn kaller influensområdet. De nevnes derfor kort her. I følge Vorkinn har stien på Fokstummyra, tross beskjeden markedsføring, hatt en økning i antall besøkende pr år fra 3 600 i 2011 til 5 800 i 2014.

NINA har som nevnt målt at det er rundt 700 langtidsvandrende pilegrimer på Vårstigen i 2014. Både nasjonalt og internasjonalt er det en økende interesse for å gå pilegrimsleden. Dette er derfor en trafikk som med bedre tilrettelegging kan komme til å øke i fremtiden, og som kan bidra til å trekke en ny type gjester til området.

4.3.2. Transittområde til Snøhetta/indre deler av Dovrefjell

På skyttelbussen til Snøheim og indre deler av Dovrefjell har det siden oppstarten i 2012 blitt solgt 18-19 000 billetter årlig. Det antas at de fleste reiser tur/retur, noe som tilsvarer 9-10 000 personer pr år. Dette er i all hovedsak besøkende til turisthyttene Snøheim (i overkant av 5 000 overnattinger sommerstid), Reinheim (ca. 1 200 overnattinger) og Åmotsdalshytta (ca. 1 200 overnattinger). I følge NINA er det ca. 80% av passasjerene på skyttelbussen som går opp mot Snøhetta.

Dette viser at Snøheimvegen er en viktig innfallsport til Dovrefjell - Sunndalsfjella Nasjonalpark og til Snøhetta som turmål. Den nest viktigste innfallsporten er stien fra Kongsvold fjellstue/stasjon som ligger utenfor utredningsområdet, men som har tilsammen ca. 13 000 passeringer, dvs. 6 500 besøkende.

Stiene som ligger *innenfor* utredningsområdet utgjør et begrenset volum sammenlignet med de som tar skyttelbuss. NINAs tellinger viser at noen få sykler og går langs Snøheimvegen (ca. 700) mens svært få går langs den gamle Snøheimvegen (ca. 100).

4.3.3 Bruk av området til organiserte aktiviteter

I følge nasjonalparksekretariatet for Dovrefjell nasjonalparkstyre er det totalt 12 aktører som har tillatelse til å drive organisert aktivitet i nasjonalparken i 2015. Ni av disse har vært aktive i 2015, en har drevet med hest og resten med moskussafari. Det er naturlig å ta utgangspunkt i at disse aktørene også bruker eller kan komme til å bruke utredningsområdet. Det er derfor relevant at disse aktørene totalt har gjennomført 347 turer i eksisterende nasjonalpark med til sammen 3 429 deltakere i 2015.

Til sammenlikning vet vi at anslagsvis 7 000 personer går på egen hånd for å se moskus (jf punkt 4.3.1). Dette gjør at den individuelle trafikken i området er altså nesten dobbelt så stor som den organiserte. Trafikken til Viewpoint Snøhetta er ikke med i dette beregningsgrunnlaget, ettersom gangveien hit beholdes i uansett vernealternativ. Dette viser at den volummessige utfordringen knyttet til ferdsel i området primært er knyttet til individuell trafikk, og ikke til den organiserte aktiviteten.

Nedenfor gjennomgås de ulike organiserte aktivitetene kort.

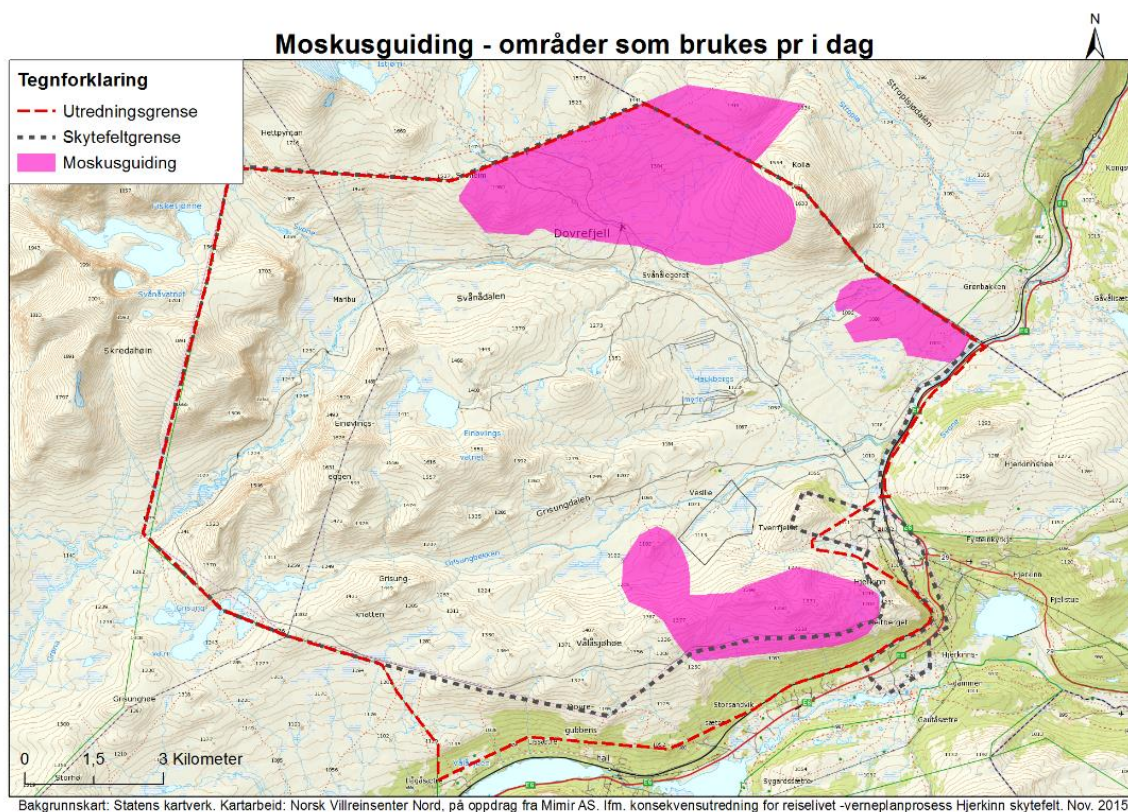
Moskussafari

Det anslås at totalt 10 000 - 11 000 personer var i Dovrefjellområdet for å se på moskus i 2014. Noe overraskende er det altså kun rundt 30% deltok på en organisert tur i regi av de kommersielle aktørene, mens hele 70% gikk på egenhånd (Vorkinn, 2015). Vorkinn viser også at antall deltakere på kommersielle turer varierte noe fra år til år, uten at en ser noen langsiktig tendens. Disse tallene gir to funn: 1) at moskusen er en hovedattraksjon på Dovrefjell 2) at det er et stort potensial for å øke antall deltakere på organiserte turer, noe som vil ha positiv effekt både for gjestens opplevelse og sikkerhet, økonomien i reiselivet og det å ivareta naturkvalitetene.

Utgangspunkt og trasevalg varierer ut fra hvor moskusen står. Av de 314 turene som ble rapportert i 2014 startet de fleste fra Grønnbakken/Kongsvoll, 8-9 % startet fra Hjerkinnskytefelt, mens 4% tok skyttelbuss til Snøheim og startet der. I tillegg går også noen turer med utgangspunkt Geitberget. Dette viser de ulike områdenes betydning som innfallsporter i 2014. Endrer moskusen lokalisering vil dette kunne endres, noe som bekrefter aktørenes behov for fleksibel bruk av området. Utgangspunktene for safarien er imidlertid i stor grad gitt pga jernbanen, elva og parkeringsmulighetene. Vanlig gangtid på moskussafariene er 0,5 til 2-timer, noe som setter grenser for langt inn i området man rekker.

Hovedområdene for moskussafari fremgår av kartet på neste side.

Figur 4.1. Kartet viser områder i utredningsområdet som benyttes til moskussafari (Vorkinn, 2015)

Moskussafarier går i stor grad også innenfor eksisterende nasjonalpark, dvs rundt Grønnbakken og Stroplsjødalen. Aktørene oppgir at de viktigste områder som brukes til moskussafari innenfor utredningsområdet er:

- Tverrfjellet - Viewpoint Snøhetta om sommeren, og selve fjellet i retning Vålåsjøhøe om vinteren
- Snøheimvegen inn mot Haukberget, samt området nord for Snøheim mot Kolla og Grønnbakken

Sesongen går fra St Hans til skolestart samt deretter noen helger i overgangen august/september. En aktør oppgir å gå moskussafari hele året bortsett fra perioden 15.mars – 15.mai.

Det ble i januar 2015 gitt tillatelse til moskussguiding med hundespenn innenfor et avgrenset område i utkanten av eksisterende nasjonalpark, mellom Kongsvoll og Høgsnyta i Stroplsjødalen. Denne er etter hva utreder forstår ikke benyttet.

Organiserte rideturer

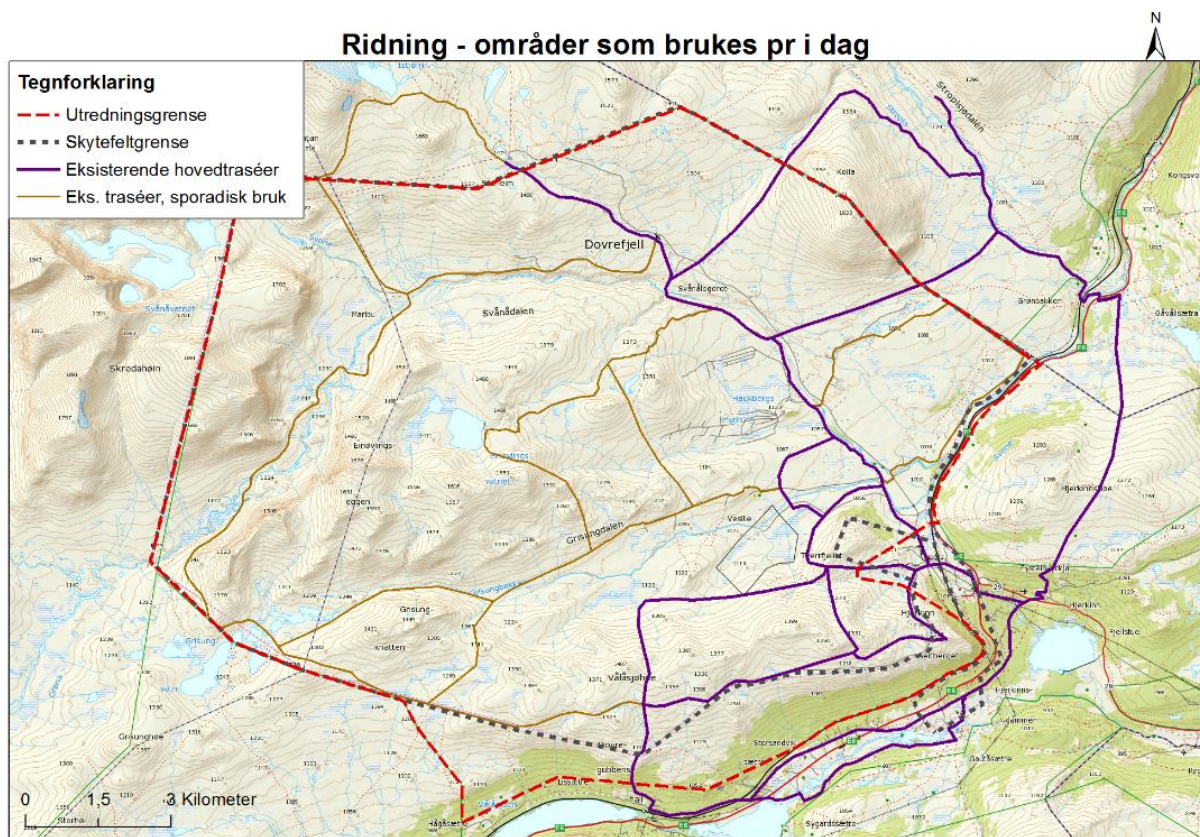
Det er to aktører som tilbyr organiserte rideturer i området. I følge nasjonalparkforvalteren hadde en av disse aktørene tillatelse til å drive organiserte rideturer i eksisterende nasjonalpark i 2015, noe som utgjorde i underkant av 40 turer med til sammen rundt 300 deltakere i nasjonalparken. Gitt at den andre aktøren har omtrent samme volum mennesker i området vil totalt antall ryttere være rundt 600. Til sammenlikning viser telleren at det totalt var ca. 1 700 passeringer (gående og syklende) ved nasjonalparkgrensen i 2015. Dette viser igjen at den organiserte trafikken i området er langt lavere enn den individuelle ferdselen

De aller viktigste trasene for organiserte rideturer i utredningsområdet er:

- Langs Vålåsjøhøa på toppene
- Gamle Snøheimvegen til Snøheim
- Lille Ringveg på østsiden av Kolla
- Tverrfjellet fra Viewpoint mot Grisungdalen

Av de turene som brukes sporadisk er også Store Ringvei et attraktivt alternativ. Kartet på neste side viser traser for rideturer i utredningsområdet.

Figur 4.2. Kartet viser traser for rideturer i utredningsområdet. De mest brukte traséene er illustrert i lilla, og sporadisk brukte traséer er lys brune. (Vorkinn, 2015)

Bakgrunnskart: Statens kartverk. Kartarbeid: Norsk Villreinsenter Nord, på oppdrag fra Mimir AS. Ifm. konsekvensutredning for reiselivet -verneplanprosess Hjerkinns skytefelt. Nov. 2015

En vanlig dagstur på Hjerkinnskytefeltet er på 15-25 km og varer maksimalt 5-6 timer inkl. en time lunsj. Dette betyr at radius fra for eksempel Hjerkinnskytefeltet ikke er mer enn 15 km hver vei med en tur/retur løype. Det tilbys også enkelte lange turer for erfarne ryttere som går fra Furuhaugli/Vålåsjøen, over Grisungknatten og ned i Grisungdalen, over mot Kolla og ned til Kongsvoll.

Tidligere var mange av rideturene i området basert på såkalt drop-in-trafikk, dvs. gjester som tok en ridetur ifbm gjennomreise eller opphold i nærheten. Dette gir liten forutsigbarhet og relativt sett dårlig økonomi og overrinsingseffekt. Aktørene har derfor jobbet systematisk med å etablere Hjerkinnskytefeltet som et sted for «rideferier», dvs. som en type resortferie der man bor på et overnattingsanlegg i nærheten og tar dagsturer inn i området. En av aktørene har også turer der man overnatter ute i terrenget. Overnattingen legges da til Stropplisdalen, dvs utenfor utredningsområdet

Sesong for rideturer i utredningsområdet er juni til september, med mest intensiv bruk i juli og august.

Aktørene som jobber med organiserte rideturer har opp mot 70 % gjenkjøp. Fordi det koster fire ganger mer å finne en ny gjest enn å beholde en eksisterende gjest er dette egentlig en ønskesituasjon for aktørene i reiselivet. Utfordringen er imidlertid at det krever variasjon i turer og tilbud for å beholde attraksjonskraften. En annen utfordring er at de samme aktørene er omgitt av flere andre verneområder, noe som begrenser tilgjengelig areal. Dette kommer vi tilbake til i punkt 5.5.

Hundespann

NINA-rapport 1019/2015 «Villreins arealbruk i Knutshøg» viser at Follidal har et av de største hundekjøringsmiljøer i Norge, med nesten 60 aktive kjørere. I forbindelse med rapporten ble det gjennomført en spørreundersøkelse blant hundekjørerne. Svarprosenten på denne var relativt lav, men svarene indikerer at mange hundekjørere er tilflyttere og at muligheten til å drive med hundekjøring for mange var viktigste grunn til å flytte til området. Hundekjøring representerer altså en viktig livsstiltilflytning, og derigjennom også en sannsynlig verdiskaping, til området.

Denne konsekvensutredningen skal se på konsekvensene for reiseliv, dvs. *organisert hundekjøring der målgruppen er turister*. Statistikken fra nasjonalparksekretariatet viser at det er tre aktører som har fått tillatelse i det avgrensede området i utkanten av eksisterende nasjonalpark, mellom Kongsvoll og Høgnyta i Stropplisdalen i 2015. Det foreligger imidlertid ikke statistikk over antall turer eller deltakere som er gjennomført i 2015, og heller ikke formål. Samtaler med aktørene indikerer at hundespann i reiselivssammenheng brukes både som opplevelse i seg selv, i forbindelse med moskussafari og i forbindelse med fotosafarier. En aktør kjører med egne hunder, andre leier hundespann.

Kombinasjonen av vakker natur og moskus gjør hundespann til en viktig «reason to go» for Dovrefjell. En av overnattingsbedriftene oppgir at hundespann tilførte dem 200 gjestedøgn i 2014, og at det ventelig blir fler i 2015. Ett av guideselskapene regner med 40 såkalte privatsafarier i 2016 hvorav 10-13 skal gå med hundespann. Dette er et godt eksempel på hvordan en opplevelse gir «reason to go» som også har effekt for andre aktører i reiselivets økosystem.

Vi presiserer at dette er eksempler for å illustrere omfang, og at kjøringen nødvendigvis ikke er knyttet til skytefeltet. Hundekjørerne oppgir selv at hele skytefeltet er aktuelt å bruke, men at de «kjører der det er godt nok føre og prøver samtidig å unngå rein/moskus». Utgangspunktet kan for eksempel være garasje-anlegget etter forsvaret eller Grønbacken. Det kjøres også en del inn mot Grisungdalen og Grøndalen. Særlig er det attraktivt å bruke Snøheimvegen på våren/forsommeren for å forlenge sesongen.

Det store antallet hundekjørere i Folldal betyr at det *kan* være flere som er interessert i å etablere hundekjøring som organisert aktivitet i utredningsområdet. Samtidig er det viktig å presisere at det er et stort sprang fra å drive hundekjøring som sport og egen aktivitet og til å drive det som et kommersielt reiselivstilbud. En reiselivssatsing krever en annen logistikk, annen trening av hundene og en helt annen vertskapsfunksjon. Det tar også tid å innarbeide et reiselivstilbud i markedet.

Fototurisme

Moskusen er et attraktivt fotoobjekt, den oppholder seg i vakker natur, er robust og står i ro og er dermed enkel å finne. Flere av overnattingsbedriftene i området har gjester som kommer for å fotografere. Vi har i denne utredningen vært i kontakt med to aktører som organiserer fototurer. Begge bruker lokale guider med tillatelse til guiding innenfor nasjonalparken. I tillegg finnes andre operatører som tilbyr guidede fototurer på Dovrefjell, men som går på egen hånd. Det er vanskelig å få oversikt over disse, og det er ikke kjent om de bruker skytefeltet.

Den ene av de aktørene vi har vært i kontakt med forteller at han arrangerer fotosafari/kurs på Dovrefjell 3-4 helger/kortuker hvert år med maksimum 15 personer pr helg. For å sikre gode opplevelser ledsages gruppene av to autoriserte moskusguider og to fotoguides. Tungt og dyrt utstyr gjør at kort avstand fra parkering og til natur er viktig. Alternativt bruker en hund eller hest for å flytte seg inn i området. Fotogrupperne er betalingsvillige og har en oppholdstid på 3-5 dager, dvs. relativt lenge. En betydelig del av omsetningen går til det lokale reiselivet; guider, overnatting, transport og bespisning.

De som organiserer fototurisme jobber ofte internasjonalt. Denne aktøren har for eksempel fototurer også til Finland, Mongolia og Kenya. I Norge benyttes Dovrefjell pga. moskusen samt Øya Runde pga. lundefugl. *Dette viser hvilket eksklusive selskap Dovrefjell er en del av.*

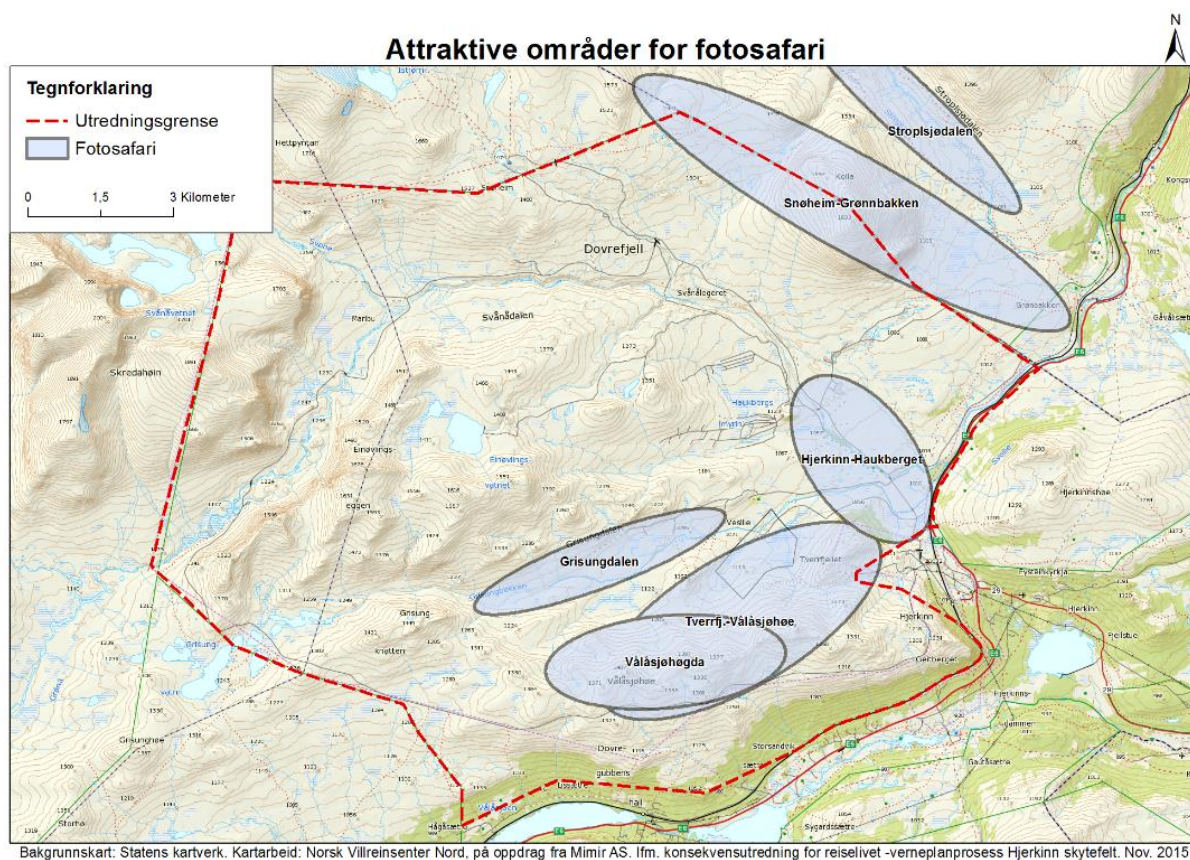
Den andre aktøren har allerede booket 5 helger i august-september 2016, også anslår den lokale omsetningen til guider, overnatting, mat med mer til kr 120 000 totalt. Også denne aktøren fremhever behovet for enkel tilgang til området, og ønsker å benytte Snøheimbussen for ev. å kunne gå av halvveis.

I tillegg er det i alle fall en lokal aktør som jobber med organiserte fotosafarier med eller uten overnatting. I følge hjemmesiden er prisen for en fotoguide kr 3 975 pr dag, men en tur med overnatting i telt koster 9 975. Dette sier noe om betalingsviljen i dette segmentet. For 2016 er det booket inn flere turer a 3-4 personer tre dager.

Attraktive områder for fotosafari innenfor utredningsområdet er Tverrfjellet - Vålåsjøhøe, Grisungdalen, Stropsjødalen, Snøheimvegen inn mot Haukberget samt området nord for Snøheim mot Kolla og Grønnbakken.

Dette er illustrert på neste side.

Figur 4.3. Attraktive områder for fotosafari er illustrert i kartet.

Fuglehundtrening og -prøver

Hjerkins-Kongsvoll kalles ofte «Fuglehundsportens mekka». Dette er en aktivitet som trekker mange gjester til området og bidrar til stor omsetning både for handelstand, overnattings- og serveringsaktører. Det er derfor naturlig å se på de reiselivsmessige konsekvensene av dette temaet. Grovt sett er fuglehundaktiviteten i området todelt; det ene er de årlige hundeprovne, det andre er treningsaktiviteten som pågår gjennom året.

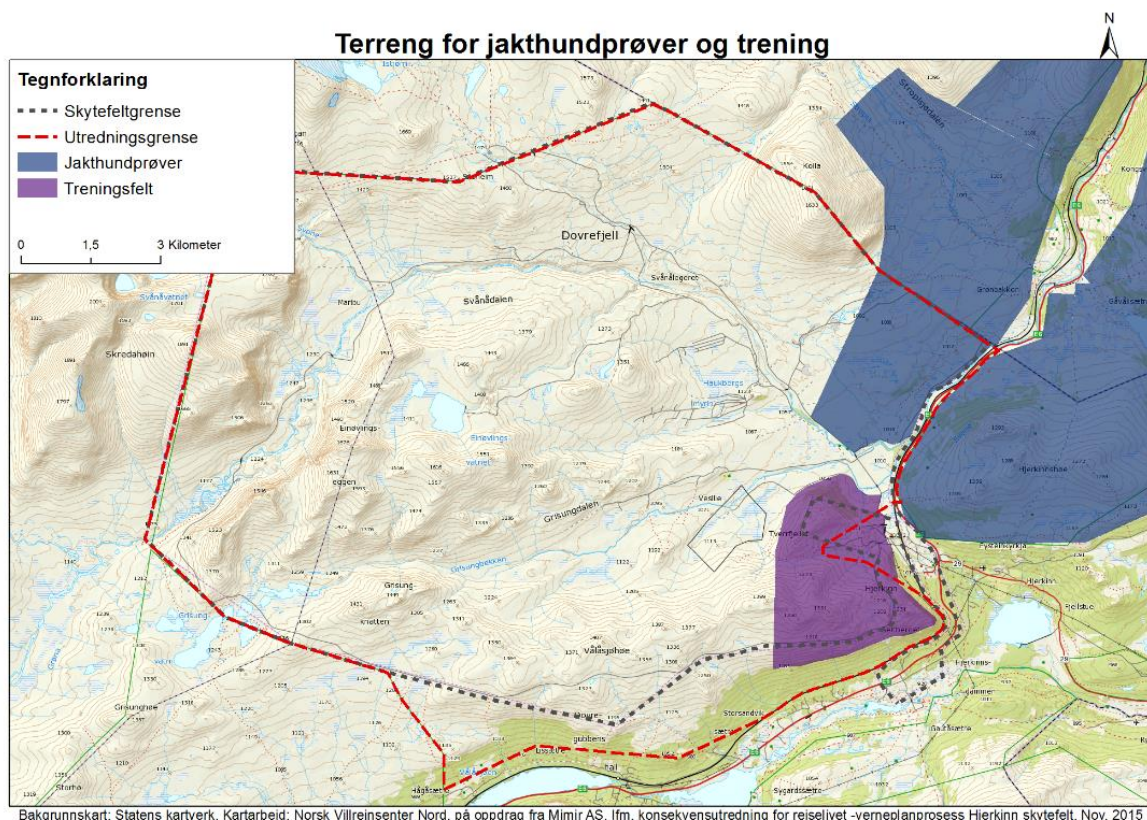
De tradisjonelle *hundeprovne* på Hjerkins-Kongsvoll har pågått siden 1913. Til sammen er 13 prøvedager fordelt på 4 helger fra 21. august; - tre helger fredag til søndag, og en helg torsdag til søndag. Maksimalt deltakerantall er på 200 ekvipasjer hver dag. Ettersom noen har flere hunder, har utreder i samarbeid med Fuglehundklubbenes Forbund anslått at det er mellom 100 og 175 deltakere pr dag, og at dette representerer ca. 450 gjestedøgn i området. I tillegg kommer ev familiemedlemmer av deltakerne og 8-10 sekretariatsmedlemmer med 4 døgns oppholdstid.

Hundeprovne omfatter også trening/utdanning av dommere, noe som av Fuglehundklubbenes Forbund anslås til 50 personer med oppholdstid på 7 dager. Fuglehundklubbenes Forbund gjennomfører også vinterjaktprøver. Da benyttes terreng i Lesja, men overnatting omfatter nesten alle bedriftene i Hjerkins-området. Det betyr at bare disse prøvene og administrasjonen rundt dem kan representerer rundt 1 000 gjestedøgn i området. Utfra et næringsaspekt er det viktig at jaktprøvene gjennomføres i en tid der det ellers er stille.

Treningsaktiviteten foregår i flere ulike områder. Geitberget er det eneste som ligger innenfor utredningsområdet. Dette drives av Dovrefjell fuglehundklubb som har tillatelse til å bruke treningsfeltet i to perioder gjennom året, 1.-30. april og 15. juli - 19. august.

De som trener med hund er enten på dagstur fra regionen rundt eller de bor på hytter og selvhusholdsenheter i området. For eksempel ligger det rett ved Hjerkins en «kennel og camp» med 30 boenheter disponert av hundinteresserte, der omtrent halvparten er i bruk hver helg. Under hundepøver er det fullt belegg. Hvis en tenker seg at det bor 1 person pr boenhet vil bare helgetrafikken tilsi at denne campen tilfører området rundt 780 gjestedøgn pr år. I tillegg kommer antall gjestedøgn knyttet til hundepøver. Et rimelig anslag er dermed at bare denne campen representerer rundt 1 000 gjestedøgn i året med de ringvirkninger det har for bl.a. handelsnæringen i området. Det arealet som benyttes til fuglehundtrening- og pøver i dag fremgår av figur 4.4. Som det fremgår ligger mesteparten av det arealet som benyttes til pøver utenfor utredningsområdet. Mye ligger imidlertid innenfor eksisterende nasjonalpark og vil være sårbart for ev innstramminger i den reviderte forskriften.

Figur 4.4. Kartet viser grovt sett dagens bruk av terreng til bruk under jakthundpøver og –trening. Lilla område treningsfelt. Blått område hundepøver.

Leirskole

En annen viktig ikke-kommersiell aktør som gir store ringvirkninger er Dombås Fjellskole (leirskole) som har base på Trolltun Gjestegård på Dombås. Skolen har årlig besøk av 1 200 elever i alderen 11-16 år. Barna er fra alle samfunnslag og nasjonaliteter. Høsten 2016 var for eksempel hele 20 nasjonaliteter representert. Fjellskolen legger stor vekt på læring og mestring i naturen, herunder også kunnskap om hvordan ta vare på høyfjellsnaturen. Lærerne har pedagogisk grunnutdanning og bakgrunn fra Forsvaret.

Viktige aktiviteter for leirskolen er moskussafari med Grønnbakken, Kongsvoll og Snøheimvegen som aktuelle utgangspunkt, samt toppturer til Snøhetta. En av de viktigste turene er moskussafari i området rundt Snøhetta. Turen fra Snøheim ned gjennom Stroplsjødalen ned til Grønnbakken nevnes som den lengste som kan gjennomføres med elevene.

Til turer der det trengs transport inn i området har Fjellskolen avtale om at de kjører sin innleide buss i kolonne med shuttlebussen til Snøheim. Transporttjenestene kjøpes for øvrig av lokale transportselskap. Dette viser at også ikke-kommersielle aktiviteter kan gi ringvirkninger i lokalsamfunnet.

DNT

DNT har også organiserte turer i området, både sommer og vinter. Utfra dagens forvaltningspraksis blir disse turene ikke blir begrenset av et ev vern, selv om de pakkes og markedsføres på samme måte som turene til kommersielle aktører.

4.3.4. Oppsummering

Denne gjennomgangen viser at Dovrefjell er arena for en rekke ulike naturbaserte aktiviteter og opplevelser, og at området har appell til svært ulike målgrupper. Området har med andre ord et svært mangfoldig, og variert naturbasert reiseliv. Det er faktisk vanskelig å finne andre områder utenom de store destinasjonene som har et så bredt tilbud av lett tilgjengelige naturopplevelser innenfor en så liten radius som Dovrefjellområdet. Gjennomgangen viser også at den volummessige utfordringen i området primært er knyttet til individuell trafikk, og ikke til den organiserte aktiviteten, og at den største individuelle trafikken er knyttet til moskusturer på egen hånd (i hovedsak utenfor utredningsområdet) eller besøk til Viewpoint Snøhetta.

Når det gjelder utredningsområdet er de største volumene av trafikk knyttet transporten med skyttelbuss, dvs gjester som fraktes, og ikke beveger seg i området. Den individuelle trafikken til fots eller pr sykkel er på rundt 800 (fordelt på Snøheimvegen og Gamle Snøheimvegen). Det finnes ikke egne tall for trafikk knyttet til organisert aktivitet i utredningsområdet spesielt, men som påpekt over er den organiserte trafikken i området lavere enn den individuelle for eksempel når det gjelder moskussafari.

De to viktigste organiserte aktivitetene i skytefeltet i dag er moskussafari og rideturer. Moskusen gjør at området også er attraktivt for gjester på fotosafari. I tillegg er det aktører som driver med hundekjøring som organisert aktivitet i området, da enten som selvstendig opplevelse, i kombinasjon med moskussafari eller som transport av fototurister. For øvrig er det et sterkt hundekjøringsmiljø i Folldal. Dette er personer som driver med hundekjøring som sport, og som representerer en viktig tilflytning til området. Dette er aktiviteter som primært foregår bygdenært.

De organiserte aktivitetene som moskussafari, rideturer, fotosafari og hundespann er aktiviteter som trekker gjester til området, og som kan kalles «reason to go». Kombinasjonen av det flotte landskapet og sannsynligheten for å se den unike moskusen er områdets konkurransefortrinn, både for turister som ønsker «å se» og «å gjøre».

Hundeprøvene og hundetrening er også viktige aktiviteter for reiselivet. Her er det ressurser i hundemiljøet selv som skaper «reason to go», mens reiselivet på Hjerkinnskytefelt står for understøttende tilbud som overnatting, servering og handel. Ikke minst representerer deler av denne aktiviteten viktig omsetning i lavsesong.

5. Potensial for videre utvikling

5.1 Reiselivet som system

Reiseliv og besøksnæring er ikke en bransje i tradisjonell forstand, men heller et verdiskapingsystem bestående av flere bransjer/virksomheter som har det til felles at verdiskapingen er basert på etterspørsel fra folk på reise. Verdiskapingen skjer gjennom et integrert samspill mellom transport, overnatting, servering, aktiviteter og formidlingstjenester. Effekten kan måles på flere måter; for eksempel i gjestedøgn, turistkonsum eller analyser av verdiskaping. En generell tommelfingerregel er at halvparten av turistens konsum tilfaller aktørene i reiselivet, den andre halvparten tilfaller andre næringer som handelsstand, bensinstasjoner, post, bank osv. Dette gjør at reiselivet er en viktig næring for å opprettholde et handels- og servicetilbud i distriktene. Reiselivsnæring er altså en form for import av kjøpekraft til et område.

Reiselivet i distriktene opererer nesten utelukkende i den konkurranseutsatte delen av reiselivet, det vil si mot ferie- og fritidsmarkedet, opplevelsesintensive møter, konferanser og arrangement. Denne delen av reiselivet konkurrerer på det som kalles «reason to go», dvs opplevelser som oppfattes som unike nok til at de forsvarer reisetid- og kostnad. Tilbudene må være lett tilgjengelig gjennom ny teknologi, og må utformes slik at de ivaretar natur og kultur, historiefortelling og læring. Denne omstillingen til et mer bærekraftig og opplevelsesbasert «Reiseliv 2.0» krever endringer i bedriftenes verdigrunnlag og prosesser. Potensialet ligger i krevende kunders betalingsvillighet, og dermed økt lønnsomhet.

Når det gjelder reiselivsaktørene i området er det hensiktsmessig å dele dem i to kategorier: de som lever av å tilby opplevelser og aktiviteter (dvs de som står for «reason to go»), og de som leverer understøttende elementer som overnatting, mat, transport osv. Sammenhengen mellom disse er sterk. Rammes den ene aktørgruppen rammer man også den andre. SSBs satellittregnskap viser at den delen av reiselivet som produserer «reason to go» står for omtrent 20% av den totale omsetningen. Det betyr at verdiskapingen og den økonomiske effekten av disse virksomhetene er 4-5 ganger høyere enn den omsetning de selv representerer. Det er altså disse små aktørene som er driverne for videre utvikling. I en artikkel i Stavanger Aftenblad 25. oktober 2015 sier Øystein Jensen og Kåre Skallerud, professorer ved henholdsvis UiS og UiT følgende: Interessant nok ser det ut til at små opplevelsesprodusenter ligger i fronten med hensyn til utviklingen av nye og innovative reiselivstilbud. Dette skjer parallelt med en økende interesse for utvidede opplevelsestilbud i ulike deler av de nasjonale og internasjonale reiselivsmarkedene der det finnes betalingsdyktige segmenter.

Menon-rapport (Menon 3/2015) «Verdiskapingsanalyse av reiselivsnæringen i Norge - utvikling og fremtidspotensial» viser også at opplevelsesaktørene er den delen av reiselivet som vokser mest. Verdiskapingen hos bedriftene i denne sektoren er tredoblet fra 2001, mens overnattingsbransjen kun har vokst med 80 prosent.

Samtidig er disse «reason to go» aktørene ofte avhengig av relevante og kvalitetsmessig gode leveranser av reiselivsmessig infrastruktur som mat, overnatting og transport. Det betyr at det er hensiktsmessig å bytte ut den tradisjonelle verdikjedetilnærmingen med en forståelse av reiseliv som et verdiskapende økosystem. Samtalene med aktørene på Dovrefjell viser at det er et fåtall som jobber med organiserte aktiviteter, men et utall av samarbeidskonstellasjoner som går på kryss og tvers. Disse aktørene, kvaliteten på leveransen til samarbeidspartnerne og viljen til samarbeidet er altså kritisk for den videre utvikling av området.

5.2 Et bærekraftig reiseliv

Den nasjonale reiselivsstrategien og all virkemiddelbruk er basert på at reiselivsutviklingen skal være bærekraftig, dvs. at den skal balansere hensynene mellom natur, kultur, miljø, sosiale verdier og økonomisk levedyktighet. I dette ligger også målet om en bred verdiskaping, dvs. en at en ser på miljømessig, sosial, kulturell og økonomisk verdiskaping som gjensidig avhengige av hverandre, og at en ikke utelukkende tenker på bærekraft i pengemessig forstand. Dette er tema som også er bredt dekket i Horisont Snøhetta (Strand mfl, 2013).

Dette er av Innovasjon Norge operasjonalisert i tre tema og ti prinsipper som illustreres i modell 5.1

Figur 5.1. De tre temaene og ti prinsipper for et bærekraftig reiseliv (Innovasjon Norge).

Prinsippene for et bærekraftig reiseliv omfatter for eksempel økt oppmerksomhet på bruk av lokale råvarer, formidling av lokale tradisjoner og kunnskapsformidling samt en ansvarlig adferd på alle nivåer. Dette gjør at et bærekraftig reiseliv gir gjesten mer unike opplevelser og på en måte som gir god samvittighet. Det er altså en sterk sammenheng mellom bærekraft og opplevelseskvalitet for gjesten. Dette er særlig viktig innenfor det naturbaserte reiselivet. For eksempel er det stor forskjell i opplevelseskvalitet for en turist som *går* på safari med masaiene enn en som sitter i en *kolonne* av biler.

Det finnes flere ordninger, sertifiseringer og filosofier for et bærekraftig reiseliv. Fylkesmannen ønsker at konsekvensutredningen restriksjonene av et vern i utredningsområdet skal vurderes i forhold til krav/standarder som settes innen internasjonal økoturisme. Dette gjennomgås derfor kort her.

Foreningen Norsk Økoturisme definerer økoturisme slik: *Økoturisme er berikende natur- og kulturopplevelser, tilrettelagt av ansvarlige reiselivsbedrifter med omsorg for sine gjester, miljøet og det lokalsamfunnet de er en del av*

En økoturismebedrift er en bedrift som bygger sin virksomhet på 7 grunnleggende prinsipper, og som i tillegg har gjennomgått en omfattende sertifisering som dokumenterer at bedriften

- er natur- og kulturbasert og har økoturisme som grunnfilosofi for hele sin virksomhet.
- bidrar aktivt til natur- og kulturvern, har god kjennskap til egen miljøpåvirkning og utøver alltid en føre-var-holdning.
- etterstreber en mest mulig bærekraftig drift, som balanserer økologiske, kulturelle, sosiale og økonomiske hensyn.
- bidrar positivt i lokalsamfunnet, benytter lokal arbeidskraft, lokale tjenester og råvarer, jobber for økt samarbeid og utviser et generelt samfunnsansvar.
- bidrar til å ta vare på verneverdige bygg og har stedstilpasning, lokal byggeskikk og særpreg som et generelt mål i valg av materialer og løsninger.
- stiller spesielt høye krav til vertskap og guider, og der formidling og læring er en sentral del av produktet.
- tilbyr minneverdige opplevelser og skaper møteplasser som gir medarbeidere og gjester innsikt i lokalkultur, -samfunn og miljø

Hovedprinsippene for bærekraftig reiseliv og økoturisme er viktig i all moderne reiselivsutvikling, og bør også hensyntas av andre aktører. For mer informasjon om kriterier og sertifisering, se www.ecotourismnorway.no

5.3 Trender og utviklingstrekk i det naturbaserte reiselivet

Det naturbaserte reiselivet omfatter en rekke ulike betegnelser som aktivitetsturisme, adventure travel, wild life tourism og outdoor recreation. Det har ingen hensikt å gå inn alle definisjonene her, men kun påpeke at det i de fleste av disse kategoriene er tette koblinger mellom natur, kultur, læring og ansvarlighet. Undersøkelser gjennomført av ATTA (Adventure Travel Trade Association) viser også at denne type turisme gir høyere lokal verdiskaping enn for eksempel såkalt «leisure tourism» som er den mer tradisjonelle ferieformen der aktørene ofte er store internasjonale konsern.

I dag bor 50% av verdens befolkning i byer. Om 20 år vil det være 80%. Dette betyr på mange måter at natur og kunnskap om naturbruk blir et knapt gode. Dette har flere konsekvenser: det blir stadig større forskjell på dem som behersker naturen og dem som ikke gjør det. Dette øker behovet for mer informasjon, bedre forvaltning, fokus på sikkerhet. Ikke minst vil det føre til stor økning i etterspørsel etter guiding og andre former for tilrettelagt opplevelser. Økt etterspørsel vil føre til at en rekke ulike aktører vil ønske å komme inn i bransjen for å få sin del av verdiskapingen. Eksempler på dette har en allerede sett på Dovrefjell med organiserte fototurer som ikke bruker guider med tillatelse fra nasjonalparkstyret på Dovrefjell. Det rapporteres også om utenlandske aktører som tilbyr moskusguiding ut fra Kongsvold. Enda verre er det om denne type aktører ikke har kunnskap eller interesse for å tenke sikkerhet. Dette har en sett i for eksempel i Sjøa der utenlandske operatører med

dårlig utstyr og lavere krav til sikkerhet har hatt flere ulykker. I tillegg til de personlige tragediene, får slike hendelser også konsekvenser for aktører som driver seriøst.

Utviklingen gjør at ATTAs Skandinavia-sjef Christopher Doyle råder norske reiselivsaktører til å ta et tydeligere grep for å sikre et fremtidig reiseliv som er bærekraftig. Han mener for eksempel at det relativt raskt kan bli nødvendig med en viss type regulering av turismen, slik det er innført på enkelte kulturhistoriske minnesmerker som for eksempel Machu Picchu i Peru. Dette er en viktig diskusjon som også er oppe blant norske aktivitetsaktører som nå jobbet med å utvikle en kvalitetsordning som skal sikre bærekraft og gjestesikkerhet. Formålet med arbeidet er å øke gjestenes mulighet til å velge seriøse aktører, og å sikre bærekraft og bred verdiskaping. Et viktig delmål er også å øke terskelen for etablering i bransjen, for å unngå useriøse aktører.

Norge klatret for øvrig akkurat opp til 4 plass på ATTAs liste over verdens mest attraktive destinasjoner for «adventure travel», etter Sveits, Island, Tyskland, men før land som New Zealand, Sveits, Østerrike, Canada, Sverige og Finland.

Innovasjon Norges turistundersøkelse fra 2014 viser at de aktive turistene (de som ønsker å gjøre en eller flere aktiviteter i løpet av Norgesbesøket) utgjør over 6,9 millioner overnattinger totalt (både norske og utenlandske turister). Disse genererer et forbruk på ca. 8.6 milliarder kroner, dvs. rundt 13% av årlig reiselivskonsum. Av de aktive utenlandske turistene ønsker 34 % å oppleve nasjonalparkene. Naturen og det autentiske Norge, med lokal mat, kultur og historie blir viktigere og viktigere i opplevelsen av Norge. Dette sier noe om verdiskapingspotensialet knyttet til nasjonalparkene hvis man klarer å utvikle tilbud og konsepter som gjør opplevelsene tilgjengelig og attraktive.

Den internasjonale økoturismeorganisasjonen TIES anslår at 20-40 % av alle internasjonale reisende er interessert i «Wildlife watching», som omfatter alt fra dyr som lever i dyrehager eller andre former for tilrettelagte områder til dyr som lever helt fritt og uberørt i sine naturlige omgivelser. Wildlife tourism er ofte en del av nasjonalparkturismen og er viktig for sysselsetting og omsetning i mange regioner. Internasjonalt har det kommersielle reiselivet i økende grad beveget seg inn på arenaer som tidligere var forbeholdt forvaltningsmyndigheter. Det har også skjedd en holdningsendring innen forvaltningen: Kommersielle aktører som tradisjonelt har blitt betraktet som en trussel for sårbart dyreliv er i økende grad også sett som en mulighet for økt bevisstgjøring, kunnskapsbygging og formidling. Dette er bakgrunnen for utsagnet "Wildlife pays wildlife stays", som er et mantra i flere nasjonalparker og "wildlife attraksjoner" av sårbare arter.

Undersøkelser fra Australia og New Zealand på slutten av 90-tallet² viser at turistene i større grad ønsker å se dyr i naturlige omgivelser fremfor i dyreparker ol. Andre viktige faktorer for gjesteopplevelsen var at gruppene var små og at guiden/operatøren gav dem opplevelsen av å respektere dyrene og ikke bare ha økonomiske formål. Undersøkelser viser også at naturguiding gir gjestene både kunnskap, minner og følelsesmessige opplevelser. En av de mer omfattende undersøkelsene³ viser også en klar sammenheng mellom mengden kunnskap gjesten mente å ha tilegnet seg og den overordnede tilfredsheten med "the wildlife experience".

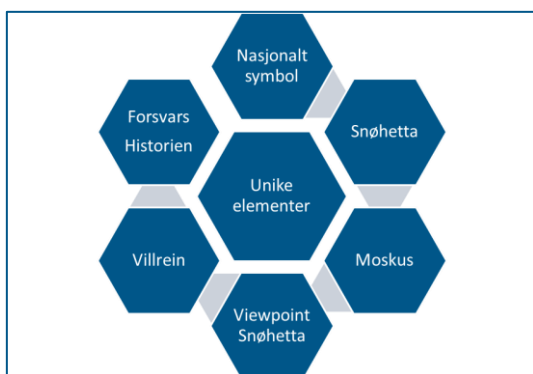
² Pearce and Wilson (1995), Ryan (1998), Schänzel and McIntosh (2000)

³ Moscardo&Saltzer 2005

5.4 Opplevelser drivkraft for bærekraftig utvikling

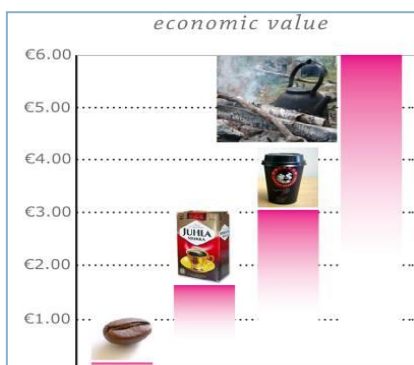
Lokaliseringen i nasjonalsymbolet Dovrefjell og ved ikoniske Snøhetta gjør at utredningsområdet har en lokalisering som i seg selv gir stor attraksjonskraft. Suksessen Viewpoint Snøhetta og den unike moskusstammen styrker attraksjonskraften ytterligere i dag. I tillegg kommer villreinstammen, som man på nasjonalt hold ønsker å gjøre til en viktigere del av historien om Norge, og den helt spesielle historien rundt skytefeltet og restaureringsprosjektet. Dette gjør Dovrefjell og dermed også utredningsområdet til sannsynligvis det mest symboltunge fjellområdet i Norge, og med helt spesielle forutsetninger for å skape unike opplevelser og fortellinger.

Figur 5.2: Unike ressurser for opplevelsesutvikling på Dovrefjell

Moderne opplevelsesutvikling tar utgangspunkt i at nesten alt kan være en råvare/ressurs som gjennom foredling kan utvikles til opplevelse. Det mest kjente eksemplet på dette er illustrert i figur 5.3 nedenfor. Kaffebønnen koster minimalt som råvare, den får en høyere pris når den selges malt i pose i butikken, en enda høyere pris når den serveres i krus på en kaffebar, mens en ytterligere prisøkning kan tas ut av den som selger kaffekoppen i opplevelsesrike omgivelser som for eksempel ved et bål i skogen.

Figur 5.3: Utvikling i verdiskaping som følge av foredling (Pine & Gilmore)

Norsk reiseliv har tradisjonelt vært svært råvarebasert, dvs. man har solgt natur og kultur «as is» uten noen form for tilrettelegging eller forklaring som kan øke turistenes verdi. Gjennom å jobbe mer systematisk med å utvikle opplevelsene kan en øke gjestens opplevelseskvalitet, og sikre den brede verdiskapingen.

Både natur, historie og kunnskap kan være ressurser i moderne opplevelsesutvikling. Enkelte av spekkhoggersafariene i Vestfjorden og hvalsafariene på Andenes kobler for eksempel forskning og turistopplevelser: de starter alle turer med en seanse innendørs der forskere forteller om dyret, viser på et kart hvor flokkene har stått i den senere tid før man reiser ut på feltet. Funnene på turene inngår i reelle forskningsprosjekter og forskerne fungerer som svært kompetente guider. Gjennom god tilrettelegging og å tilføre kunnskap øker verdien, og dermed betalingsviljen, for kunden.

En slik tilnærming gjør at opplevelser kan brukes til å øke gjestens forståelse av en kompleks problemstilling. Som nevnt jobber den fremtidsrettede delen av internasjonal «wild life tourism» etter mantraet «Wildlife pays - wildlife stays». I dette ligger at attraktive opplevelser som gir læring bidrar til å øke opinionens interesse for å ta vare på dyr og natur. I en rekke tilfeller internasjonalt er økonomisk verdiskaping også helt avgjørende for å redusere trofejakt og krypskyting.

Både villreinen, moskusen og ikke minst historien om skytefeltet på Hjerkinns er temaer med helt spesielt potensial for å gi gjester ny kunnskap og dermed gode opplevelser. Ut fra et overordnet politisk mål vil denne type tilrettelegging særlig være effektivt for å øke kunnskapen om villreinen og dermed forståelsen for å ta vare på denne unike arten. Med god formidling vil det for eksempel være mulig å vende ferdselsrestriksjoner pga villrein til en spennende historie for de tilreisende. Gjennom å gi kunnskap om bakgrunnen for restriksjonene, kanskje ha med kikkert for å se etter dyr vil gjestene kunne føle at de er en del av en større historie. På Nordkapp ser en for eksempel at gjester som skal opp på plataet om vinteren, og ikke kommer opp pga dårlig vær, faktisk er veldig fornøyd. Årsaken er sannsynligvis at de har fått en enda bedre historie og opplevelse av «verdens ende»

Forutsetningen for å lykkes i det opplevelsesbaserte reiselivet at gjesten finner tilbudene en reise verdt, det vi kaller «reason to go». Attraksjonskraft kan bare vurderes ut fra kundens perspektiv, dvs. hva kunden oppfatter som attraktivt. For å kunne vurdere enkeltattraksjonene i utredningsområdet er det hensiktsmessig med følgende mer nyanserte inndeling.

- Primærattraksjon – attraksjon, opplevelse som bidrar til å skape trafikk, dvs fremstå som mål og motivasjon for reisen. Denne type attraksjoner skaper trafikk og kalles derfor «trafikkskapende». Primærattraksjoner i norsk reiseliv generelt er fjordene på Vestlandet eller Lofoten, nordlyset i vintersesongen. For gjester som skal gå i fjellet en helg vil det «å gå på Snøhetta» være typisk primærattraksjon.
- Sekundærattraksjon – attraksjon eller opplevelse som er «retningsbestemmende», dvs. som bidrar til å påvirke valg av reiserute. For eksempel kan ønsket om å se Viewpoint Snøhetta eller gå på Moskussafari bidra til at turister eller reisende velger E6 fremfor Østerdalen. Både Viewpoint Snøhetta og moskusen er så ikoniske at de for noen kan fremstå som primærattraksjoner, for eksempel grunn til å legge en kortferie eller helg til Dovrefjell
- Tertiærattraksjon – en attraksjon eller opplevelse som ikke er kjent for de besøkende på forhånd, men som de oppdager underveis. Tertiærattraksjoner kalles «trafikknyttende». Seterbesøk, bygdetun eller kirkebesøk er eksempler på tertiærattraksjoner i Norge. Fangstminneparken på Hjerkinns eller Eysteinkyrkja kan for eksempel for mange fremstå som en typisk tertiærattraksjon på Dovrefjell

Når det gjelder konkrete aktivitetsferier skjer gjestens attraksjonsvurdering på en litt annen måte. Da er muligheten til å utøve ønsket aktivitet som er det viktigste. Det utslagsgivende kan imidlertid ofte være kombinasjonen av ønsket aktivitet, mulige tilleggsopplevelser, landskapsmessige kvaliteter samt kvaliteten på overnatting, servering el. Ikonene Dovrefjell, Snøhetta, Viewpoint Snøhetta og moskusen vil være elementer

som gjør at Dovrefjell kan konkurrere ut mange andre områder når det gjelder typiske fjellaktiviteter som vandring, skiløping, riding og hundekjøring

5.5 Tilgjengelighet og lokalisering i Nasjonalparkriket

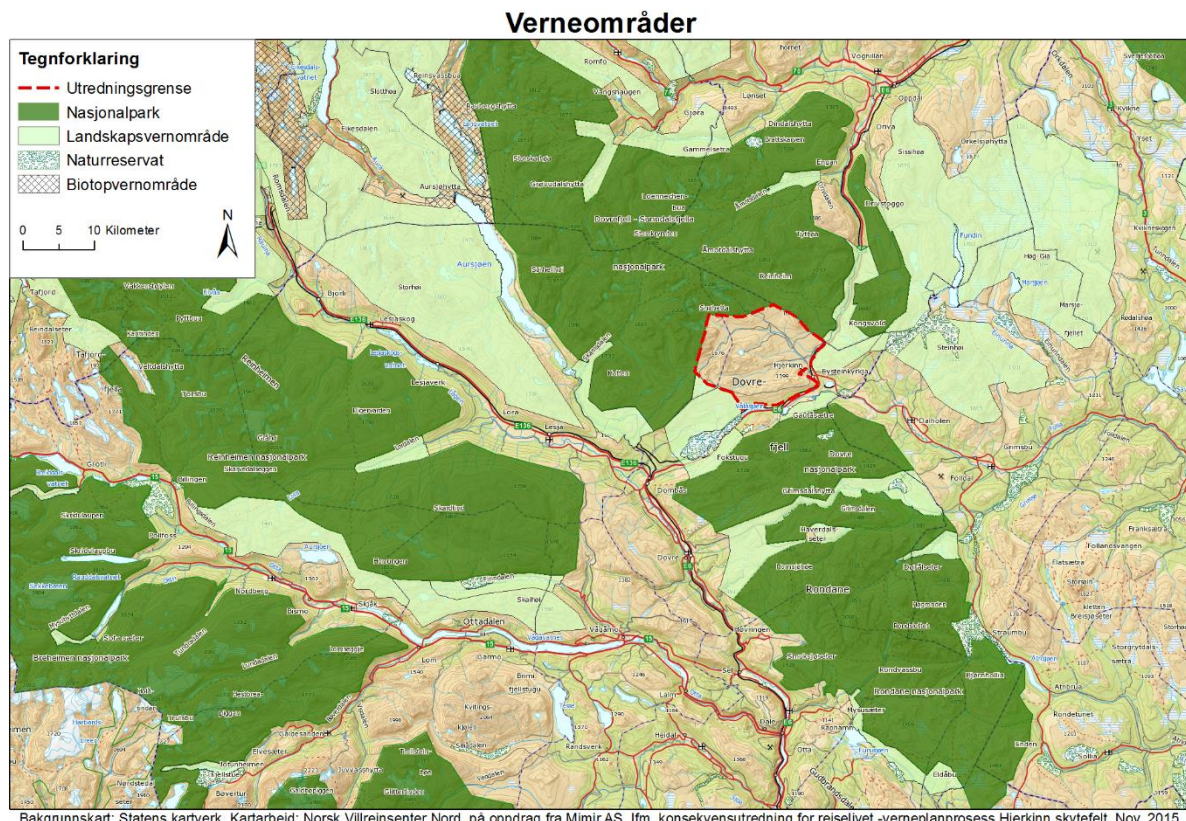
Dovrefjell har spesielt god tilgjengelighet som naturområde: nærheten til E6 og gangavstand til tog sikrer lett atkomst til området utenfra, mens skyttelbussen sørger for enkel adkomst inn i selve nasjonalparken. Inntil fullføring av naturrestaureringsprosjektet gjør veier og kjørspor at skytefeltområdet er lett tilgjengelig også for mennesker med funksjonshemninger, barnevogner etc. Det er ganske unikt med en så god tilgjengelighet til et så mangfoldig tilbud. Dette er for øvrig også årsaken til at en lokal aktør med stort nettverk og troverdighet ønsker å gjennomføre turer for mennesker med funksjonshemming i området.

Samlet sett gjør dette Dovrefjell til et svært attraktivt opplevelsesrom for alle, og der utsyn, dyreliv, historie, mangfold og aktivitet er tydelige verdidrivere.

Lokaliseringen gir også noen utfordringer: Som det fremgår av kartet i figur 5.4 er utredningsområdet (merket med rødt) omgitt av nasjonalparker og andre verneområder på alle kanter. Regionen kalles da også Nasjonalparkriket. Nasjonalparkene gir en fordel når det gjelder å synliggjøre naturkvaliteter, men representerer også utfordringer i forhold til arealbruk.

En kritisk faktor for økt lønnsomhet i reiselivsbedriftene er en jevn sesongstruktur. En reiselivsbedrift er altså avhengig av å ha tilgang til areal som gir rom for utvikling av attraktive opplevelser gjennom året. Illustrasjonen på neste side viser tydelig utredningsområdets lokalisering, og hvordan området har en strategisk viktig betydning som innfallsport til Dovrefjell. I tillegg gjør ikoner som moskusen, Snøhetta og Viewpoint Snøhetta (jf. punkt 5.4) at området blir mer attraktivt som opplevelsesrom enn annet tilgjengelig areal.

Figur 5.4: Illustrasjon verneområder rundt utredningsområdet

For å illustrere aktørens utfordring når det gjelder tilgjengelig areal i verneområdene rundt skytefeltet har vi sett på hvordan de viktigste organiserte aktivitetene reguleres i de nærliggende områder i Dovrefjell Sundalsfjella nasjonalpark.

Riding er tillatt på følgende traseer:

- Grønbakken, via Kolla, til Snøheim
- Kongsvoll – Hestgjeterhytta i Stroplsjødalen
- vegen og gamlevegen til Snøheim som omfattes av nasjonalparken

I Dovre nasjonalpark øst for E6 er riding tillatt på eksisterende veg/kjørespor. I tillegg er riding og annen organisert aktivitet tillatt i Knutshø landskapsvernområde.

Hundekjøring. I vernebestemmelsene for eksisterende nasjonalpark går hundekjøring som «tradisjonelt friluftsliv», og er tillatt i hele området. Unntaket er organisert kjøring med hundespenn, dvs hundekjøring som drives som næring som er regulert og som kan utøves innenfor en omtrentlig trase etter dispensasjoner som er gitt i 2015, merket som blå linjen i figur 5.5. Traseen kan «tillempes ut fra snøforhold.» jf. «Vilkår for guiding vinter» fra Nasjonalparkstyret.

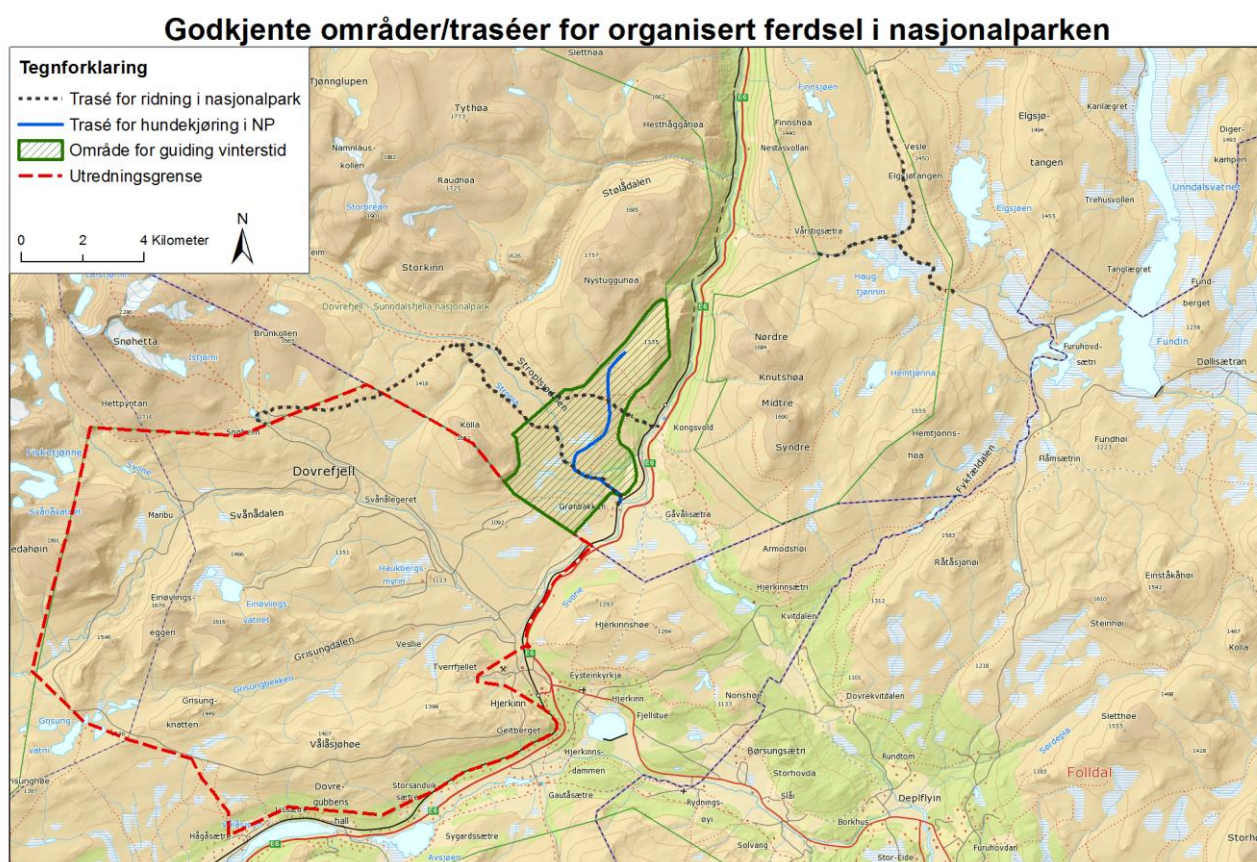
Guiding. Det er ingen restriksjoner når det gjelder områder for moskusguiding innenfor verneområdene i eksisterende nasjonalpark. Men dersom guiding skjer i tidsrommet 1. januar til 15. juni. Skal det «meldes fra til

nasjonalparksekretariatet i forkant av guidete turer i denne perioden, slik at sekretariatet om nødvendig kan gi anvisninger.» Annen guiding i vintersesongen er tillatt i avgrenset område i nasjonalparken.

Disse reguleringene er forsøkt illustrert i kartet i figur 5.5.

Gjennomgangen over viser at de særlig når det gjelder organisert riding og organisert hundekjøring er restriksjoner knyttet til de arealene i eksisterende nasjonalpark og verneområder som ligger inn til utredningsområdet. Dette underbygger utredningsområdets strategiske betydning som opplevelsesrom for reiselivsaktørene i regionen. For øvrig vil forskriften for eksisterende nasjonalpark bli fornyet som en følge av verneplanprosessen for det tidligere skytefeltet og forvaltningsplanen for eksisterende verneområder skal revideres, noe som gir usikkerhet om aktørenes fremtidige tilgang til areal i også i dette området

Figur 5.5: Illustrasjon godkjente områder/traseer for organisert ferdsel i nasjonalparken

5.6 Politiske føringer

St.prp. nr. 65 (2002-2003) "Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden" omfatter en utredning om bærekraftig bruk av utmark og fjellområdene i Norge, den såkalte "fjellteksten". Her legges til grunn at natur- og kulturressursene i den norske fjellheimen representerer et stort potensial for sysselsetting og bosetting i fjellbygdene, og at temareiser, natur- og kulturbasert turisme samt unike reiseopplevelser kan gi økt verdiskaping både i reiselivet og bygdene. Fjellteksten gir et viktig politisk signal om ønsket utvikling i fjellområdene, den har et næringsmessig fokus og er også tydelig på bærekraftig balanse mellom vern og bruk.

Våren 2015 lanserte Miljødirektoratet en ny merkevarestrategi og pilotprosjekter for besøksstrategi for de norske nasjonalparkene. Formålet er å «gjøre nasjonalparkene mer gjenkjennelige og tilgjengelige og gi økt grunnlag for lokal verdiskaping». Budskapet som kommuniseres er «Velkommen inn». På Miljødirektoratets hjemmeside sies det: *Naturen og kulturlandskapet er Norges viktigste reisemål. Miljødirektoratets arbeid med verdiskaping og miljøtilpasset reiseliv tar utgangspunkt i en politisk målsetning om å øke bruken av verneområdene til reiseliv. Den økte bruken skal gi grunnlag for sysselsetting og verdiskaping i distriktene. Her kan du lese mer om hva Miljødirektoratet gjør for å bidra til reiseliv og verdiskaping i hele landet.*

Fra Miljøblikk, Ellen Hambro, direktør i Miljødirektoratets blogg, 13. april 2015.

Verdiskaping OG godt vern

De kommersielle aktørene som driver virksomheter rundt nasjonalparkene, skal også nyte godt av dette. Det gjelder å friste med tilbud utover selve nasjonalparkopplevelsen. Det er et stort potensial for å tilby produkter som lokal mat og drikke eller tilrettelagte friluftsopplevelser. Det gir ringvirkninger og økt verdiskaping.

Erfaringer fra prosjektet Naturarven som verdiskaper viste oss at bevisst satsing på reiseliv knyttet til naturopplevelser, gir resultater. [Rapporten fra Telemarksforskning](#) viser at det ble etablert arbeidsplasser og økt omsetning lokalt.

Men for oss som miljømyndighet er det helt grunnleggende viktig at dette kan skje UTEN å gå på bekostning av verneverdiene. Når vi legger til rette for mer besøk, er det samtidig viktig det skjer der naturen tåler det. Besøksstrategiene skal sørge for nettopp dette, kanalisere ferdselen; lage gode innfallsporter der det er egnet for folk, ikke lager turstier i områder der man kan forstyrre villreinen eller trække ned verneverdige fjellblomster.

Bedre tilrettelegging i form av stier, skilting og informasjon til de besøkende vil bidra til at nasjonalparkene får en bedre forvaltning. Gjennom å gi folk gode opplevelser i naturen og kunnskap «på kjøpet», legger vi også grunnlaget for at folk setter mer pris på naturen og vil ta vare på den. Selve råvaren for både for turistene og reiselivet er den uberørte naturen. Så vi vil ha felles interesse i å ta vare på den!

Både fjellteksten og Miljødirektoratets satsning legger opp til en sterkere næringsmessig utnyttelse av nasjonalparker og verneområder fremover. Bloggen «Miljøblikk» gir imidlertid inntrykk av verdiskapingen skal skje knyttet til naturen som råvare, og at en ikke er opptatt av aktører som kan bidra til verdøkning gjennom foredling av bærekraftige produkter. Dette stemmer for øvrig med et sitat i den nye boken «Fjellbygd eller feriefjell» av Skjeggedal og Overvåg (ISBN 978-82-450-1905-6) en nasjonalparkforvalter som sier følgende: «*Det er en klar bestilling fra sentralt hold om å utvikle naturbasert reiseliv. Men det er et spørsmål om en klarer å gjennomføre dette innenfor de restriksjonene som ligger på å bruke naturen*».

Boken tar for seg det 89 kommunene i Norge som er definert som fjellkommuner⁴, og presenterer og analyserer den historiske utviklingen i politikken for disse områdene. I ett kapittel ser en spesielt på planlegging og forvaltning av verneområder, og vurderer den norske modellen i forhold til tre sentrale parametre;

- desentralisering - av myndighet
- inkludering - av interessenter
- integrering - av miljøhensyn og regional utvikling

og tilsvarende modeller i Sverige, Østerrike og Skottland. Analysen konkluderer med at vern ser ut til å føre til økt sentralisering i alle de undersøkte landene, men at de andre landene har forvaltningsmodeller som bedre i varetar inkludering og integrering. Det pekes særlig på at det særlig bør være mulig å forbedre graden av integrering i Norge, dvs. at vern og regional utvikling bør i større grad sees i sammenheng. Boken underbygger derfor behovet for å finne gode eksempler på operasjonalisering av intensjonene i den nasjonale politikken på området.

⁴ Dvs at fjellområder dekker mer enn 50% av arealet til kommunen

6. Konsekvenser for reiselivet

6.1 Viktige premisser for vurderingene

6.1.1 Reiseliv er en viktig næring i området

En grunnleggende premisse for analysene er tilnærmingen av reiselivet som økosystem, med sterk innbyrdes avhengighet mellom de enkelte aktørene. Det er også viktig å ta utgangspunkt i det faktum at noen aktører gir «reason to go» og skaper omsetning/ringvirkning til andre. Dersom disse aktørene rammes, vil det ha ringvirkninger ut over dem selv. Det er også viktig å se at reiselivsnæringen er en næring som kan gi attraksjonskraft både som bo- og arbeidsregion, og at de tilreisendes konsum gir store ringvirkninger til handel- og servicetilbud i området. Reiseliv er derfor en viktig næring i distriktene, så også i utredningsområdet. Vorkinn påviser videre at selv om reiselivsnæringen over Dovrefjell ikke er spesielt stor i totalvolum, er den relative betydningen for sysselsettingen stor, både lokalt og regionalt.

6.1.2 Utredningsområdet har stor attraksjonskraft og stort potensial

Som nevnt i kap 5 er utredningsområdet viktig del av Dovrefjell opplevelsesområde med ikoniske kvaliteter som Snøhetta og moskus. Utredningsområdet har sjeldent god tilgjengelighet både ift. å komme til, og å bevege seg internt i området. Området har derfor unike kvaliteter som opplevelsesrom, og blir viktig som en del av Dovrefjell opplevelsesområde.

Gjenåpningen av Snøheim og etableringen av Viewpoint Snøhetta har økt oppmerksomheten og tilgjengeligheten til området ytterligere. Dette faller sammen med en generell økt interesse for fysisk aktivitet i fjellet, lokal mat og ekte opplevelser. Området er derfor i en positiv utvikling der ulike naturbaserte opplevelser gir «reason to go».

Det er grunn til å tro at denne utviklingen ville fortsette med et 0-alternativ der Snøheimvegen og skyttelbussregimet vil bestå, og området for øvrig er fritt tilgjengelig for aktører som driver organiserte aktiviteter. Den allmenne tilgjengeligheten til området vil bli vanskeligere uten veiene, men aktører som driver med hest, hundspann og vandring ville sannsynligvis kunne opparbeide seg egne traseer i attraktive deler av området.

6.1.2 Utredningsområdet er omgitt av verneområder

For at aktørene skal kunne drive lønnsomt er de avhengig av å ha tilgang til areal som gjør det mulig å utvikle ulike «reasons to go» i sesongene gjennom året. Illustrasjonen 5.4 viser at utredningsområdet er omgitt av andre verneområder, noe som setter begrensninger på arealbruk. Så langt det er mulig har vi derfor forsøkt å se utredningsområdet som en del av et større opplevelsesområde, der for eksempel Knutshøområdet, Follidal, Rondane inngår. Prosjektets rammer tilsier at dette kun har vært gjort overordnet. For at en slik betraktning skal ha verdi må vurderingene gjøres helt konkret slik at man avdekker hvilket areal som er tilgjengelig når. Det er

også viktig å tenke på at arealet bør ligge i rimelig nærhet til aktørens base, slik at man unngår kostnadskrevede og lite kundevennlige transportløsninger.

Samtidig gjør moskusen, Snøhetta, Viewpoint Snøhetta og en del av de andre ikoniske kvalitetene at utredningsområdet i markedet fremstår som mer attraktivt enn mange andre tilgjengelige områder. Det er derfor ingen tvil om at utredningsområdet er strategisk viktig som både som opplevelsesrom og innfallsport, og at tapt areal her vil representere en utfordring.

Nytt nasjonalparkareal i skytefeltet vil bli en utvidelse av eksisterende Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark. Forvaltningsplanen for disse verneområdene skal også revideres. Det er rimelig å tro at disse revisjonene vil berøre forhold som har med reiseliv å gjøre, for eksempel knyttet til arealbruk i dagens nasjonalpark. Dette gir en ekstra usikkerhet i forhold til fremtidig arealbruk for reiselivet.

Restriksjonene av et vern vil bli vurdert i forhold til krav/standarder som settes innen internasjonal økoturisme, gjennom å se på krav/standard i ordningen «Norsk Økoturisme». Denne ordningen bygger på internasjonale prinsipper og ivaretar internasjonale mål anbefalt av FN og Den Internasjonale Økoturismeforeningen.

6.2. Vurdering av verdi

Vurderingen av verdi skal si noe om områdets verdi og betydning for reiselivet i dag, men samtidig ta utgangspunkt i slik det vil fremstå når allerede vedtatte planer er gjennomført. Verdivurderingen gjøres ut fra 0-alternativet. Dette er utførlig beskrevet i punkt 3.1, men kan kort oppsummeres som:

- alle veier er tilbakeført med unntak av Snøheimvegen, de opprinnelige delene av Gamle Snøheimvegen, Gangvegen opp til Tverrfjellet med Viewpoint Snøhetta (traktorveg)
- Transport mellom Hjerkinnskytefeltet og Snøheim skal skje ved hjelp av skyttelbuss
- Organisert trafikk til fots, med hest, hund, sykkel og lignende tillatt med mindre kommunen utarbeider en særskilt reguleringsplan for området

Som nevnt i kapittel 5 handler reiselivsutvikling i stor grad om muligheten til å få en bærekraftig økonomi i den enkelte bedrift. Dette betyr at verdien vurderes som høy om den er viktig for den enkelte bedrift, selv om det er få aktører som driver med den aktuelle aktiviteten. Et mangfold av aktiviteter er ofte også viktig for å utvikle et helårig reisemål, og har derfor også en viktig samfunnsøkonomisk side ikke minst på lang sikt. Ser en ut fra situasjonen i dag er det selvfølgelig nærliggende å tenke at aktiviteter med stort volum som for eksempel moskussafari har større betydning enn aktiviteter med mindre volum. Samtidig er det ut fra et samfunnsperspektiv viktigere å se på gjestenes oppholdstid og konsum på reisemålet enn på antall besøkende på en enkelt attraksjon eller opplevelse. Det sier seg selv at det ikke er mulig å gi noen konkrete analyser av dette innenfor rammen av dette oppdraget. Det er imidlertid naturlig å reflektere over disse temaene i forbindelse med vurderingene.

6.2.1 Individuell bruk

For individuelle turister vurderes verdien i forhold til områdets:

- Tilgjengelighet – dvs. hvor enkelt det er å komme til
- Funksjon som del av Dovrefjell som opplevelsesområde
- Opplevelseskvalitet - dvs. egnethet/potensial for å utøve ønsket aktivitet/få ønsket opplevelse
- Posisjon i markedet – dvs. hvor kjent området er i markedet innen det aktuelle segment
- Betydning for lokal verdiskaping

Verdi ift. aktivitet	Lav verdi	Middels verdi	Høy verdi	
Vandring		x		Lett tilgjengelig. Fremstår mer som transittområde til Snøheim. Stor betydning for økonomisk verdiskaping (på Snøheim)
Sykling		x		Attraktivt terreng og veistruktur i dag, men lite kjent og få syklister pt. Noe brukt av individuelle ifbm moskus. Kunne hatt stort potensial for rundturer på sykkel. Naturestaureringen reduserer tilgjengeligheten fremover.
Ski	x			Ingen stikkede løyper. Mulig viktig for lokalbefolkning.
Viewpoint Snøhetta			x	Lett tilgjengelig, godt kjent. Trekker nye grupper til området. Få kassaapparater, potensial for økt verdiskapingseffekt lokalt
På tur for å se moskus			x	Lett tilgjengelig, tilsynelatende godt kjent. Trekker nye grupper til området. Få kassaapparater, potensial for økt verdiskapingseffekt lokalt særlig ved overgang til guidede turer

6.2.2 Transittområde til Snøhetta og indre deler av Dovrefjell

Verdien vurderes i forhold til hvor effektivt det fungerer for gjester som ønsker å komme til Snøheim/Snøhetta og indre deler av Dovrefjell. Verdien vurderes også ift. betydning for verdiskaping på Snøheim

Verdi ift aktivitet	Lav verdi	Middels verdi	Høy verdi	
Passasjerer på skyttelbuss			x	Effektiv transport, god informasjon som også øker opplevelseskvaliteten. Avgjørende for verdiskaping på Snøheim, sannsynligvis særlig viktig for volumet på toppturtrafikken til Snøhetta
Til fots eller på ski	x			Få som går stien til Snøheim i sommersesongen.

Snøheim Turisthytte hadde i 2015 rundt 4 800 gjestedøgn. Til sammenlikning har Krækkja på Hardangervidda, som ligger ca. 4 timers vandring fra Haugastøl rundt 4 200 gjestedøgn, og Sandhaug som også ligger på Hardangervidda, ca. 4 timers vandring fra parkering på Tinnhølen har omtrent det samme. Dette betyr at det finnes DNT-hytter som kun er tilgjengelige pr fot og som har omtrent like mange gjestedøgn som Snøheim. Det er imidlertid grunn til å tro at Snøheim nettopp pga skyttelbussen inngår i et annet reisemønster enn den tradisjonelle hytte-til-hytte turismen; lokaliseringen ved Snøhetta gjør at Snøheim inngår i en sterk etterspørselstrend etter lett tilgjengelige, men attraktive topper lik Besseggen, Prekestolen, Gaustatoppen og Galdhøpiggen. Denne trafikken er ofte knyttet til weekends og kortferier, der det å komme raskt ut til opplevelsene er viktig. Skyttelbussregimet er derfor avgjørende for denne etterspørselen.

6.2.3 Organiserte aktiviteter

Verdien vurderes i forhold til områdets

- Tilgjengelighet – dvs. hvor enkelt det er å komme til
- Funksjon som en del av Dovrefjell som opplevelsesområde
- Opplevelseskvalitet - dvs. egnethet/potensial for å utøve ønsket aktivitet/få ønsket opplevelse
- Posisjon i markedet – dvs. hvor kjent området er i markedet innen det ulike segment
- Betydning for lokal verdiskaping

Verdi ift aktivitet	Lav verdi	Middels verdi	Høy verdi	
Riding			x	Primært rideferier. Lett tilgjengelig med tog/bil. Historie, natur og dyreliv som gir attraksjonskraft. Viktig del av Dovrefjell som opplevelsesområde. Etablerte aktører innen nisjen gir kjennskap i markedet. Stor betydning for verdiskaping også i hotell og serveringssteder
Moskussafari			x	Primært drop in trafikk, men også grupper og skoleklasser. Lett tilgjengelig pga E6. Høy sannsynlighet for å se moskus, attraktivt opplevelsesrom. Unik markedsposisjon. Viktig del av Dovrefjell som opplevelsesområde. Verdiskaping knyttet til guiding samt ev også overnatting og servering.
Hundespann			x	Lett tilgjengelig. Attraktivt landskap. Viktig del av Dovrefjell som opplevelsesområde. Få aktører, økende etterspørsel. Utredningsområdet særlig viktig for å forlenge vårsesongen. Potensial for verdiskaping også i overnattings- og serveringsnæringen
Fotosafari			x	Etablert som tilbud hos noen aktører. Attraktiv natur, unikt pga moskus. Tilgjengelig, og viktig del av Dovrefjell som opplevelsesområde. Tydelig posisjon i nisjen. Gir verdiskaping også når det gjelder transport (som hundespann, hest) overnatting og servering
Hundeprøver og -trening			x	Lang tradisjon. Tilfører mange gjestedøgn til området, viktig for alle bedriftene.

6.3 Omfang

Vurderingene av omfang skal illustrere hvor stor negativ eller positiv påvirkning det aktuelle alternativet får for det aktuelle temaet. Sammenlikningsgrunnlaget er også her 0-alternativet, dvs der

- alle veier er tilbakeført med unntak av Snøheimvegen, de opprinnelige delene av Gamle Snøheimvegen, Gangvegen opp til Tverrfjellet med Viewpoint Snøhetta (traktorveg)
- Transport mellom Hjerkinnskytefelt og Snøheim skal skje ved hjelp av skyttelbuss
- Organisert trafikk til fots, med hest, hund, sykkel og lignende tillatt med mindre kommunen utarbeider en særskilt reguleringsplan for området

Ettersom tiltaket her er *vern* vil påvirkningen primært handle om endring i ulike segmenter/interessers tilgjengelighet til området. Under hver tabell er det gitt korte kommentarer, i forhold til påvirkning ved gjennomføring av

- Alternativ 1 som omfatter nasjonalpark og landskapsvernområde
- Alternativ 2 som omfatter nasjonalpark, landskapsvernområde og biotopvernområde

For detaljer om de tre alternativene, se kapittel 3

Ettersom denne KU'en handler om reiseliv må en også i vurderingen av positive og negative effekter si noe om hvordan de ulike alternativene kan tenkes å påvirke etterspørselen og turistkonsumet i området. I forhold til sluttbrukeren betyr det for eksempel om vernet fører til økt/reduert attraksjonskraft med påfølgende økning/reduksjon i etterspørsel eller konsum.

6.3.1 Individuelle gjester

Vandring	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1				0			
Alternativ 2				0			

Vandring vil fortsatt være mulig, jf. allemannsretten. Ingen effekt verken av alternativ 1 eller alternativ 2.

Sykling	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1				0			
Alternativ 2					+		

Det antas at antall syklistene i området i dag er få, men økende. NINA har teller på Ringvegen innenfor Grisungen. Tallene er ikke verifisert, men indikerer at det, tross god egnethet og flott landskap med høyt innslag av moskus er godt under 200 syklistene på veien i en periode på tre måneder i 2015. 0-alternativet, som er sammenlikningsgrunnlaget, innebærer at alle veier fjernes og gjør for eksempel at Store Ringvei sannsynligvis i fremtiden heller ikke ville blitt noe stort sykkelmål for individuelle turister som ønsker å sykle på vei.

I alternativ 1 skal sykling «tillatt på traseer og i områder og til tider som er godkjent for slik bruk». Ingen områder er pekt ut, hvilket i praksis betyr ingen forskjell fra 0-alternativet.

I alternativ 2 er sykling tillatt på Vålåsjøhøvegen. Snøheimvegen blir liggende, men er innenfor Biotopvernområdet og derfor ikke tillatt for sykling. Vålåsjøhøvegen gjør at området får en tilrettelagt sykkelvei, noe som for individuelle gjester vil representere en litt positiv endring ift. 0-alternativet.

Ski	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1				0			
Alternativ 2				0			

Ski vil fortsatt være mulig, jf. allemannsretten. Det er derfor ingen effekt verken av alternativ 1 og alternativ 2

Viewpoint Snøhetta	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1				0			
Alternativ 2				0			

Gangveien opp til Viewpoint Snøhetta vil beholdes i både alternativ 1 og alternativ 2. Det er derfor ingen effekt verken av alternativ 1 og alternativ 2

På tur for å se moskus	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1				0			
Alternativ 2				0			

Tur på egen hånd for å se etter moskus defineres som vandring og er derfor tillatt, jf. allemannsretten. Det er derfor ingen effekt verken av alternativ 1 eller alternativ 2.

6.3.2 Transittområde til Snøhetta og indre deler av Dovrefjell

I alternativ 1 er alle veger, også Snøheimvegen revegetert, og all ferdsel til Snøheim og indre deler av Dovrefjell må skje til fots.

Som nevnt i punkt 6.2.2 er det grunn til å tro at trafikken til Snøheim i stor grad er knyttet til tilgjengeligheten; der de typiske gjestene er kaffe- og vaffelgjester som tar bussen inn samt overnattingsgjester som sover en eller to netter i forbindelse med topptur til Snøhetta. Dette betyr at Snøheim, hvis veien blir borte, må opparbeide seg et trafikkgrunnlag mer lik den tradisjonelle hytte-hytteturismen man har for eksempel på Hardangervidda. Alternativ 1 vurderes derfor å ha stor negativ effekt både for tilgjengeligheten til Snøhetta og for antall gjestedøgn på Snøheim.

I alternativ 2 vil Snøheimvegen og skyttelbussregime opprettholdes. Alternativ 2 vurderes derfor ikke å representere noen endring i forhold til 0-alternativet.

Passasjer på skyttelbuss	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1	---						
Alternativ 2				0			

Både vandring og skiløping inngår i allemannsretten, og er derfor tillatt. Ingen effekt verken av alternativ 1 eller alternativ 2.

Til fots eller på ski	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1				0			
Alternativ 2				0			

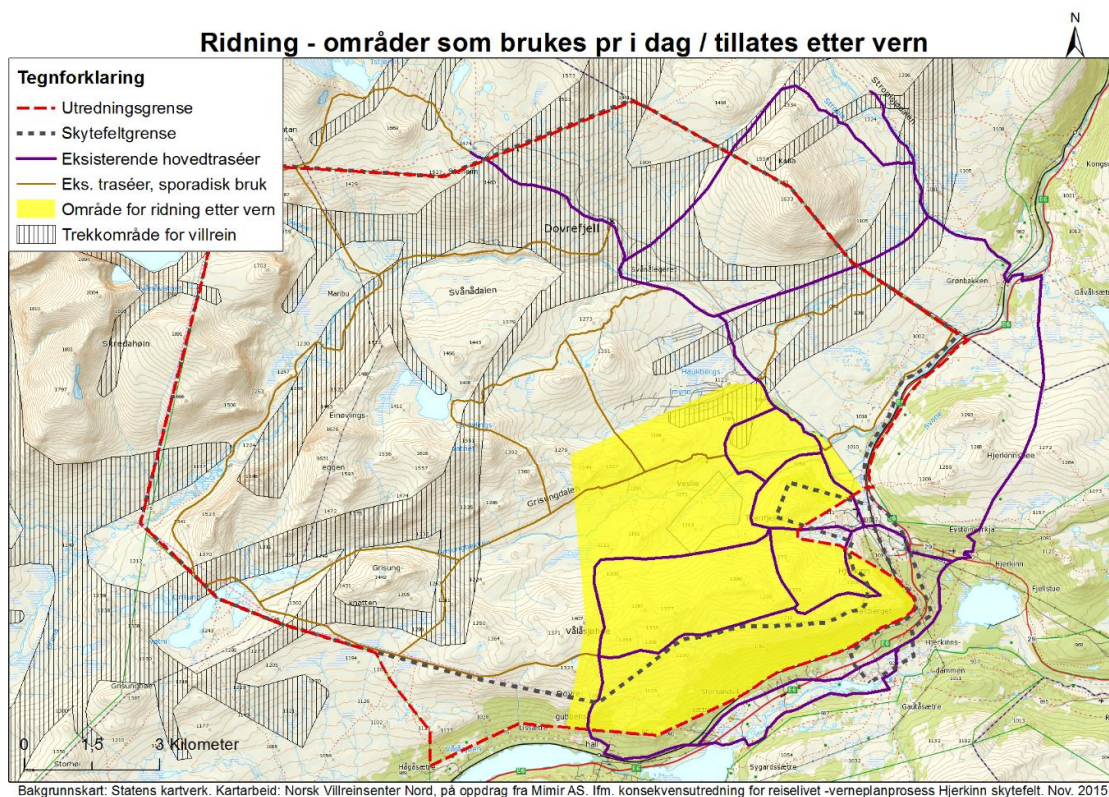
6.3.3 Organiserte aktiviteter

Riding

Som nevnt i punkt 4.3.1 har rideaktørene rundt Hjerkinnskytefeltet systematisk med å øke antall gjester på rideferie. De har pr dato nesten ikke drop-in trafikk samt høy grad av gjenkjøp, noe som er positivt ift lokal verdiskaping. Dette gjør det imidlertid nødvendig å ha et bredt utvalg av turer for å sikre variasjon.

Nedenfor vises traseene som brukes til riding i dag, og hva som er tilgjengelig ved et ev vern. Det er ingen forskjell på alternativ 1 og 2.

Figur 6.1 Kartet viser dagens bruk av ridetraséer, samt området som foreslås tillatt brukt til ridning i verneforslaget (illustrert i gult) samt viktige trekkområder for villrein.

Som det fremgår av illustrasjonen vil flesteparten av trasene som brukes ofte (lilla) være tillatt for organiserte rideturer i alternativ 1 og 2. Disse traseene tilsvarer omtrent halvparten av det arealet som brukes mye. Ingen av traseene som brukes sporadisk (brune) er tillatt brukt i alternativ 1 og alternativ 2. Totalt sett vil vernet ha en stor negativ effekt på muligheten til å drive organiserte rideturer i utredningsområdet.

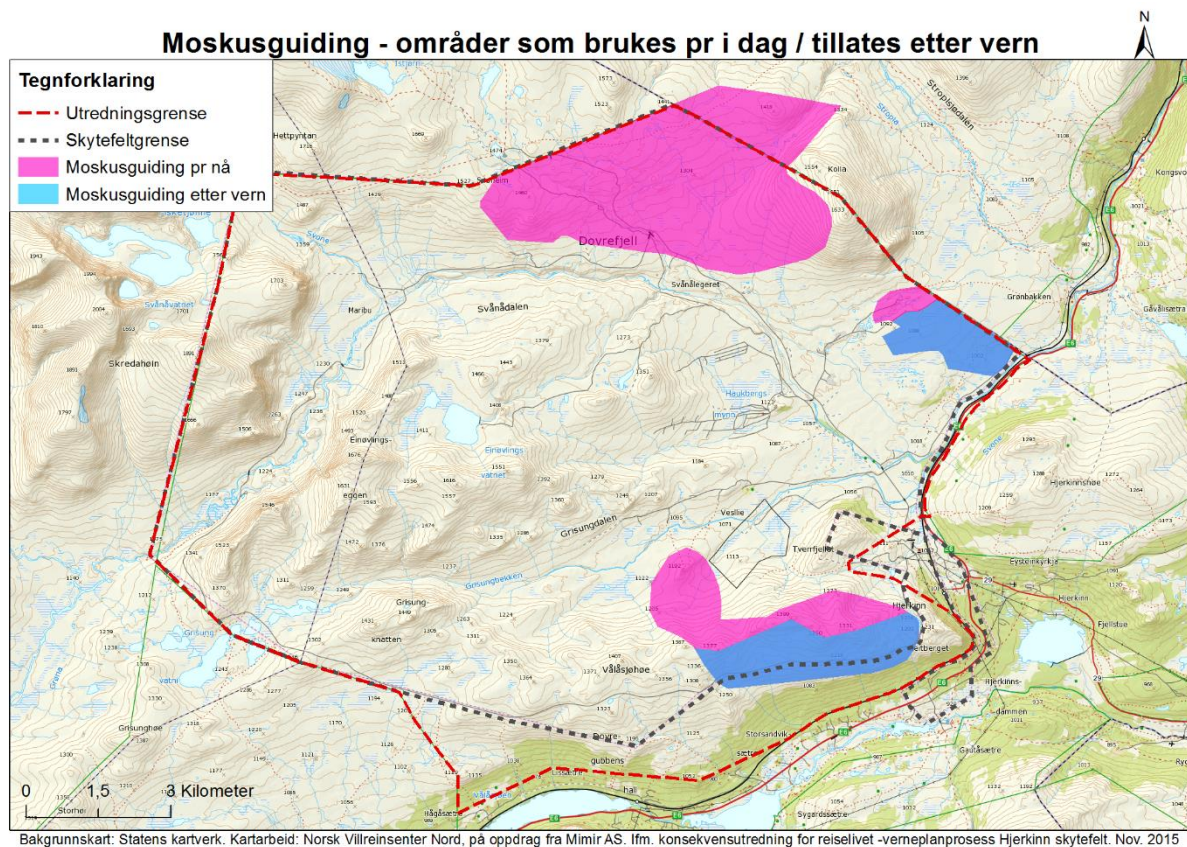
Riding	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1	---						
Alternativ 2	---						

Moskussafari

Som nevnt i punkt 4.1 er moskus sammen med Viewpoint Snøhetta, hovedattraksjonene på Dovrefjell. Moskusstammen er unik. Den er også robust og kan bli en enda større spyspiss for Dovrefjell. En utfordring er at det kun er 30% av de som går på moskussafari som deltar på en organisert tur. Dette er uheldig både for sikkerhet, kundeopplevelse, lokal verdiskaping og kan også ha negative effekter for miljøet.

Organisert moskussafari defineres i utkast til forskrift av en eller annen grunn som ferdsel som kan skade naturmiljøet. Med bevisste guider vil guidede moskusturer sannsynligvis være bedre for miljøet enn et høyt antall individuelle besøkende. Nedenfor vises de områdene som brukes i dag (rosa) og som vil være tillatt etter et vern (blå). Det er ingen forskjell på alternativ 1 og 2.

Figur 6.2. I dag brukes arealer i blått og rosa til moskusgiding. Verneforslaget foreslår at moskusgiding skal tillates i områder i blått etter vern.

Som det fremgår av illustrasjonen vil også moskussafariene få tilgang til et betydelig mindre areal etter vern. Hele det indre området rundt Snøhettamassivet utgår, og de to andre områdene rundt Tverrfjellet og inn mot Grønnbakken reduseres i omfang.

Det er viktig å peke på at området inn mot Grønnbakken grenser inn mot eksisterende nasjonalpark der det også er avsatt områder til moskussafari. I følge Pedersen (2011) går hoveddelen av turene fra dette området i dag. Dette området ligger imidlertid opp mot en trekk-korridor for rein. Det samme gjelder det store området som er markert på kartet sør og øst for Snøheim. Det er derfor grunn til å tro at også arealet innenfor den eksisterende nasjonalparken reduseres i forbindelse med revisjon av forvaltningsplan for de eksisterende verneområdene på Dovrefjell. Også her ser en at det er vanskelig å vurdere konsekvens uten å se på hele opplevelsesområdet under ett.

Ser en på aktiviteten i utredningsområdet isolert sett vil vernet ha stor negativ påvirkning for aktørene som driver organisert moskussafari. Både alternativ 1 og alternativ 2 vurderes å ha stor negativ effekt.

Moskussafari	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1	---						
Alternativ 2	---						

Hundespann

Som nevnt i punkt 4.3.3 er det få aktører som driver organisert kjøring med hundespann i og rundt utredningsområdet. Flere aktører påpeker at hundespann er viktig for attraksjonskraft og «reason to go» i vintersesongen. En av overnattingsbedriftene rapporterer for eksempel om at hundespann ga dem over 200 gjestedøgn fra januar til påske. Hundespann er også viktig som transport i forbindelse med moskussafari, fotosafari og

Hundespannkjøring er svært avhengig av føret vinterstid. Det er derfor vanskelig å legge faste ruter, og det er stor variasjon fra vinter til vinter. Aktiviteten foregår ofte bygdenært og de traseene med godt føre brukes gjerne hyppig. Traseene går vanligvis nede i dalbunnene pga snøforholdene. Attraktive områder for kjøring med hundespann i utredningsområdet er for eksempel Grisungdalen mot Grøndalen, samt Store og Lille Ringvei. Snøheimveien er et viktig alternativ på vårparten, når snøen blir borte i bygda, og kan bidra til at sesongen forlenges med opp mot to måneder.

Kjøring med hundespann er forbudt i begge alternativene, noe som gjør at hundekjørere mister tilgang til svært attraktive opplevelsedområder. Utkast til verneforskrift for utredningsområdet er for øvrig utformet slik at forbudet ikke bare gjelder hundespann som organisert aktivitet, men også som fritids-aktivitet. Dette kan i tilfelle ha konsekvenser for livsstiltilflytningen som er omtalt i punkt 4.3.3. Et vern vurderes derfor å ha stor negativ effekt for hundespann

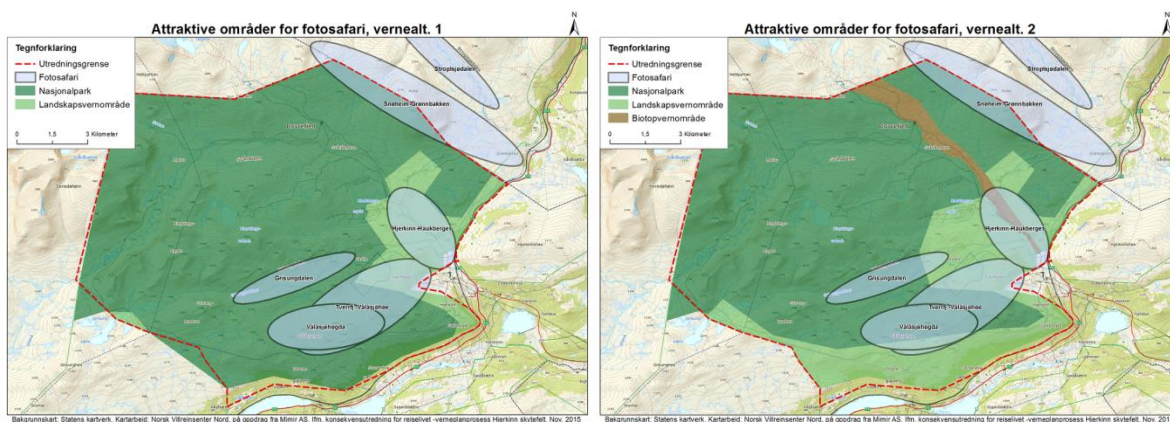
Hundespann	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1	---						
Alternativ 2	---						

Fotosafari

Fotosafari har heller ikke noe stort volum som organisert aktivitet i utredningsområdet i dag. Etterspørselen er imidlertid økende og flere av overnattingsbedriftene rapporterer om gjester fra dette segmentet. Det rapporteres også at gjester som har vært med på fotosafari ofte kommer tilbake på individuell basis. Som det fremkommer av punkt 4.3.3 er det flere aktører, også en lokal, som tilrettelegger for denne type tilbud. I tillegg bekreftes området attraksjonskraft gjennom observasjoner av utenlandske fotogrupper i området.

Basert på samtaler med de som driver fotosafari i området har vi forsøkt å illustrere lokaliseringen av de attraktive områdene for fotosafari.

Figur 6.3. Illustrasjon attraktive områder for fotosafari, illustrert ift vernealternativ 1 og vernealternativ 2

I 0-alternativet ville gjester på fotosafari kunne ta seg inn i området enten ved hjelp av hund eller hest. Ved et vern vil fotosafari vil defineres som organisert ferdsel og må i begge alternativer skje etter særskilt tillatelse.

I biotopvernområdet i alternativ 2 er organisert ferdsel forbudt, noe som gir en mer negativ effekt. Samtidig har alternativ 2 en positiv effekt fordi opprettholdelsen av Vålåsjøveggen letter adkomsten til Vålåsjøhøgdene som også er et attraktivt område. Ut fra utkast til forskrift vil transporten til Vålåsjøhøgdene måtte skje til fots, pr sykkel eller til hest.

Begge alternativene vurderes derfor å ha stor negativ effekt i forhold til 0-alternativet.

Fotosafari	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1	---						
Alternativ 2	---						

Hundeprøver og -trening

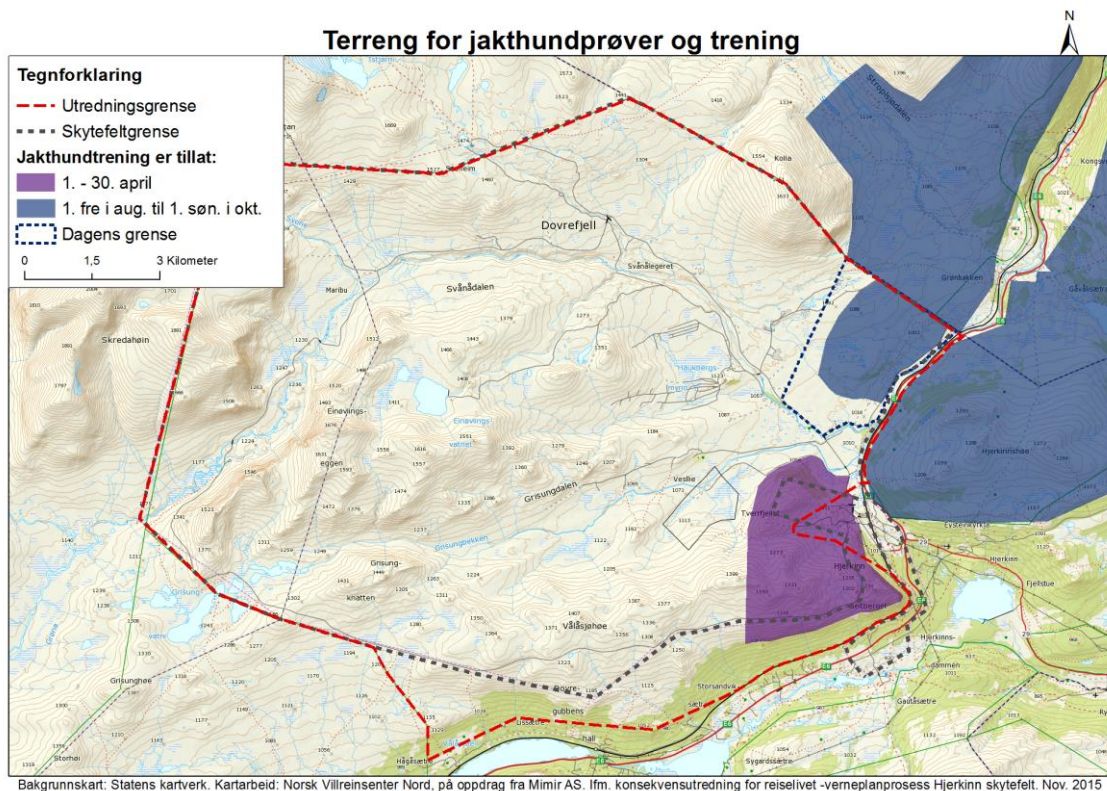
Hundeprøver og –trening har lang tradisjon i området og tilfører mange gjestedøgn, og delvis i lavesong. Den er altså svært viktig for reiselivet i området. Fylkesmannen er allerede i dialog med de aktuelle fuglehundklubbene om konsekvenser av vern. Betydningen for reiselivet gjør at vi også vurderer dette her.

Det lilla området i kartet i figur 6.4 viser Dovrefjell fuglehundklubb sitt treningsfelt. Området er beholdt i sin helhet, men bruken er avgrenset til perioden 1. - 30. april. Her må det finnes et alternativt område for 15.juli -19 august. Fylkesmannen er i dialog med Dovrefjell fuglehundklubb om det.

Som det fremgår av figur 6.4 er det kun en del av arealet som brukes til jakthundprøver som ligger innenfor utredningsområdet. Ved et vern vil arealet i utredningsområdet bli blir noe mindre enn dagens (stiplet område).

Totalt sett vurderer vi at det er store muligheten for å finne gode løsninger for fuglehundprøvene og treningsfeltet. Konsekvensene vurderes derfor til å ha lite negativ effekt.

Figur 6.4. Terreng for jakthundprøver og –trening etter vern. Stiplet blå linje viser forskjellen mellom dagens areal og areal etter vern.

Fuglehund- trening og - prøver	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1			-				
Alternativ 2			-				

6.3.4 Overordnet vurdering av området som opplevelsesrom

Vernet vil ikke innebære noen form for endringer i landskapet. Vernet får dermed ingen negative eller positive effekter for områdets visuelle kvaliteter.

Dersom nasjonalparkstatusen vil redusere tilgjengeligheten til de mest attraktive områdene og opplevelsesrommene på Dovrefjell, vil dette bidra negativt. Med tilgjengelighet menes i denne forbindelse både tilgjengelighet som adgang og tilgjengelighet i form av at det er enkelt å komme ut i naturen. Som nevnt i punkt 5.5, gjør Snøheimbussen, gangvegen opp til Viewpoint Snøhetta og de andre vegene at naturen i skytefeltet i dag er svært lett tilgjengelig også for personer med funksjonshemninger. Konsekvensutredningen skal imidlertid baseres på vedtatte planer, dvs. der veier fjernes gjennom naturrestaureringsprosjektet. I forhold til tilgjengelighet vil altså opprettholdelsen av Vålåsjøhøvegen bidra til at vernealternativ 2 er bedre enn 0-alternativet. Ser en på mennesker som ønsker/må bevege seg i naturen ved hjelp av for eksempel hund eller hest vil alternativ 0 som gir fri organisert ferdsel sannsynligvis være bedre.

Nasjonalparkstatusen vil gi området et kvalitetsstempel, og dermed ha en omdømmemessig betydning. Rapporten «Bruk og brukere i Jotunheimen, 1992, 2002 og 2010» (Vorkinn, 2011) viser imidlertid at nasjonalparkstatusen først og fremst ser ut til å være en tilleggsverdi, og at det er naturen, tilretteleggingen, tilhørighet og praktiske forhold som er de viktigste motivdimensjonene.

Med de naturkvalitetene som finnes i regionen rundt utredningsområdet og i Norge generelt, vil det ikke være vanskelig for gjesten å finne alternative opplevelsesrom. Blir det for mye restriksjoner risikerer en altså at gjestene velger andre fjellområder, noe som først og fremst vil ramme de aktørene som prøver å utvikle næring rundt Dovrefjell.

Totalt sett vurderes de negative effektene i form av begrensninger i type aktivitet og redusert tilgang til attraktive opplevelsesrom som større enn den positive effekten ved kvalitetsstempelet som ligger i å utvide nasjonalparken. Konsekvensene vurderes derfor som middels negativ ved begge alternativ

Nasjonalpark	Stor negativ (---)	Middels negativ (--)	Lite negativ (-)	Ingen endring (0)	Litt positiv (+)	Middels positiv (++)	Sterkt positiv (+++)
Alternativ 1		--					
Alternativ 2		--					

6.4 Sammenstilling av konsekvenser

Nedenfor sammenstilles verdi og omfang for å få frem konsekvens for de ulike interessene.

	Interesse	Verdi	Omfang Alternativ 1	Konsekvens	Omfang Alternativ 2	Konsekvens
Individuell bruk av området	Vandring	Middels	0	Ubetydelig	0	Ubetydelig
	Sykling	Middels	0	Middels negativ	Litt positiv	Litt positiv
	Ski	Lav	0	Ubetydelig	0	Ubetydelig
	Viewpoint Snøhetta	Høy	0	Ubetydelig	0	Ubetydelig
	På tur for å se moskus	Høy	0	Ubetydelig	0	Ubetydelig
Transitt område	Skyttelbuss	Høy	Stor negativ	Stor negativ	0	Ubetydelig
	Til fots/på ski	Middels	0	Ubetydelig	0	Ubetydelig
Organiserte aktiviteter	Riding	Høy	Stor negativ	Stor negativ	Stor negativ	Stor negativ
	Moskussafari	Høy	Stor negativ	Stor/meget stor negativ	Stor negativ	Stor/meget stor negativ
	Hundespann	Høy	Stor negativ	Stor negativ	Stor negativ	Stor negativ
	Fotosafari	Høy	Stor negativ	Stor negativ	Stor negativ	Stor negativ
	Hundeprøver/-trening	Høy	Litt negativ	Litt negativ	Litt negativ	Litt negativ*

*Vurderingen i alternativ 2 forutsetter at ikke aktiviteten rammes av bestemmelsen om at arrangement er forbudt i Biotopvernområdet

Matrisen viser at det særlig er de som jobber med organisert aktivitet i området som vil bli rammet av et vern. Dette er uheldig både fordi

- Området går glipp av lokal verdiskaping – som for eksempel guiding og evne til å utvikle opplevelser som gir lengre oppholdstid og dermed styrker både enkeltbedriftene og lokalsamfunnet
- Gjestene går glipp av formidling og kunnskap som gjør at de får læring og bedre opplevelser, derigjennom også økt forståelse for vern
- Det kan ha negative effekter på naturmiljø, jf hvis gjestene ikke har kunnskap om hvordan ta hensyn til dyr, planter med mer

Dette er særlig uheldig i en tid der det er økt etterspørsel og betalingsvilje for guiding og andre naturbaserte opplevelser, og der norsk reiseliv kan gå fra å være råvareleverandør til å utvikle bærekraftige og attraktive produkter.

Matrisen viser også at revegetering av Snøheimvegen (alternativ 1) som fører til at skyttelbussregime opphører naturlig nok vil ha store konsekvenser for driften av Snøheim.

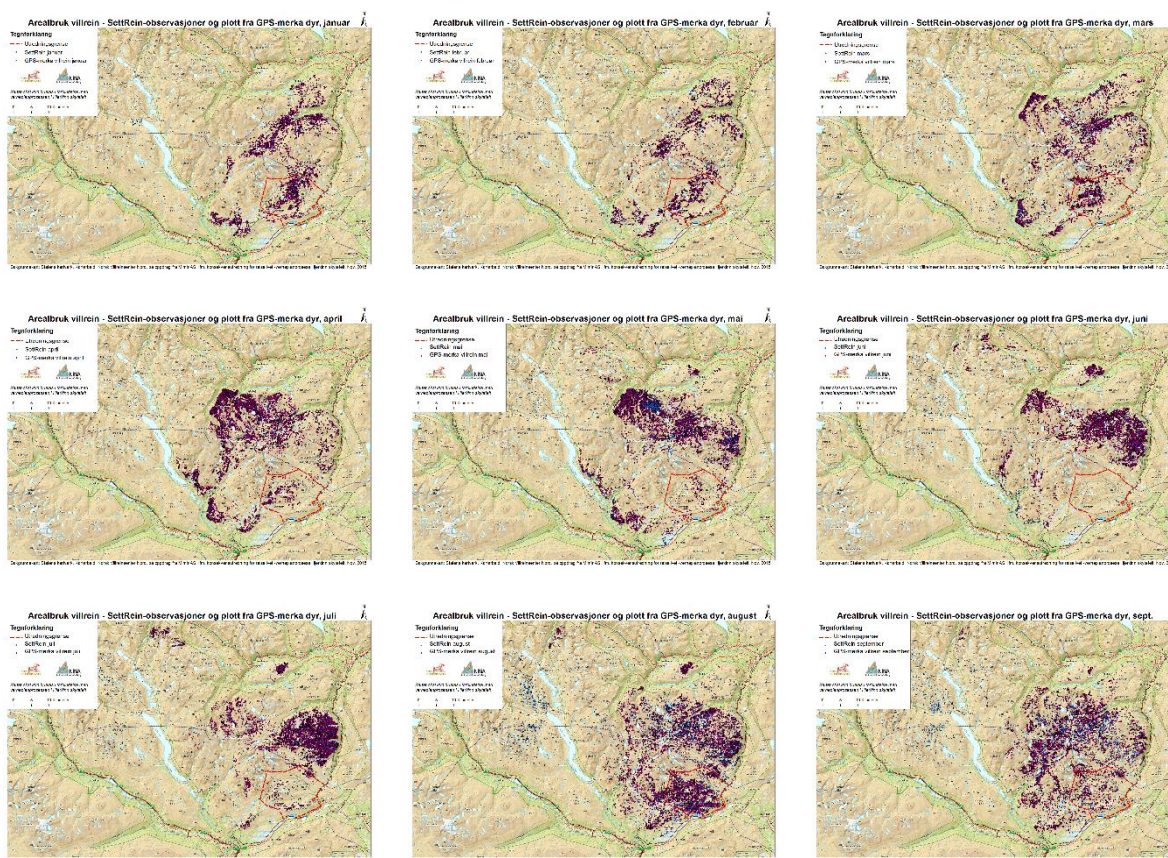
7. Vurdering avbøtende tiltak:

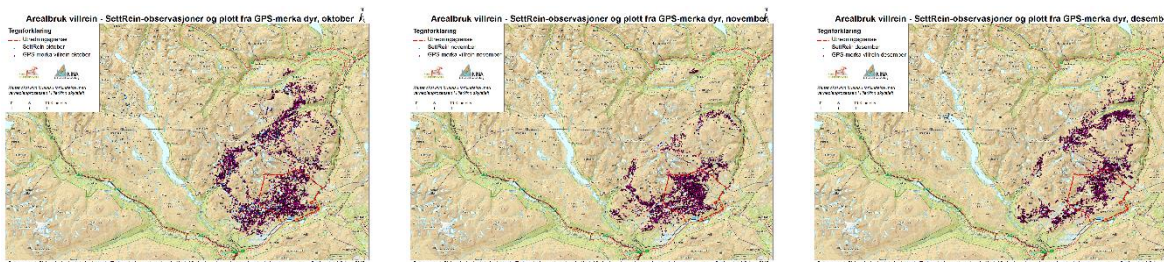
7.1 Kriterier for vurdering av avbøtende tiltak

7.1.1 Villreinens arealbruk

Den største utfordringen i forhold til videre reiselivsutvikling er å ta vare på den sårbare villreinstammen. Illustrasjonen i figur 7.1 nedenfor viser at villreinens arealbruk i stor grad varierer gjennom året

Figur 7.1. Kartene viser villreinens arealbruk i Snøhetta øst gjennom året pr måned. Se fotnote på neste side for mer informasjon om villreindataene. Utredningsområdet er vist med rødt polygon.

I følge Horisont Snøhetta er det særlig perioden august – mars at det er villrein i skytefeltet og at det er i august – september det er størst konflikt med villreins arealbruk og trekk:

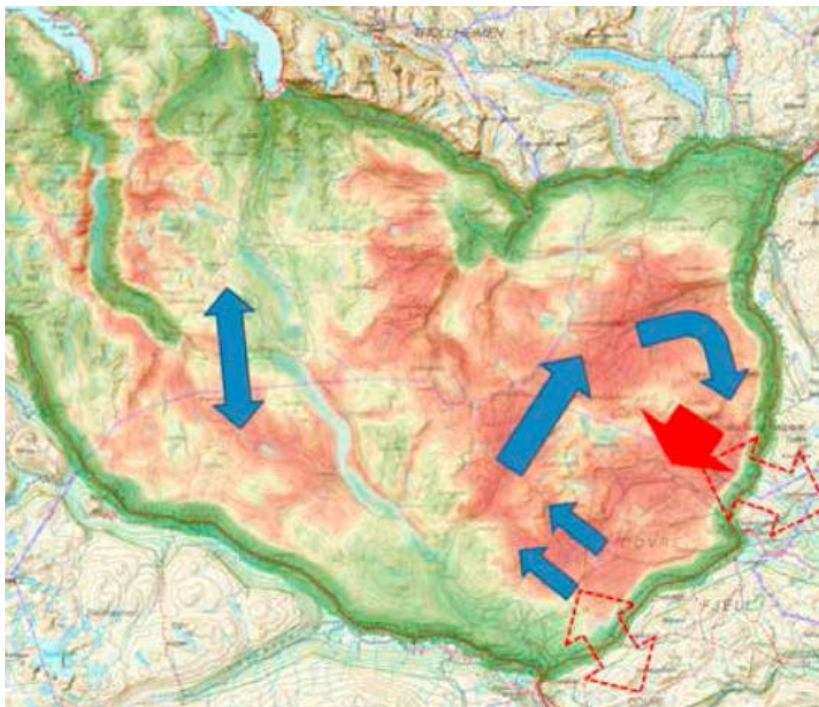
«Villreins bruk av Skytefeltet varierer mye gjennom året, og det er i første rekke fra august og gjennom vinteren fram til og med mars, at dyrene (men merk at vi stort sett har radiomerket simler og at bukkene har en annen arealbruk om våren) har tilhold i området. De radiomerka reinsdyras bruk av dette området ser dermed ut til å være påvirket av både den naturlige tilgangen til og skifte av sesongbeiter, ferdse i Stroplsjødalen, Snøheimvegen og i Skytefeltet for øvrig. I tillegg til dette betyr jakta mye både med hensyn til ferdse i området og atferden hos reinsdyra. Ferdseintensiteten i Stroplsjødalen, som er et viktig trekkområde for tilgang til beiteområdene på Hjerkinnsplatået, har til tider en ferdsebelastning som er vesentlig større enn de grenseverdiene hvor vi ser ulike effekter av ferdseintensitet. Reduksjonen i krysningsfrekvens starter stort sett ved en ferdseintensitet som tilsvarer 30 passeringer / dag. Gjennom store deler av sommersesongen er ferdse i de ytre og indre delene av Stroplsjødalen betydelig større enn dette, men samtidig mindre enn de 220 passeringene / dag som ser ut til å utgjøre en fullstendig barriere for reien.» (Kilde Horisont Snøhetta side 38)

De indre delene av utredningsområdet/skytefeltet, fra Svånålægret til Snøheim, er særdeles viktige trekkområder for reien. Her trekker reien nordvest for Kolla og sørvestover mot blant annet Svånåldalen og Einøvlingen på sensommeren (juli/august). Et annet viktig trekk går vestover fra sørøstsiden av Kolla, mot Haukbergsmyrin og nordvestover og berører de fremre delene av utredningsområdet. Kolla er et særlig viktig område for reien.

Kart over villreinplott pr måned viser at utredningsområdet/skytefeltet hittil i prosjektperioden (2009-2015) har vært brukt av GPS⁵-merka villrein, med unntak av juni og juli. Så langt er det ikke registrert GPS-merka villrein i skytefeltet i juni måned. Villreinen begynner å ta i bruk igjen skytefeltet i løpet av juli, og det er ønskelig at den etter hvert også bruker området i juni.

⁵ Plottene fra GPS-merka villrein kommer fra to forskningsprosjekt i Snøhetta villreinområde. Kartene innehar GPS-data fra mars 2009 fram til november 2015. På grunn av at dataene fra siste 3 år ikke er «vasket» og kvalitetssikret av NINA, skal kartet kun brukes i forbindelse med arbeidet med verneplanprosessen i Hjerkinnskytefelt. I utgangspunktet blir plottene vist med 3-timers intervaller – dataene fra 2013-2015 er imidlertid ikke «vasket», og noen sendere sender GPS-plott pr time.

Illustrasjon 7.2: Rotasjonstrekket rundt Snøhettamassivet (Kilde: Horisont Snøhetta).

Illustrasjon 7.2 er hentet fra Horisont Snøhetta:

Rotasjonstrekket rundt Snøhettamassivet og sesongtrekket over Stordalen [Snøhetta vest] er indikert med blå piler mens trekkområdene over Stroplesjødalen og Snøheimvegen er indikert med rød pil. Mulige framtidige trekkområder til Knutshø og Rondane er indikert med stipla røde linjer.

Dette er viktige premisser for å finne avbøtende tiltak.

7.1.2 Innspill fra aktørene

Som nevnt i kap 2 er innspill fra aktørene tatt inn på relevante områder i rapporten. I tillegg har dialogen og høringsrunden gitt noen viktige innspill som er av mer generell karakter. De fleste av aktørene presiserer at de er opptatt av å ta vare på natur og miljø. Mange av dem har lange tradisjoner i området, som for eksempel Dombås Fjellskole som er 50 år eller Hjerkinns Fjellstue som er Norges eldste familiebedrift i kontinuerlig drift.

Mange av dem uttrykker positiv vilje når det gjelder å søke løyver, rapportere ferdsel, samt også å legge om ruter for eksempel på grunn av villrein. Flere etterlyser også dokumentasjon og begrunnelse fra forvaltningen når det gjelder vedtak og formuleringer som at hundekjøring er forbudt eller at moskussafari defineres som aktivitet som kan skade omgivelsene.

Mange uttrykker også forundring over ressursbruken i naturrestaureringsprosjektet, samt ønske om en mer moderne og inkluderende forvaltningsmodell.

Rent konkret er det også stilt spørsmål til bakgrunnen for Biotopvernområdet i alternativ 2, ettersom dette ikke vurderes begrunnet utfra verneformålet.

7.2 Forslag til avbøtende tiltak

7.2.1 Arealbruk

Siden hele villreinstammen krysser over området mellom Snøheim og Hjerkinnskytefelt er det viktigste avbøtende tiltaket å hindre at for mye av ferdselen forgår på tvers av trekket. Dette vil si at attraksjoner og tilrettelegging så langt det er mulig legges til randsonene, og traseer for ferdsel langs i nord-sør retning i stedet for rett inn i mot Snøhetta. Prinsippet med skyttelbussen er å frakte folk på tvers av villreintrekket i kontrollerte former. Etablerer det seg for mye trafikk langs denne akse utenom skyttelbussen, vil man oppnå liten effekt i forhold til at villreinen skal trekke i områder fremover. Det er med andre ord bedre med utvikling og ferdsel i områdene Vålåsjøhøgden, Tverrfjellet (Viewpoint Snøhetta), østsida av Kolla mot Grønnbakken, enn i områdene lenger vest. Noen områder er spesielt sårbare; Kolla og områdene mellom Kolla og Snøheim, Grisungdalen, Einhøvlingen og Grøndalen. Disse områdene bør skjermes så langt det er mulig (Strand m.fl. 2013). Med stor andel førstegangsbesøkende og mange på dagstur vil mange av de individuelle fotturistene langt på vei påvirke av tilretteleggingstiltak i randsonene.

Den organiserte aktiviteten (som moskussafariene, rideturer, fotosafari og andre organiserte turer) er imidlertid så vidt liten, og så viktig for lokal verdiskaping, at en bør kunne se etter mer skreddersydde løsninger som sikrer disse aktørene rom for videre utvikling. Sannsynligvis er det viktigste avbøtende tiltaket her å avgrense områdene i tid. Det vil si at på forsommeren, juni-juli, kan bedriftene stå relativt fritt til å bruke området overalt, mens etter ca. 1. august er de henviset til områder som ligger mer i randsonen, altså linjen Vålåsjøhøgden – Tverrfjellet – østsida Kolla og øst for Nystugguhøi ved Kongsvold.

I følge NINA er det vanskelig å finne avbøtende tiltak for hundespenn. Aktiviteten er på et lavt nivå i dag, men kan utvikle seg til å bli mer utbredt aktivitet i fremtiden. Det forbud som uttrykkes i utkast til forskrift for utredningsområdet gjelder derfor både hundespenn som tilbud i reiselivet og kundespenn som egenaktivitet. Begrunnelsen er at de viktigste vinterbeitene for villreinen i Snøhettaområdet finnes i de østlige deler av Snøhettaområdet. Villreinen bruker disse områdene til ca. april. Det er imidlertid noen interessante muligheter knyttet til at hundekjørerene selv melder at for eksempel Snøheimvegen særlig er attraktiv i april – mai.

Denne konsekvensutredningen skal se på konsekvensene for reiseliv, dvs. i forhold til hundekjørerere som ønsker å benytte utredningsområdet til hundekjøring der målgruppen er turister. Dette er en annen bruk - og sannsynligvis også andre aktører – enn de som har hundespenn som idrett. Ulikhetene kan oppsummeres slik:

- Hundespenn som tilbud *for reiselivet* vil en stor del av attraksjonen ligge i høyfjellet, eller i andre vakre landskapsrom. Hundekjøring er også en type aktivitet der det er viktig for gjestene å delta aktivt i kjøringen. Dette gjør at traseene ikke sannsynligvis ikke bør være for krevende. Samtidig gjør ønsket om å delta at en kan tenke seg attraktive konsepter som starter i hundegården med oppseling; kjøring, foring, stell med overnatting i koier der tematikken rendyrkes enda mer i forhold til «hundekjører for en dag/helg». I denne type tilbud vil opplevelseskonseptet bidra til at høyfjellslandskapet ikke være så avgjørende. Slike tilbud vil derfor kunne redusere, men ikke erstatte behovet for areal til hundekjøring i høyfjellet. «Reason to go» når det gjelder hundekjøring er nettopp kombinasjonen av aktivitet og vakre landskaper.
- For aktive hundekjørerere viser undersøkelser fra det store hundekjøringsmiljøet i Folldal at mye av den daglige aktiviteten (trening og turer) foregår bygdenært, og i liten grad langt til fjells (Strand m.fl. 2015). Dette er delvis pga snøforhold. På sen vinteren når føret gjør det mulig å kjøre utenfor oppmerkede spor blir det mer ferdsel lenger til fjells. På denne tiden av året er hundene også i god form og etappene kan være 5-8 mil

NINA og enkelte hundekjørere gjennomførte for noen år tilbake et forsøk der hundekjøerne skulle kjøre med GPS slik at man kunne se effekten av ev møter mellom hundespenn og villrein. Få registreringer gjorde at kunnskapsgrunnlaget ble dårlig. Det er også gjort GPS-registreringer i forbindelse med store arrangement, som viser at hundespennene har stor negativ effekt. Kunnskapsgrunnlaget er imidlertid heller ikke her veldig godt. Det anbefales derfor at en bruker den perioden som er igjen av GPS-prosjektet for registrering av villrein i området til å se om en kan få inn mer kunnskap om temaet.

Konkret er forslag til avbøtende tiltak for arealbruk:

- I juni-juli kan aktørene benytte hele området, gitt at det ikke er villrein der. Det bør da også vurderes om terrengsykling kan være tillatt i denne perioden
- For perioden 1.august og ut barmarksesongen utvikles soner i randområdet Vålåsjøhø, Tverrfjellet, østsiden av Kolla for riding, moskussafari, fotosafari og eventuelt også sykling og andre organiserte aktiviteter
- Parallellt brukes resten av prosjektperioden for GPS-prosjektet til å innhente mer kunnskap om effekten av hundespenn gjennom å utstyre aktører i hundekjøringsmiljøet med GPS. For å få mest mulig data er det hensiktsmessig at prosjektet omfatter både aktive hundekjørere og aktører som jobber med turisme. Slik vil en få større datatilfang og også kunne se om det er ulikheter i bruk av området og dermed også konsekvenser for villreinen.

På bakgrunn av dette bør det utvikles et årshjul som sier hvilke arealer som kan benyttes når.

For fuglehundprøvene bør det også avklares at prøvene ikke rammes av bestemmelsen om at arrangement og organisert aktivitet er forbudt i Biotopvernområdet, jf vernealternativ 2.

Det bør for øvrig også vurderes om Biotopvernområdet i alternativ 2 er begrunnet ift verneformålet og om det skal opprettholdes.

7.2.2 Informasjon, opplevelsesutvikling og tilrettelegging

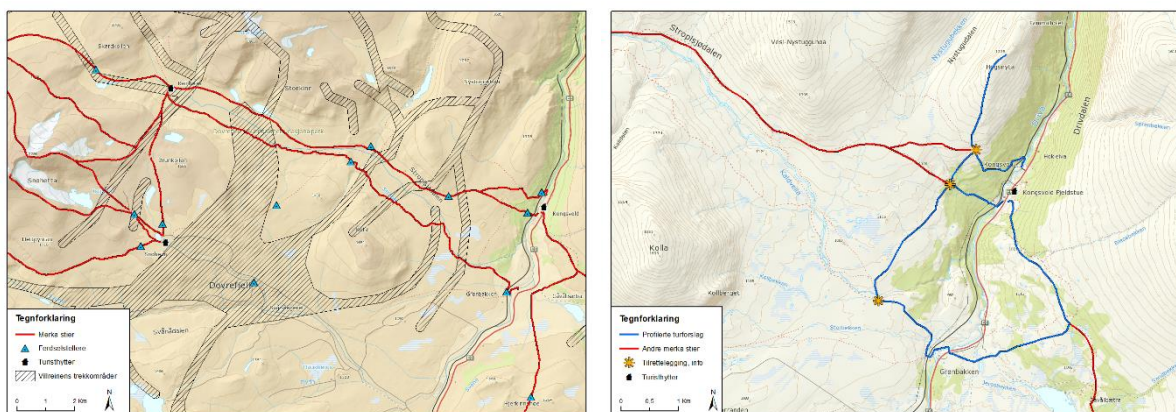
Det er viktig å se på det mulighetsrommet som ligger i at gjestens forventninger både kan påvirkes gjennom informasjon i forkant og under opplevelsen. Alle historiene i området, muligheten til å bruke naturen og behovet for å ta hensyn bør enda tydeligere frem i markedsføringen. Både hovedinnfallsporten Hjerkinnskytefelt og skyttelbussen til Snøhetta brukes i dag som viktige informasjonspunkt, og kan utvikles ytterligere. Hjerkinnskytefeltet dvs. området rundt Hjerkinnskytefelt og Villreinsenteret kan for øvrig utvikles mer som knutepunkt og innfallsport til nasjonalparken.

Det bør være et mål å få flere av gjestene i skytefeltet til å velge *organiserte opplegg fremfor å gå på egen hånd*. Særlig gjelder dette moskussafariene. Reiselivsaktørene bør få anledning til å utvikle enda mer attraktive konsepter basert på de unike historiene knyttet til forsvaret, vernet, villreinen, moskusen osv. Ved hjelp av verktøy for opplevelsesutvikling kan både organiserte turer fremstå som enda mer attraktive og som arenaer for læring og ny forståelse. Et slikt arbeid kan også se på muligheten for økt verdiskaping både knyttet til opplevelsene og til understøttende leveranser som mat, kultur, overnatting, transport med mer. Arbeidet kan utformes som et program med mål å gjøre reiselivet i område til Norges beste hva angår attraktive, bærekraftige, og lett tilgjengelige naturbaserte opplevelser.

Tilretteleggingstiltak er viktige verktøy for å styre den *individuelle trafikken*. Viewpoint Snøhetta er ett eksempel på slik tilrettelegging som både utløser og kanaliserer trafikk. Ett annet eksempel er den såkalte Moskusstien som er under opparbeiding i området Kongsvold – Grønbakken. En stor andel av de som starter turen fra Kongsvold er førstegangsbesøkende og svært mange har det å se moskus som det primære målet med turen.

Moskusstien vil lede de besøkende inn i mindre sårbare områder som gir vel så god naturopplevelse og høy sannsynlighet for å se moskus. Den er altså et godt eksempel på hvordan tilrettelegging kan gi en vinn-vinn-situasjon.

Figur 7.3. Kartet til venstre viser dagens stinett i området Kongsvold, Grønnbakken, Snøheim og Reinheim. Kartet til høyre viser Moskusstien mellom Kongsvold og Grønnbakken etter at tiltaket er gjennomført

7.2.3 Bred samarbeidsmodell

De avbøtende tiltakene i punkt 7.2.1. og 7.2.2 er konkrete ift. forslag til vern. Samtidig er det noen helt spesielle problemstillinger rundt utredningsområdet som må vektlegges, og som gjør at vår primære anbefaling er å benytte utredningsområdet til å utvikle en bred samarbeidsmodell rundt forvaltning og utvikling av reiseliv i verneområder.

Reiselivsnæringen på Dovrefjell har stor betydning for sysselsetting lokalt og regionalt, (Vorkinn). Konsekvensutredningen viser at et vern særlig vil ha konsekvenser for driften av Snøheim (alternativ 1) og for aktører som driver med organisert aktivitet (både alternativ 1 og alternativ 2). Dette er uheldig ettersom slike aktører kan ha en nøkkelfunksjon i å utvikle kvalitetsmessige gode opplevelser som både tar vare på natur, kultur, gjesteopplevelser og som samtidig sikrer lokal verdiskaping.

Utredningsområdet har vært utsatt for svært intensiv bruk av forsvaret. På samme måte er det brukt store ressurser på gjenåpningen av Snøheim som fører til mye trafikk i et sårbart område. Det kan derfor virke paradoksalt at man nå skal gå til den andre ytterlighet, ved å bruke store ressurser på revegetere og å på generelt grunnlag nekte organiserte moskussafarier eller rideturer i deler av området. Dette særlig ettersom den volummessige utfordringen i området sannsynligvis er knyttet til individuelle gjester og ikke deltakere på organiserte opplegg.

Det kan også virke litt rart at man i deler av området kan trene hunder løs, mens man overhodet ikke får kjøre hundespann. Både fotturer, rideturer og for den sakens skyld hundespann er ferdelsesformer der en kan finne fleksible ruter hvis det er rein i området. Utfordringen med en slik løsning er at GPS-merkingen av simler (som heller ikke gir et helhetsbilde av hvor det er rein) ikke er en permanent, og heller ikke en ønsket, ordning. Dette betyr at man på langt nær har tilstrekkelig oversikt over hvor reinen befinner seg til enhver tid. Det å finne et permanent, troverdig og skånsom løsning for en overvåking av villreinen ville for øvrig vært et relevant tema for en offentlig forsknings- og utviklingskontrakt som hadde kommet alle norske villreinområder til gode.

Utredningsområdet og Dovrefjell er i positiv utvikling som naturbasert resemål. Det er godt tilgjengelig og lett å komme til unike opplevelser som Viewpoint Snøhetta, Snøhetta og moskus. Aktørene er langsiktige og opptatt

av å finne bærekraftige løsninger. Mange av dem er knyttet til familiebedrifter med lange røtter i området. Reiselivsnæringen er liten, men viktig for lokal verdiskaping og sysselsetting (Vorkinn, 2015). Den står også overfor betydelige utfordringer når det gjelder å erstatte det antall gjestedøgn som forsvaret har representert.

I følge Vorkinn (2015) har det også i de senere årene vært gitt betydelig offentlig støtte til å utvikle reiselivet på Dovrefjell. Mest kjent er Viewpoint Snøhetta, men også andre tilbud som for eksempel Fokstummyra og Fangstminneparken ved Villreinsenteret. Gruvedrift og Forsvarets aktivitet gjør at utredningsområdet ikke er så uberørt som andre nasjonalparker og verneområder. Dette gir helt spesielle muligheter til å prøve ut en ny forvaltningsmodell med mer tilrettelegging, mer informasjon og kanskje flere organiserte tilbud enn det man har i tradisjonelle nasjonalparker. Tiltakene kan legges både utenfor og innenfor verneområdet, og i tiliggende områder som Knutshø, Rondane osv. I praksis betyr dette at utredningsområdet kunne være kjernen i et arbeide med å teste ut hvordan man med riktig tilrettelegging kan få til bred verdiskaping slik Miljødirektoratets nye satsning på vern OG verdiskaping, og på en måte som involverte aktørene som ønsker å drive næring.

I forhold til arealbruk er det viktig å se andre arealer i området som gjør det mulig for aktørene å drive mest mulig helårig aktivitet. Ett eksempel kan være bruk av Knutshøområdet for riding, bilturisme, og sykling. I dette området er det tett vegnett og lett tilgang for de besøkende, men svært liten tilrettelegging for friluftsliv og turisme i området. Det er imidlertid villrein også i Knutshø. Områdene må derfor sees i sammenheng.

I Dovrefjellområdet har man allerede etablert en modell for adaptiv forvaltning. Gjennom å utvikle et tilsvarende samarbeid mellom forskningsprosjekter, reiselivsaktører og forvaltningsmyndigheter vil en kunne utnytte mulighetene i området på en for alle parter bærekraftig måte.

Dette likner i stor grad på anbefalingen som gjøres i Horisont Snøhetta: Tidligere Hjerkinnskytefelt har et stort potensial for framtidig reiseliv og lokal næringsutvikling, både på grunn av attraksjonene som finnes der og fordi det er lett tilgang til området for store besøksmasser fra E6 og jernbane. Selv om vegene og det meste av infrastrukturen i området er vedtatt fjernet i løpet av ryddeperioden, vil området trenge en god plan for framtidig infrastruktur. Området er vurdert innlemmet i de øvrige verneområdene, samtidig som disse nå er gjenstand for både en kommuneplanprosess og en regional planprosess. Det er avgjørende at alle aktuelle planprosesser samkjøres, og at alle planer, innenfor og utenfor verneområdene, er i overensstemmelse og bygger opp under et felles mål om en robust vinn-vinn-situasjon. Vi mener derfor at det innen rammen av vedtaket om tilbakeføring, og så raskt som mulig, må lages en helhetlig plan for videre utvikling av området, der alle aktører er representert, og der man også kan finne de gode løsningene og tilpasningene i forhold til villrein. FoU-prosjektet har samlet inn data på eksisterende bruk og attraksjoner. Våre data viser at området er viktig høst- og vinterområde, og at våren og den første delen av sommeren er den minst problematiske perioden på året i forhold til villrein. Vi har også påpekt betydningen av trekkområdene ved Kjelsungdalen og Mjogsjødalen og betydningen disse har sammen med Stropplsjødalen og Snøheimvegen for reinsdyras rotasjonstrekk rundt Snøhettamassivet. Vi mener skytefeltet er en unik mulighet for å legge langsiktige gode planer for utvikling av området, fordi man starter med ganske blanke ark med hensyn til eksisterende bruk og infrastruktur. Med den beliggenhet dette området har i forhold til E6 og jernbane vil en strategi der man forsøker å hindre all bruk være en dårlig strategi, og vil være langt fra en ønsket robust vinn-vinn-situasjon. Samtidig er det svært viktig at en ikke etablerer bruk eller lineære inngrep som gir barrierer eller vesentlig negativ påvirkning på villrein. Framtidig belastning på dette området må også ses i sammenheng med inngrep, ferdsel og belastningen i aksene Hjerkinnskytefelt, Snøheim og Stropplsjødalen. Eventuell bruk og utvikling av skytefeltet må derfor skje med utgangspunkt i at en allerede har valgt å reetablere Snøheim med de konsekvenser det har for ferdsel i området og belastningene dette medfører.»

Samtidig vil en gjennom en slik prosess kunne la de private aktørene være med å jobbe frem en modell som regulerer kvalitetskrav til guiding, opptreden i natur opp mot vernebestemmelsene. Gjennom å utvikle sin egen kvalitetsstandard vil bedriftene med tilknytning til Dovrefjell kunne fremstå som synlige og troverdige, og slik demme opp for kortsiktige og eksterne aktører. Ordningen kan være en videreføring av de såkalte Dovrevettreglene som nasjonalparkforvaltningen og de organiserte reiselivsaktørene jobber etter i dag.

Det jobbes pt. med å utvikle en kvalitetsordning for aktivitetsbedrifter på nasjonalt nivå. Dette er et omfattende arbeid som *tidligst* vil være ferdigstilt i desember 2017. Gjennom å bruke den pågående verneprosessen som en mulighet til å utvikle egne kriterier vil aktørene rundt Dovrefjell ligge i forkant av utviklingen. Dersom aktørene selv setter seg i førersete for å utvikle slike kriterier, bør det være mulig for Nasjonalparkforvaltningen å utvikle liknende kriterier på utvalgte områder for aktører som skal få konsesjon til å jobbe med organisert aktivitet i nasjonalparken. Slik vil aktører og forvaltningsmyndigheter i fellesskap gjøre det vanskeligere for useriøse aktører, samtidig som man i samarbeid med forskningsmiljøene tar en posisjon i forhold til arbeidet med bærekraftig reiseliv i verneområder. Med en slik tilnærming vil verneprosessen både kunne bidra til å beholde et godt samarbeidsklima i regionen, sikre bærekraftig næringsutvikling i området og i tillegg være en bidragsyter i arbeidet med å utforme en ny nasjonal politikk.

Kilder og referanser

Publikasjoner:

- Flemsæter mfl 2013: Dovrefjells moralske landskap. Norsk bygdeforskning rapport 4/2013
- Gundersen mfl, 2013. Ferdsel i Snøhettaområdet, del 1 og 2. NINA-rapport 932 og 933/2013
- Innovasjon Norge, 2014: Turistundersøkelsen, 2014
- Menon 3/2015: Verdiskapingsanalyse av reiselivsnæringen i Norge, utvikling og fremtidspotensial
- Pedersen, 2011: Moskus som turistattraksjon. En ferdselskartlegging blant besøkende til moskushabitatet på Dovrefjell Institutt for naturforvaltning. Masteroppgave 30 stp. 2011, UMB, Axel Pedersen
- Strand mfl, 2013: Horisont Snøhetta
- Statens vegvesen: Håndbok v712, konsekvensanalyse
- Strand, mfl, 2015: Villreinens arealbruk i Knutshø. NINA-rapport 1019/2015:
- Vorkinn, 2011: Bruk og brukere i Jotunheimen 1992, 2002 og 2010. Dokumentasjonsrapport. Fylkesmannen i Oppland, rapport 07/11
- Vorkinn, 2015: Reiselivets bruk av Hjerkinnskytefelt. Fylkesmannen i Oppland, rapport nr 3/2015

Annet:

Høringsversjon, Regional plan for Dovrefjellområdet, 2015

Forvaltningsplan Dovrefjell og Sunndalsfjella Nasjonalpark, 2006

Dovrevedtreglene, Dovrefjell og Sunndalsfjella Nasjonalpark

<https://www.fylkesmannen.no/Oppland/Miljo-og-klima/Hjerkinnskytefelt---nettside-om-verneplanprosessen/>